

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Veronika Bullová

**Islám a právní systém ČR v kontextu proměn
na počátku 21. století**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Zdeněk Kühn, Ph.D., LL.M., S.J.D.

Katedra: Katedra teorie práva a právních učen

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 24. 1. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 184 827 znaků včetně mezer.

Veronika Bullová

V Praze dne 24. 1. 2024

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala prof. JUDr. Zdeňku Kühnovi, Ph.D., LL.M., S.J.D. za vedení diplomové práce, jeho vstřícný přístup a za cenné připomínky, které mi při jejím psaní poskytl.

Ráda bych poděkovala také Haně Skleničkové za poskytnutí prvotní recenze a za pomoc s překladem z německého jazyka.

Poděkování patří též Tomáši Sirotkovi za podporu při psaní a za korekturu překladu do anglického jazyka.

Obsah

Úvod.....	1
1 Islámské právo	4
1.1 Islámský právní systém	4
1.2 Vznik islámského práva.....	5
1.3 Základní charakteristiky	6
1.3.1 Málíkovská právní škola	10
1.3.2 Šáfiovská právní škola	10
1.3.3 Hanafijská právní škola.....	11
1.3.4 Hanbalovská právní škola	12
1.3.5 Idžtihád a taqlíd.....	13
1.4 Prameny islámského práva	14
1.4.1. Primární prameny	14
1.4.2. Sekundární prameny.....	19
1.4.3. Ostatní prameny	21
Shrnutí	22
2 Islámské právo jako (ne)kompatibilní s českým právem.....	24
2.1 Ústavní zakotvení náboženské svobody	24
2.1.1. Meze náboženské svobody.....	25
2.1.2. Konfesní neutralita státu.....	26
2.2 Náboženská svoboda z pohledu islámského práva.....	27
2.3 Zákonná úprava náboženské svobody	29
2.3.2 Soukromé právo	30
2.3.1.1. Postavení ženy v islámském právu	31
2.3.1.2. Islámské manželství.....	34
2.3.1.3. Práva a povinnosti manželů.....	37
2.3.1.4. Rozvod a svěření dětí do péče po rozvodu	39
2.3.1.5. Islámské dědické právo	42
2.3.1.6. Testamentární odkaz.....	46
2.3.1.7. Dědění podle primárních pramenů islámského práva	48
2.3.1.8. Islámské závazkové právo	51
2.3.3 Veřejné právo	52
2.3.4 Rozhodování českých soudů ve vztahu k islámu	53
Shrnutí	57
3 Rakouský zákon o islámu	60
3.1 Zákon z roku 1912	60

3.2	Nový zákon o islámu z roku 2015	64
3.2.1	Novela z roku 2020	68
3.3	Porovnání nového a starého zákona	69
3.4	Pohled muslimů na nový zákon	70
3.5	Vzor pro Českou republiku?	71
	Závěr.....	73
	Seznam použitých zdrojů	i
	Abstrakt	ix
	Abstract	x

Úvod

Islám je náboženstvím, které se v současném světě šíří nejrychleji. To je zapříčiněno zejména demografickým vývojem muslimské populace, ve kterém se dlouhodobě prosazuje růstový trend. Existují odhady, které říkají, že do roku 2050 se podíl muslimského obyvatelstva v Evropě více než zdvojnásobí. Záleží samozřejmě také na budoucí míře migrace na kontinent, avšak i bez ní se podíl muslimů na evropské populaci bude zvyšovat.¹

K migraci muslimů do Evropy docházelo již dříve, avšak masivní migrační vlna na počátku 21. století vedla ke změně společenské reality. Otevřela problematiku integrace muslimů a jejich kulturních rozdílů s větší naléhavostí. Integrace se stala jedním z hlavních témat evropského politického dění a současně evropskou multikulturní výzvou.

Souvisejícím problémem se stala otázka, jak přistoupit ke kulturním rozdílům nových obyvatel. Je pochopitelné, že ti si s sebou přivezli své zvyklosti a vnímání světa, jež definuje islám. Dochází tak stále více ke kolizím dvou právních systémů, a to islámského a kontinentálního.

Propagovaným přístupem k řešení této otázky se stal koncept multikulturalismu, který předpokládá respekt ke kulturním odlišnostem. Dnes lze říci, že tento koncept selhal, neboť předpokládá toleranci jen z jedné strany. Tolerance je ale potřebná i ze strany nových obyvatel, a to tím více, čím více je kulturních odlišností.² Proto i přístup k řešení rozporů mezi kontinentálním a islámským právním systémem musí být vyvážený za současného dodržování rámce daného lidskoprávními standardy.

Též se již ukazuje, že střet se světem islámu se bude v budoucnosti stále více dotýkat i České republiky. To je i důvodem výběru tématu této práce, jejímž cílem je zkoumání kompatibility islámského a českého práva. Vzhledem k rozsahu práce jsou vybrány určité právní oblasti, které jsou komparovány. Práce se v těchto oblastech snaží identifikovat sporné body obou systémů a odpovědět tak na otázku možné kompatibility.

¹ HACKETT, Conrad. 5 facts about the Muslim population in Europe. Online. Pew Research Center. 2017. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/11/29/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>.

² MARŠÁLEK, Pavel. Příběh moderního práva. Praha: Auditorium, 2018, s. 103-104, 112-113.

Práce je strukturována do tří hlavních kapitol. První kapitola se věnuje představení islámské právní kultury a islámského práva. Vysvětluje rozdíl mezi pojmy islámského práva, práva *šaría* a práva islámských zemích. Stručně pojednává o okolnostech vzniku islámského práva a podrobněji se věnuje jeho hlavním charakteristikám, jejichž znalost je nutná pro základní pochopení problematiky islámského práva. V této části kapitola poskytuje také náhled na rozmanitost islámského práva a na její příčiny. Dále se zabývá prameny islámského práva a s tím související teorií o „verších zrušujících a zrušených“. Rovněž představuje specifické výkladové metody.

Text druhé kapitoly je rozčleněn do tří částí. V první části se práce nejprve zabývá ústavním zakotvením náboženské svobody a vysvětluje klíčový rozdíl mezi vnitřní dimenzí náboženské svobody a jejími projevy ve vnějším světě. Dále analyzuje kritéria, na jejichž základě může dojít k omezení náboženské svobody. Osvětluje také, jaký je pohled islámu na náboženskou svobodu.

V další části této kapitoly se práce zabývá zákonnou úpravou týkající se náboženského vyznání. Následně práce rozděluje právní úpravu na oblast práva soukromého a veřejného, neboť jsou ovládány odlišnými výchozími principy. Pro bližší zkoumání je z oblasti soukromého práva vybráno právo rodinné, právo dědické a právo závazkové. Práce vždy nejprve seznamuje s úpravou islámskou a k vybraným otázkám poskytuje pohled českého práva. Práce se zde snaží o identifikaci možných kolizních bodů mezi právem islámským a právem českým. Stručně je pak z oblasti veřejného práva zkoumána islámská úprava trestního práva.

Poslední část této kapitoly se věnuje dvěma případům rozhodovaným českými soudy, které souvisí s problematikou islámského práva. Prvním z těchto případů je nošení náboženských symbolů, konkrétně muslimského šátku, ve školách. Druhý případ se týká podpory terorismu.

Třetí kapitola je vedena otázkou, zda je naše současná právní úprava dostačující pro řešení kolizí s islámským právem s ohledem na probíhající změny ve společnosti. Práce se proto v této kapitole podrobněji zabývá rakouskou právní úpravou islámu. Rakouský zákon o islámu z roku 1912 byl totiž dříve platný též na našem území. O novém rakouském zákonu o islámu, který byl přijat v roce 2015, a stal se tak jeho nástupcem, se pak hovoří jako o možném vzoru pro evropskou právní úpravu islámu. Závěr kapitoly se snaží identifikovat

konkrétní ustanovení nového zákona o islámu, které by mohly sloužit jako zdroj inspirace pro případnou změnu současné české právní úpravy.

1 Islámské právo

1.1 Islámský právní systém

Lze rozlišovat mezi třemi velkými právními systémy, a to kontinentálním, angloamerickým a islámským.³ Islámský právní systém, který se řadí mezi tyto tři nejrozšířenější právní systémy světa, se vyznačuje řadou specifíků, které pramení z jeho sepětí s náboženstvím.⁴

Právo *šaría* má božský původ, a proto pouze Bohu náleží zákonodárná moc.⁵ *Šaría* však nezahrnuje pouze pravidla právní, nýbrž i ostatní pravidla, která byla seslána Bohem, a proto nelze automaticky ztotožňovat pojem *šaría* jen s právem samotným, ale je do něj třeba zahrnout také pravidla náboženská, morální a etická.⁶ *Šaría* tedy představuje pojem širší než islámské právo, ale zároveň mu slouží jako jeho základ.⁷ Pravidla chování, která byla následně vytvářena poznáváním *šarie* prostřednictvím právní vědy, vytváří ve svém souhrnu tzv. *fiqh*.⁸

Z hlediska islámského práva neexistuje rozlišení mezi náboženstvím a právem, neboť jedno je spjato s druhým, a proto také neexistuje striktní rozdělení na normy právní a ostatní.⁹

S božským původem práva souvisí také jeho nezměnitelnost. Ta z islámského právního systému činí nejméně pružný systém ze všech.¹⁰ Islámský právní systém není oproti systému kontinentálního a angloamerického práva systémem komplexním, neboť se věnuje jen určitým právním oblastem (zejména právu rodinnému, dědickému, trestnímu)¹¹.

Dalším významným specifíkem je, že působnost islámského právního systému není možné vymezit prostřednictvím přesných hranic určitých státních území. Naopak jeho působnost je omezena prostřednictvím jednotlivých osob, které dohromady vytváří společenství islámu. Protože se islámské právo vztahuje pouze na muslimy, a to bez ohledu na to, zda žijí na území

³ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, s. 117.

⁴ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: Beck, 1995, XVI, s. 101.

⁵ Tamtéž, s. 102.

⁶ OSINA, Petr. Teorie práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2020, s. 195.

⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 28.

⁸ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: Beck, 1995, XVI, s. 102.

⁹ Tamtéž, s. 193.

¹⁰ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: Beck, 1995, XVI, s. 101-102.

¹¹ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, s. 193.

islámského státu nebo nikoliv, nelze klást rovnítko mezi geografii islámského práva a práva islámských zemí.¹²

V neposlední řadě se islámský právní systém vyznačuje svou vnitřní různorodostí či rozmanitostí, které se uzpůsobuje. Ta je dána několika hlavními faktory. Patří sem konkrétně forma islámu (sunnitský, šiitský), většinové nebo menšinové zastoupení muslimů v daném státě, politické uspořádání a životní úroveň obyvatel.¹³

Podrobněji se práce bude zabývat charakteristikou islámského práva v podkapitole o jeho základních charakteristikách.

1.2 Vznik islámského práva

Počátky islámu jsou spojeny s osobou Muhammada. V roce 610 začal dostávat zjevení prostřednictvím archanděla Gabriela, díky kterým uvěřil, že je prorokem a poslem božím. Působení Muhammada lze rozdělit na dvě období, a to mekkánské a medínské. V prvním období hlásal slovo boží v Mekce, avšak příliš následovníků neměl. Druhé období, které lze naopak označit za úspěšné, je spjato s městem Medína¹⁴.¹⁵ Od místních se mu dostalo přijetí jeho poselství a dostal nabídku usadit se v Medíně a působit zde také jako rozhodčí sporů.¹⁶ Muhammad nabídky využil a odjel. Tato významná událost, která se nazývá *hidžra*, neboli emigrace, byla vybrána jako začátek islámského kalendáře.¹⁷

Ve městě Medína byl Muhammad přijat nejen jako prorok, tedy jako duchovní vůdce, ale i jako politická hlava nového společenství, tzv. *ummy*, neboli islámské obce. Členy islámské obce byli všichni věřící bez ohledu na kmenovou příslušnost. Všechny dohromady spojovala nová víra, která se stala ideovým základem celé obce. Muhammad nový řád zakotvil v ústavě *ummy*. Stanovil také, že Mekka bude místem konání náboženských poutí. Nejprve ale musela být Mekka dobyta a tak je pro období mekkánské příznačné, že se boj duchovní změnil v boj zbraní. Mezitím došlo také k bojům s židy, kdy Muhammad určil pravidlo jak vůči židům, ale též vůči křesťanům, postupovat v případě vítězství. Židé

¹² KNAPP, Viktor. Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy. Praha: Beck, 1996, XVI, s. 190.

¹³ HUNGR, Pavel. Srovnávací právo: právní kultury. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 12

¹⁴ Město se původně jmenovalo Jahtrib, ale bylo na počest Muhammada přejmenováno na Medína.

¹⁵ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 12-16.

¹⁶ HILLENBRAND, Carole a JENÍKOVÁ, Jitka. Islám: historie, současnost a perspektivy. V Praze: Paseka, 2017, s. 32.

¹⁷ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 12-16.

a křesťané mají zůstat dál na své půdě a každý rok odvádět muslimům daň. Toto pravidlo bylo uplatňováno i později. Mekka byla nakonec také dobyta a přijala islám.¹⁸ Po porážce posledních nepřátel v bitvě u Hunajnu došlo ke sjednocení všech arabských kmenů a k vytvoření jednotného arabského státu.¹⁹

1.3 Základní charakteristiky

Jak již bylo zmíněno, specifický charakter islámského práva vychází z jeho neoddělitelnosti od náboženství. Na právo nelze nahlížet jako na samostatnou část islámu, ale je nutné jej vnímat vždy ve spojení s náboženstvím.²⁰

Zásadním rozdílem oproti křesťanské víře je ten, že v islámu **neexistuje instituce církve**.²¹ Existence církve jako instituce je však základním předpokladem pro oddělení moci duchovní od světské. Proto také o oddělení těchto mocí nelze v islámu hovořit. Naopak podstatou islámského náboženství bylo od počátku směřování k vítězství, s čímž se pojí i moc. Lze říci, že podobnou funkci plní *umma*, což je muslimská obec. Ta sjednocuje všechny muslimy do jednoho společenství, přičemž sjednocujícím kritériem příslušnosti k *ummě* je stejná víra, a to bez ohledu na státní, etnickou či jinou příslušnost.²² Neexistence instituce církve také od počátku dějin islámu zapříčiňuje, že chybí zastřešující autorita, která by zajišťovala sjednocování výkladu norem *šarie*.

Islámské právo je považováno za **neměnné**, jelikož jeho původcem je samotný Bůh. Člověku tak nepřísluší do tohoto daného práva zasahovat a nějakým způsobem jej měnit. Jedině Bůh je zde zdrojem zákonodárné moci, a proto se vládce i lid musí zjevenému právu přizpůsobit.²³ Společnost se ale časem vyvíjí a aby tak právo mohlo stále odpovídat jejím potřebám, nemůže se stát statickým, strnulým jevem. Naopak právo se musí vyvíjet stále spolu s dynamikou vývoje společnosti. Proto je teoretická neměnnost řešena interpretací tak, aby právo mohlo odpovídat potřebám aktuální společenské reality.²⁴ Oproti tomu v našem pojetí práva, kde je

¹⁸ Tamtéž, s. 16-18, s. 20.

¹⁹ Tamtéž, s. 21.

²⁰ OSINA, Petr. Teorie práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2020, s. 194.

²¹ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 27.

²² OSINA, Petr. Teorie práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2020, s. 195.

²³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 17.

²⁴ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: Beck, 1995, XVI, s. 34.

zákonodárná moc přiznána lidu skrze volené zástupce, lze změn v právu dosahovat dalece pružněji.²⁵

Islámské právo obsahuje pravidla týkající se všech myslitelných aspektů života a je v tomto smyslu **univerzální**. To proto, aby měl každý muslim zevrubný postup, jak jít po správné cestě k naplnění vůle boží. Z toho důvodu jsou pravidla rozvedena i do takových detailů jako jsou otázky týkající se např. osobní hygieny či stravování. Normy islámského práva tak zasahují i do osobní sféry jednotlivce a předkládají návod pro výkon jeho každodenních činností.²⁶ Islámské právo se tedy vyznačuje snahou obsáhnout všechny aspekty života a být tak všeobjímající. Oproti tomu naše právní úprava nedosahuje takové všeobsáhlosti a širě řešených otázek a ani to není jejím cílem. Soustředí se na řešení klíčových otázek pro zajištění fungování společnosti²⁷ a je založena mimo jiné na principu legální licence, který v podstatě doplňuje neupravené otázky o zásadu že, co není zakázáno, je dovoleno.

V islámském právu hrají **svědomí**²⁸ a víra v Boha důležitou roli při dodržování pravidel, která nejsou vynucována pouze právními sankcemi. Svědomí je tak klíčové a jeho role je větší než v jiných právních systémech.²⁹ Mnoho islámských norem nemá účinné sankce, což zvyšuje význam svědomí, neboť Bůh je stále informován o jednání jednotlivců. Kromě toho se v islámském právu vyskytuje i prvek odměny ve světě příštím za soulad s právními nařízeními.³⁰

Normy jsou členěny do dvou základních skupin. Jednou skupinou jsou normy týkající se vztahu člověku k Bohu (*ibádát*) a druhou skupinu tvoří normy týkající se vztahu člověka k člověku (*muámalát*).³¹ Veškeré lidské jednání je také tříděno do pěti tříd, a to jsou činy povinné (*fard*), činy doporučené (*sunna*), činy nepřikázané ani nezakázané (*mubáh*), činy zavrženíhodné (*makrúh*) a konečně činy zakázané (*harám*).³² Oproti našemu právnímu systému se zde nelze setkat s dělením práva na soukromé a veřejné, hmotné a procesní

²⁵ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 17.

²⁶ Tamtéž, s. 19.

²⁷ Tamtéž, s. 19.

²⁸ Lze namítnout, že svědomí je do značné míry subjektivní záležitostí daného jedince.

²⁹ OSINA, Petr. Teorie práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2020, s. 196.

³⁰ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 20.

³¹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 117.

³² Tamtéž, s. 124-125.

a ani s jednotlivými právními odvětvími. Vynucování sankcí za nedodržení zákazů pak zaručuje stát.

Výchozím principem islámského práva je **princip personality**, podle kterého se islámským právem řídí všichni věřící, tedy muslimové.³³ Vyznavačem islámu se jednak člověk narodí, kdy víra automaticky přechází na dítě po otci, nebo se muslimem může stát tak, že k islámské víře konvertuje. Je zde tak obsažen prvek danosti příslušnosti k víře spolu s prvkem svobodné volby víry.

Příslušnost k náboženství, resp. k *ummě* je klíčovým aspektem, který určuje kdo se podřizuje normám islámského práva. Jestliže je osoba muslimem, nosí si svou víru a s ní související islámské právo všude s sebou bez ohledu na tom, na kterém státním území se zrovna nachází. Islámské právo se ale ve svém celém rozsahu může uplatňovat pouze na území islámského státu.³⁴ Oproti tomu pro naše současné právo je výchozím principem teritorialita, kdy právnímu řádu určitého státu podléhají všechny osoby nacházející se na jeho území. Působení práva je tak v zásadě omezeno hranicemi státu³⁵ a je tak projevem státu jako suveréna.

Islámské právo lze označit za právo právníků, neboť právě jejich práce bylo zapotřebí k jeho vzniku. Jelikož moc zákonodárná nenáleží vládci, ale pouze Bohu, je vládce podřízen božím příkazům a nemůže plnit funkci zákonodárce, jak je běžné v jiných právních systémech. O to významnější je role právní vědy, jejímž úkolem bylo vytvářet konkrétní pravidla chování v souladu s boží vůlí, neboť právním knihám náleží v rozsahu jejich aplikace síla zákona. Cílem právní vědy bylo zajistit co nejlepší soulad právních vztahů s islámským náboženstvím. Na rozdíl od západního pojetí norem, kdy jsou vytvořeny normy obecné a konkrétní případy se pod ně subsumují, byla v islámském právu vytvářena pravidla tak, že k určitému případu byly vytvořeny jeho varianty odpovídající jednotlivým stupňům kategorizace lidských činů.³⁶

³³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 22.

³⁴ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 22-23.

³⁵ GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, s. 79.

³⁶ Rozlišují se také různé podstupně, např. jedny zakázané věci jsou horší než druhé a proto lze odlišit různé stupně zakázaného. (KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 125).

Důsledkem byl vznik natolik **kazuistické úpravy**, že nemohla být ve svém plném rozsahu nikdy použita. Zahrnovala totiž i řadu situací, které v reálném světě nemohly nikdy nastat.³⁷

Jedním z nejvýraznějších znaků islámského práva je jeho **různorodost**. Neexistuje jedno sourodé islámské právo. Předně je islámské právo rozděleno na dvě hlavní větve, a to sunnitskou a šíitskou. Šíité jsou menšinou, která z celkového počtu muslimské populace dosahuje přibližně 10 % muslimů.³⁸

Postupně se jak v sunnitské, tak v šíitské “větvi” začala rozvíjet právní věda (*fiqh*) a došlo tak ke vzniku mnoha právních škol, resp. myšlenkových proudů (*madháhib*). Časem se v rámci převažující sunnitské větve staly stěžejní čtyři školy (hanafijská, málikovská, šafiovská a hanbalovská), ať už z důvodu propracovanosti právní metodologie, nebo z důvodu jejich podpory ze strany vládců. Jejich názvy jsou odvozeny od jmen jejich hlavních učenců, kteří v rámci školy působí jako autorita, a bývají proto nepřesně označováni za zakladatele, neboť jejich učení většinou sepsali a rozpracovali až jejich studenti, kteří tak stáli za zrodem právní školy.³⁹

Každá škola má svá specifika, která jsou patrná jak v používané metodologii, ve způsobu interpretace pramenů práva, tak v míře používání vlastního úsudku při výkladu.⁴⁰ I přes jejich rozdílnosti jsou relevantní všechny.⁴¹ V současnosti je působení škol vymezeno geograficky.⁴²

Každý muslim by měl zvážit volbu jedné z právních škol, jejíž učení bude následovat. Běžný muslim nemůže nikdy dosáhnout takových znalostí o Koránu, sunně a dalších otázkách jako učenci, a proto by se na ně měl spolehnout. Příslušnost muslima k právní škole a převládající

³⁷ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 28-29.

³⁸ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 24.

³⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 35-36.

⁴⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Maqásid aš-šarí‘a a interpretace islámského práva. Online. s. 1. Dostupné z: https://www.academia.edu/7192077/Maq%C3%A1sid_a%C5%A1_%C5%A1ar%C3%AD_a_a_interpretace_i_sl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

⁴¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 26.

⁴² KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 43.

madhab v dané zemi mohou výrazně ovlivnit určení toho, co je v souladu s právem nebo naopak nezákonné.⁴³

1.3.1 Málíkovská právní škola

Hlavní osobností, po které byla tato škola pojmenována je Málík ibn Anas (711-795), který zasvětil svou činnost sběru hadíthů. V jeho díle jménem Al-Muwatta (Upravená cesta) je jich sesbíráno přes 1700⁴⁴ a zároveň jde o nejstarší sbírku hadíthů. Tato sbírka se dokonce mohla stát prvním zákoníkem, ale Málík s tím nesouhlasil.

Pro málíkovskou právní školu je příznačný důraz kladený na hadíthy a na souhlasný právní názor lidí z Medíny, který má dokonce v případě rozporu s hadíthem přednost.⁴⁵ Zvláštní význam, který málíkovci připisují medínské praxi je dán i díky působení proroka Muhammada a také díky tomu, že se medínská obec stala vůbec první muslimskou obcí.⁴⁶

V případě neexistence hadíthu se bere v úvahu také právní názor vážených Prorokových druhů. Mimoto je možné v pochybných případech přihlídnout k obecnému zájmu⁴⁷. Dnes se s tímto směrem lze setkat v oblasti severní Afriky ve státech Alžírsku, Maroku, Tunisku a v některých státech západní subsaharské Afriky.⁴⁸

1.3.2 Šáfiovská právní škola

Imám Al-Šáfíí (767-820) byl žákem jak málíkovců, tak hanafíjců, a byl tak ovlivněn oběma těmito přístupy. Sám ale nepřevzal ani jeden z nich, ale vytvořil vlastní přístup.⁴⁹ Pro jeho učení je charakteristické, že stojí mezi školou málíkovců, kteří jsou svým přístupem velmi

⁴³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu. Online. Právník. Roč. 2010, č. 11, s. 4-5. Dostupné

z: https://www.academia.edu/6947697/N%C4%9Bkolik_pozn%C3%A1mek_k_sunnitsk%C3%BDm_pr%C3%A1vn%C3%ADm_%C5%A1kol%C3%A1m_a_taq%C3%ADdu.

⁴⁴ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 30.

⁴⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 39-40.

⁴⁶ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 44.

⁴⁷ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

⁴⁸ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 44.

⁴⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 41-42.

tradicionalističtí, a školou hanafijců, kteří naopak kladou důraz na vlastní názor.⁵⁰ Šáfíi obě tato učení porovnával a kombinoval.⁵¹

Narozdíl od Málíka je jeho pojetí konsenzu širší a značně restriktivnější. Nepřijímá konsenzus jen jako praxi lidí z Medíny, ani jako konsenzus všech učenců, ale jen jako shodu celé islámské obce. Avšak při názorové pluralitě si lze jen stěží představit dosažení shody napříč celou obcí.⁵²

Oproti hanafijskému madhabu odmítá užití analogie. Vymezuje také vlastní metodu nalézání práva, *istisháb* (presumpce kontinuity). Tato metoda konkuruje hanafitskému *istihsánu* (volbě vhodnější alternativy), který Šáfíi odmítal, neboť dle něj tak docházelo k vytváření nových pravidel⁵³. Při řešení případu se vychází z dříve platného stavu, pokud by nebylo prokázáno, že došlo ke změně podmínek.⁵⁴

Ve svém knize *Risála fi* (Traktát o základech fiqhu) rozdělil prameny práva na čtyři základní, a to na Korán, sunnu, konsensus muslimské obce a *qijás* (analogii), definoval je a vymezil vztahy mezi nimi. Sunna sice slouží k výkladu Koránu, ale podle jeho pojetí má stejnou právní sílu jako Korán. V tomto díle tak došlo ke kodifikaci zásad právní vědy.⁵⁵ Do celého systému práva se mu podařilo vnést větší přehlednost, konzistentnost a logičnost.⁵⁶

Mezi oblastí ve kterých v současnosti tato škola působí, patří jižní Arábie, Indonésie, Egypt a také východní Afrika.⁵⁷

1.3.3 Hanafijská právní škola

Núman ibn Thábit (699-767) přezdívaný Abú Hanífa se zasloužil o vznik tohoto madhabu. Mezi jeho významné dílo patří *Kitáb al-fiqh al-akbar* (Velká kniha právní vědy), také je

⁵⁰ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

⁵¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 41-42.

⁵² POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. *Šaria: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012, s. 46.

⁵³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 41-42.

⁵⁴ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

⁵⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. *Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské*. Praha: Leges, 2013, s. 41-42.

⁵⁶ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. *Šaria: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012, s. 46.

⁵⁷ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

považován za autora knihy Al-Musnad, ačkoliv ji po jeho smrti sepsali jeho žáci, kteří se snažili zachytit jeho právní názory.⁵⁸

Charakteristickým rysem pro Hanífovo učení je, že preferoval používání vlastního úsudku. Mimo analogie (*qijásu*) uplatňuje také metodu *istihsán*, tedy volbu vhodnější alternativy.⁵⁹

V porovnání s ostatními směry jej lze díky užívání vlastního názoru označit za liberální proud, přestože se u hanafijců lze setkat s formalismem při posuzování právních úkonů, kdy má přednost forma právního úkonu před pohnutkami stran právně jednat.⁶⁰

Hanafijská právní škola jako prameny práva uznává Korán, sunnu, výroky, konsenzus současníků a *istihsán*. Nejprve se odpověď hledá v Koránu a sunně a pokud ji takto nalézt nelze, nastupují při řešení právní otázky metody analogie a *istihsánu* (volby vhodnější alternativy).

Mezi jednotlivými sunnitskými madhaby jde o směr nejrozšířenější, k jehož učení se dnes hlásí více než jedna třetina sunnitských muslimů, a je rozšířen zejména v Turecku, Egyptě, Iráku, Sýrii, Jordánsku, na Balkáně a mimo jiné také v Indii. Tento madhab byl také v roce 1912 uznán za náboženskou společnost v Rakousku-Uhersku a i současná Muslimská náboženská obec působící v České republice se přiklání k tomuto učení.⁶¹

1.3.4 Hanbalovská právní škola

Škola Ahmada ibn Hanbala byla založená v Bagdádu. Patří sice mezi nejméně početně zastoupenou,⁶² avšak její význam přetrvává dodnes. Hanbal studoval u Málíka a lze tak v jeho učení spatřovat návaznost na málíkovo učení. Ve svém díle s názvem Musnad se zabýval podobně jako Málík sběrem hadíthů. Podařilo se mu jich zachytit dokonce až 40 000.

⁵⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 40-41.

⁵⁹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s.119.

⁶⁰ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 30.

⁶¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 40-41.

⁶² KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

Hanbalovo učení klade do popředí Korán a sunnu a dbá na přísné dodržování stanovených povinností. Při interpretaci sunny se hanbalovci snažili, aby byla co nejpřesnější⁶³. Odmítali také jakékoliv novoty, které by mohly z vnějšího světa do islámu proniknout, a usilovali o to, aby zůstal čistý.

Namísto o pramenech práva hovořil Hanbal o pěti “základech” používaných k výkladu případu. Do úvahy zahrnoval také právní názory Prorokových druhů, pokud v nich panovala názorová shoda. Dokonce i slabé hadíthy upřednostňoval před *qijásem*, který odsunul do pozadí až jako poslední záchranou možnost pro nalezení řešení.⁶⁴ Právo na vlastní úsudek přísně odmítal.

Tento směr později poskytl základ pro wahhábovské hnutí a také pro novější podoby fundamentalismu. Dnes se uplatňuje především v Saudské Arábii.⁶⁵

1.3.5 Idžtihád a taqlíd

Na tomto místě je třeba zmínit, že v islámské právní vědě existují dva přístupy k odvozování norem z pramenů práva. V období rozkvětu právní vědy, ke kterému docházelo přibližně v období 700–950 n.l. se uplatňoval *idžtihád*. Jednoduše řečeno jde o použití právní argumentace za účelem odvození či odůvodnění normy na základě Koránu a sunny. Při této činnosti právník vždy užívá osobní úsudek a metod pro nalézání právních norem (*idžma, qijás, istisláh*).⁶⁶ Vyloučeno je užití *idžtihádu* v otázkách upravených jednoznačně primárními prameny (zejm. oblast povinností člověka vůči Bohu). Lze jej uplatnit pouze na nejednoznačné otázky.

Od 10. stol. n. se postupně začal prosazovat princip *taqlíd*. Vlastní úsudek byl nahrazen následováním dřívějších právníků v již utvořených výkladech. Princip *taqlíd* byl význačný

⁶³ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 30.

⁶⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 42-43.

⁶⁵ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 120.

⁶⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu. Online. Právník. Roč. 2010, č. 11, s. 7. Dostupné

z: https://www.academia.edu/6947697/N%C4%9Bkolik_pozn%C3%A1mek_k_sunnitsk%C3%BDm_pr%C3%A1vn%C3%ADm_%C5%A1kol%C3%A1m_a_taq%C3%ADdu.

až do 19. století. Tehdy se objevila reformní hnutí, díky kterým byla brána *idžtihádu* znovu otevřena.⁶⁷

1.4 Prameny islámského práva

Prameny islámského práva se zabývá samostatný vědní obor (*usúl al-fiqh*). K pramenům se na prvním místě řadí Korán a sunna, a proto jsou v této práci označovány za prameny primární. Podle učení jednotlivých právních škol se pak do pramenů řadí i prameny jiné, přičemž obecná shoda panuje ohledně *idžmá* a *qijás*⁶⁸, které pak práce pojmenovává jako prameny sekundární. Význam sekundárních pramenů spočívá v jejich použití v konkrétních případech⁶⁹, na které nedává jednoznačnou odpověď Korán ani sunna. Existuje ale i celá řada dalších, doplňkových pramenů, které jsou zařazeny do podkapitoly o ostatních pramenech.⁷⁰ Nutno dodat, že výčet těchto pramenů není úplný.⁷¹ Vzhledem k rozsahu práce je dán prostor těm nejdůležitějším.

1.4.1. Primární prameny

Korán je pro muslimy posvátnou knihou, která zachycuje boží zjevení předávané proroku Muhammadovi v průběhu jeho života. Slovo Korán v arabštině znamená přednášení nebo recitování slova božího.⁷²

Z počátku byla zjevení Koránu předávána pouze ústně.⁷³ Z důvodu zachování božích zjevení bylo ale zapotřebí zachytit je písemně. První nedokonalé zaznamenání Koránu bylo hotové již v době Muhamadovy smrti. Oficiální text Koránu byl však sestaven až o něco později, za vlády chalífy Uthmána, který nechal vypracovat jeho konečnou kanonickou verzi. Tuto podobu si Korán zachoval dodnes.⁷⁴

V tzv. uthmánské redakci Koránu byly jednotlivé kapitoly (súry) řazeny za sebou podle jejich délky od nejdelší po nejkratší. Takové řazení ale neumožňovalo sledovat vývoj koránských

⁶⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 32.

⁶⁸ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 57.

⁶⁹ PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, s. 6.

⁷⁰ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 57.

⁷¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Prameny islámského práva. Online. s. 2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/bezouskova_lenka.pdf.

⁷² HRBEK, Ivan. Korán. Praha: Academia, 2000, s. 46.

⁷³ Tamtéž, s. 66.

⁷⁴ Tamtéž, s. 69-73.

myšlenek. Proto byly snahy o to seřadit sůry chronologicky.⁷⁵ Chronologické řazení v současnosti nabízí egyptské vydání Koránu z roku 1923, které je ve většině islámských zemí uznáno za kanonické znění.^{76 77}

Korán tvoří dohromady 114 kapitol (súr), které sestávají z velkého počtu různě dlouhých veršů. Každá súra má své záhlaví, které obsahuje základní informace, zejména její pořadové číslo, název a určení, zda se jedná o sůru mekkánskou nebo medínskou.⁷⁸

Mekkánská část Koránu obsahuje otázky víry a morálky. Ve své medínské části obsahuje již pravidla právní, protože se zde nachází pravidla pro úpravu vzájemných vztahů mezi věřícími a vztahů vůči ostatním.⁷⁹ Změna obsahové náplně Koránu souvisí se změnou postavení Muhammada ve společnosti, kdy se stal z posla nové víry v Mekce politickým vůdcem, soudcem a také vojevůdcem v Medíně.⁸⁰

Jelikož pravidla byla zjevována Muhammadovi postupně podle toho, jak se situace vyvíjela, nastala v určitých případech nutnost přehodnotit některé již dříve seslané předpisy či zákazy. V důsledku toho vykazuje text Koránu v určitých částech vnitřní rozpornost, které znesnadňují jeho interpretaci. Proto se již v době Muhammada začalo užívat výkladové pravidlo o „verších zrušujících a verších zrušených“^{81,82}, jež se nazývá *naskh* a představuje snahu o určení výsledného pravidla chování v případě kolize mezi zjevenými verši.⁸³

Princip *nashk* není sám o sobě výslovně uveden v žádném verši Koránu a není ani žádný verš, který by přímo odkazoval na zrušení verše jiného. Ani v hadíthech není obsažen žádný návod pro určení veršů rušících a zrušených.⁸⁴ Lze se setkat s názorem, že existence tohoto principu je výsledkem nutnosti učenců vyřešit kolize v textu Koránu tak, aby bylo možné vyložit

⁷⁵ Tamtéž, s. 78.

⁷⁶ Tamtéž, s. 74.

⁷⁷ Též zpracování překladu Koránu od I. Hrbka nabízí jeho chronologické řazení.

⁷⁸ Tamtéž, s. 47-48.

⁷⁹ Tamtéž, s. 729.

⁸⁰ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 59.

⁸¹ HRBEK, Ivan. Korán. Praha: Academia, 2000, s. 76.

⁸² Verš rušící se označuje jako *násikh* a verš zrušený jako *mansúkh*.

⁸³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 59.

⁸⁴ FATOOHI, Louay. Abrogation in the Qur'an and Islamic law: A Critical Study of the Concept of "Naskh" and its Impact. Routledge, 2013. S. 37. ISBN 978-0-415-63198-3. Online. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=pM6RZidQDbkC&pg=PA273&dq=doctrine+of+naskh+and+its+modern+critics+waugh+denny&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiozIu5n7T-AhVncfEDHSrHA5oQ6AF6BAGNEAI#v=onepage&q&f=false>.

konkrétní pravidla, jež jsou předmětem *fikhu*.⁸⁵ Existují však dva verše, ze kterých se tento princip odvozuje. Jedním z nich je verš 2:106,⁸⁶ který říká, že kdykoliv je zrušen verš, bude přinesen jiný, lepší a nebo podobný. Tím je odůvodněno seslání veršů nových, které mohou být svým obsahem v rozporu s veršem původním.⁸⁷

Jedná se o princip, který má umožnit „absolutnost“ Koránu přizpůsobit relativitě lidské situace a historickému vývoji. Původní verš není neplatný, ale lze říci, že je pro určitou situaci neúčinný, neboť je podřízen jinému relevantnímu verši, který se na danou situaci uplatní přednostně.⁸⁸

Je však věcí dalšího výkladu, které konkrétní verše jsou zrušené a které je nahrazují. Díky existenci několika škol a různých výkladů existují i odlišné přístupy k otázce *naskhu*. Tomu odpovídá i různý počet odhadovaných pasáží, které mohou být vnímány jako rozporuplné a podléhající tak teorii *naskh*, přičemž se udává počet od 5 až do 500 takovýchto pasáží. Dokonce i jeden následující verš může mít potenciál zrušit až dvacet jiných míst v Koránu.⁸⁹

Nadto se teorie o verších nahrazených a zrušujících nevztahuje pouze na text Koránu, ale též na sunnu a na vztahy mezi těmito dvěma zdroji práva.⁹⁰ *Naskh* tak představuje komplexní a složitou problematiku. Bez jejího použití by však nebylo možné vyřešit kolize v textu Koránu a vyložit konkrétní pravidla chování.

⁸⁵ BURTON, John. The sources of islamic law: Islamic theories of abrogation. Edinburgh University Press, 1990. Online. s. 19. Dostupné z: <http://www.hadith-studies.com/Burton-Theories-Abrogation.pdf>.

⁸⁶ GLASSÉ, Cyril. The new encyclopedia of Islam. 2001. AltaMira Press. ISBN 0-7591-0190-6. Online. s. 341. Dostupné z: https://www.google.cz/books/edition/The_New_Encyclopedia_of_Islam/focLrox-frUC?hl=cs&gbpv=1.

⁸⁷ HOEVELS, Fritz Erik a OTÁHAL, Josef. Islám: historicko-kritická studie. Praha: Naše vojsko, 2017, s. 119.

⁸⁸ GLASSÉ, Cyril. The new encyclopedia of Islam. 2001. AltaMira Press. ISBN 0-7591-0190-6. Online. s. 340-341. Dostupné z: https://www.google.cz/books/edition/The_New_Encyclopedia_of_Islam/focLrox-frUC?hl=cs&gbpv=1.

⁸⁹ HOEVELS, Fritz Erik a OTÁHAL, Josef. Islám: historicko-kritická studie. Praha: Naše vojsko, 2017, s. 123.

⁹⁰ What are the types of Naskh? Online. Sunnah Insights. 2022. Dostupné z: <https://sunnahinsights.com/what-are-the-types-of-naskh/>.

Nejprve je zapotřebí objasnit, který verš je zrušený a který jej jako nový nahrazuje. Teprve až poté je možné interpretovat pravidlo chování. Důkladná znalost této teorie je tak podmínkou pro *idžtihád*.⁹¹

Sunna je spolu s Koránem primárním pramenem islámského práva.⁹² Termín *sunna* označuje zvyklost, tradici, jedná se o soubor norem vzniklých díky jednání proroka.⁹³ *Sunna* slouží především k jeho vysvětlování, doplňování, popřípadě potvrzování. Při plnění své výkladové funkce nemůže být s Koránem v rozporu a její postavení jako pramene práva je na Koránu závislé.⁹⁴ Avšak v případech, kdy *Sunna* stanovuje pravidlo chování bez toho, aniž by o něm byla zmínka v Koránu, lze ji považovat za nezávislý pramen práva. Příkladem může být trest ukamenování za cizoložství, který Korán nestanovuje.⁹⁵

Sunna může být také chápána jako něco legitimního.⁹⁶ V opozici k sunně stojí tzv. *bid'a*, což je něco nového a zároveň nevhodného, je to odmítnutá inovace. V negativním slova smyslu jde o inovaci, která odporuje základním principům islámu. Připouští se, že inovace může být i dobrá, avšak strach z případného zavedení špatné zapříčiňuje, že se jakákoliv, byť potenciálně dobrá inovace, raději nezavádí.⁹⁷

Z hlediska kategorizace lidských činů zaujímá sunna druhé místo za skupinou *fard*. Jednání podle *sunny* lze dělit do dvou skupin, a to potvrzené a volitelné. Potvrzená *sunna* sice nemá takovou důležitost jako *fard*, avšak také nemá být opomíjená. Volitelná *sunna* je pak pouze doporučena a její zanedbání s sebou nenese žádné negativní účinky.⁹⁸

Korán je *sunnou* doplňován tam, kde v něm nelze nalézt odpovědi na to, jak postupovat v určitých případech. Bývalo běžnou praxí, že Muhammad musel v některých případech rozhodnout konkrétní případ na základě vlastního úsudku, tedy bez toho, aniž by mu byl zjeven patřičný verš Koránu. Jelikož byl prorokem božím, jehož Bůh vedl po správné cestě,

⁹¹ SAYYID, Ali. Naskh – Abrogation in the Quran (1). Online. Iqra Online. 2022. Dostupné z: <https://iqraonline.net/naskh-abrogation-in-the-quran-1/>.

⁹² PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, s. 5.

⁹³ Tamtéž, s. 83.

⁹⁴ Tamtéž, s. 86-87.

⁹⁵ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 62-65. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

⁹⁶ What is the Sunnah. Online. IslamOnline. Dostupné z: <https://islamonline.net/en/what-is-the-sunnah/>.

⁹⁷ PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, s. 85-86.

⁹⁸ What is the Sunnah. Online. IslamOnline. Dostupné z: <https://islamonline.net/en/what-is-the-sunnah/>.

byla jeho rozhodnutí vždy považována za správná. Po jeho smrti nebyl nikdo jiný, kdo by pro muslimy mohl být příkladem. Proto byla nejdříve ústně předávána, později sepsána jednotlivá svědectví o tom, co Muhammad řekl, schválil a nebo učinil, aby byl zachován vzor, jaký mají muslimové následovat.⁹⁹

Tato svědectví jsou nazývána *hadíthy*, neboli vyprávění. Vyprávění pocházejí od Muhammadových společníků. Jedná se většinou o kratší, útržkovité texty, které neposkytují historické souvislosti a vyžadují tak komentáře pro jejich vysvětlení.¹⁰⁰

Pro pochopení jejich obsahu je potřeba znát Muhammadův život, aby byl poskytnut kontext pro výklad.¹⁰¹

Samotný sběr a zapsání *hadíthů* byl dlouhotrvající proces, který byl završen až koncem 9. století našeho letopočtu.¹⁰² Vznikla spousta sbírek, ale všeobecné autoritě se těší tzv. „Šest knih“, které obstály podrobení kritikou a jsou považovány za pravdivé.¹⁰³ Nejprve bylo nutné zjistit pravost, tedy autentičnost hadíthů. Zkoumána byla zejména důvěryhodnost všech tradentů, tedy těch, kdo vyprávění ústně předávali jeden druhému, až k tomu, kdo jej nakonec zaznamenal.¹⁰⁴ Zatímco obsah sdělení hadíthů byl z hlediska zkoumání jejich pravosti indiferentní.

Každý *hadíth* je složen ze dvou částí. První část se nazývá *isnád* a vyjmenovává postupně každého z tradentů v přesném pořadí, v jakém bylo vyprávění ústně předáno. Následuje druhá část, *matn*, která obsahuje příběh o výrociích a činech Muhammada a vytváří tak tradici.¹⁰⁵

Po provedené analýze pravosti byly hadíthy klasifikovány do různých kategorií. Nejvýznamnější dělení představují tři skupiny, a to *hadíthy* správné (*sahíd*), dobré (*hasan*) a slabé (*da'íf*). Správné hadíthy jsou takové, jejichž řetěz tradentů je bez jakéhokoli nedostatku. Dobré *hadíthy* sice nemají *isnád* úplný, avšak stále jsou přijatelné. Slabé *hadíthy* již mají řetěz tradentů pochybný a jejich používání je značně omezeno.¹⁰⁶

⁹⁹ PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, s. 82-83.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 84.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 5.

¹⁰² Tamtéž, s. 88.

¹⁰³ Tamtéž, s. 112.

¹⁰⁴ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 49.

¹⁰⁵ PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, s. 93-94.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 116-118.

Sunnu ve svém souhrnu vytváří několik tisíc těchto vyprávění předávaných z generaci na generaci, které byly vytrženy z ještě mnohem většího počtu a které jsou zachycené ve zmíněných sbírkách. Lze shrnout, že *sunna* je velmi detailním zpracováním cesty Muhammada a poskytuje muslimům návody pro nejrůznější životní situace¹⁰⁷.

1.4.2. Sekundární prameny

Idžmá je v této práci zařazena do skupiny sekundárních pramenů islámského práva.¹⁰⁸ Jde o třetí pramen práva, který je po Koránu a sunně nejdůležitější.¹⁰⁹

Výrazem *idžmá* se rozumí dohoda, shoda či konsensus. Úzce souvisí s pojmem *idžtihád*, neboť je jeho kolektivní formou.¹¹⁰ Pojem *idžmá* lze přesněji definovat jako shodu dosaženou všemi učenici o řešení určité otázky. Může se přitom jednat o otázky ohledně *šarie*, ale i otázky jiné.¹¹¹

Jako zdroj práva je *idžmá* omezená, neboť se vždy musí jednat o otázky, které jsou nové, neřešené Koránem a ani sunnou. Její význam spočívá v zabezpečování pružného reagování na nové otázky, které vzhledem k historickému a společenskému vývoji postupně vyvstávají.¹¹² *Idžmá* umožňuje tam, kde není dána jednoznačná odpověď, tuto dovodit z textů primárního práva.

Aby však konsensus mohl být platný, musí ve svém závěru vždy vycházet z Koránu a sunny. Primární prameny práva tvoří vždy východisko pro prameny sekundární a vymezují hranice pro jejich užití.¹¹³ Jakmile je o určité otázce dosaženo shody, jde o konečné řešení, které je závazné, a je tak již v této věci vyloučena možnost užití *idžtihádu*.¹¹⁴

¹⁰⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 38.

¹⁰⁸ Lze se setkat i s jiným dělením, kde je spolu s *qijásem* zařazena do skupiny primárního práva.

¹⁰⁹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 74.

¹¹⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Prameny islámského práva. Online. s. 7. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/bezouskova_lenka.pdf.

¹¹¹ *Idžmá* jako zdroj šari'atského zákonodárství. Online. E-ISLAM. 2011. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/idzma-jako-zdroj-sariatskeho-zakonodarstvi/>.

¹¹² HUNGR, Pavel. Srovnávací právo: právní kultury. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 45.

¹¹³ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 155-158. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

¹¹⁴ *Idžmá* jako zdroj šari'atského zákonodárství. Online. E-ISLAM. 2011. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/idzma-jako-zdroj-sariatskeho-zakonodarstvi/>.

Legitimita použití *idžmá* jako pramene práva vychází z Koránu. Verš 4:59 obsahuje příkaz k poslušnosti Bohu, poslu a autoritám, kterými se rozumí nejen političtí vůdci, ale i právní učenci. Též v sunně lze nalézt oporu pro užití *idžmá* a to je výrok proroka, který říká, že „muslimská obec se nikdy neshodne na omylu”.¹¹⁵

Idžmá se začala rozvíjet již v raných dobách islámu. Po smrti Muhammada již nebylo možné obracet se s otázkami přímo k němu. Jeho druhové se museli radit mezi sebou a shodnout se.¹¹⁶ *Idžmá* dosažená touto generací má mimořádný význam, neboť jde o případ konsensu, který je uznáván všemi madhaby bez výjimky a náleží ji nejvyšší autorita.¹¹⁷

Ohledně toho, jaký konkrétní okruh osob má dojít ke konsensu, se lze setkat s různými přístupy. Může se totiž jednat o shodu celé muslimské obce, nebo o konsensus všech právních učenců, podle jiného názoru může dostačovat i shoda jedné generace odborníků ze stejného teologického centra. Nakonec převládla koncepce, dle které se jedná o konsensus všech muslimských učenců.¹¹⁸

Existuje několik podmínek, které je nutné splnit kumulativně pro to, aby byl konsensus platný. Na řešení určité otázky se musí podílet více mudžtahidů a všichni musí zaujmout stejné stanovisko. I jediný názor, který by byl odlišný, vylučuje dosažení konsensu. K řešení otázky se musí vyjádřit každý z nich zvlášť a zároveň se nesmí jednat o mudžtahidy, kteří by byli inovátory.¹¹⁹

Dosažení konsensu zajišťuje, že nenastanou chyby v závěrech učiněných prostřednictvím *qijásu* a *idžtihádu*, neboť bez potvrzení *idžmou* nelze tyto závěry považovat za platné. V tomto smyslu je *idžmá* pojistkou proti možnému omylu.¹²⁰

Qijás je čtvrtým pramenem sekundárního práva, jehož význam spočívá v nalezení “měřítko či vzoru” pro řešení zcela nového případu. Označuje se také jako “analogie”. V tomto smyslu

¹¹⁵ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 161-166. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 157.

¹¹⁷ *Idžmá* jako zdroj šari'atského zákonodárství. Online. E-ISLAM. 2011. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/idzma-jako-zdroj-sariatskeho-zakonodarstvi/>.

¹¹⁸ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 156. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

¹¹⁹ *Idžmá* jako zdroj šari'atského zákonodárství. Online. E-ISLAM. 2011. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/idzma-jako-zdroj-sariatskeho-zakonodarstvi/>.

¹²⁰ HUNGR, Pavel. Srovnávací právo: právní kultury. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 44.

se spíše jedná o metodu výkladu nežli o pramen práva. Stejně jako u *idžmá* se musí jednat o otázky neřešené Koránem, ani sunnou. Zároveň na otázku nedává odpověď ani *idžmá*. Užití *qijás* je k těmto třem pramenům subsidiární.¹²¹

Aby mohl být *qijás* aplikován, je nutné splnit několik dalších podmínek. Nikdy se nesmí vytvářet pravidlo, které by do práva zavádělo nové prvky. Vždy se musí jednat pouze o rozšíření již existující normy na nový případ.¹²² Zároveň lze *qijás* aplikovat pouze na jednotlivá dílčí ustanovení, nikoliv na základní normy práva.¹²³

Nové pravidlo se musí svou podstatou shodovat s původním. Je zapotřebí, aby *ratio legis*, tedy právní důvod (*illa*)¹²⁴, byl totožný. Nejprve musí být právní důvod nalezen¹²⁵, musí splnit podmínku totožnosti u původní normy¹²⁶ i nového případu a následně je možné aplikaci původního pravidla vztáhnout i na nový případ. Další použití takto zjištěného nového pravidla za základ pro další analogii je teorií odmítán z důvodu obav ze zkreslování původních norem.¹²⁷ Analogie v tomto smyslu představuje podřízení se principu podobnosti mezi případy, které díky stejnosti *illa* vyžadují podobnost v úsudku.¹²⁸

1.4.3. Ostatní prameny

Istihván lze přeložit jako “schválení” či “považování něco za vhodnější”. Pokud je nalezeno za pomoci analogie určité pravidlo, které je příliš tvrdé, slouží *istihván* ke zmírnění tvrdosti a k nalezení lepšího řešení případu než je řešení existující. Odklonit se od ustálené analogie je možné v hraničních či výjimečných případech. Smyslem je, aby řešení za pomoci nově zjištěného pravidla lépe odpovídalo ideálu spravedlnosti tam, kde to vyžaduje aktuální

¹²¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 201, s. 78-79.

¹²² Tamtéž, s. 80.

¹²³ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 40.

¹²⁴ Nebo též účel, smysl normy.

¹²⁵ Tato činnost, která spočívá v hledání *illa* se nazývá *talil*.

¹²⁶ Původní případ se označuje jako *asl*.

¹²⁷ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 183-184. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

¹²⁸ The Fundamental Principles of Imam Malik's Fiqh: The Sixth Source: Analogy (Qiyas). Online. ZAHRAH, Muhammad Abu. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iiu.edu.my/deed/lawbase/maliki_fiqh/usul7.html.

společenská realita. Názory na použití tohoto nástroje se různí napříč jednotlivými právními školami.¹²⁹ Nejhojněji je užíván hanafijskou právní školou.¹³⁰

Istisláh je metodou, která při řešení určitého právního případu bere za základ tohoto řešení veřejný zájem (*maslaha*). Znamená to, že konkrétní norma se cíleně vykládá tak, aby byla v souladu s veřejným zájmem. Veřejným zájmem se pak myslí zejména hodnoty jako náboženství, život, rozum, rodina a majetek. Narozdíl od *istihsánu* nepanují ohledně užívání veřejného zájmu při *istisláhu* takové rozpory. Jedná se o hodnoty, které jsou v souladu s Koránem i sunnou a jejich ochrana je v zájmu celé *ummy*. Proto je jejich podpora při interpretaci zcela v souladu s primárními prameny.¹³¹

Istisháb lze přeložit jako “doprovod”. Jeho význam spočívá v tom, že se předpokládá kontinuita minulého stavu se stavem přítomným do té doby, než by bylo důkazem prokázáno, že došlo ke změně skutečností. Ačkoliv je role *istishábu* spíše doplňková, poskytuje rozvinutí tohoto principu systém právních domněnek,¹³² které přirozeně rozvíjí *fikh* o určité základní principy. Například dokud není prokázán opak, nikdo nemůže být nucen plnit jinému.¹³³ Princip *istisháb* také předpokládá trvalou platnost ustanovení *šaríy* ohledně ustanovení o věcech dovolených (*halal*) a zakázaných (*haram*), dokud by nebyl zjištěn opak.¹³⁴

Urf neboli zvykové právo je platným pramenem práva, pokud splňuje několik podmínek. Musí být rozumný a racionální, obecně rozšířený a jeho použití musí být konzistentní v čase. Samozřejmě také nesmí být v rozporu s primárními prameny. Za předpokladu, že je platný v době učinění právního jednání a chybí ujednání stran, použije se subsidiárně pro tento právní vztah.¹³⁵

Shrnutí

První kapitola této práce představuje islámský právní systém jako svébytný systém, který se vyznačuje řadou specifíků. Objasňuje pojem *šaríá*, který nelze ztotožňovat s pojmem

¹²⁹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 83-84.

¹³⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Prameny islámského práva. Online. s. 11. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/bezouskova_lenka.pdf

¹³¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 84-87.

¹³² Tamtéž, s. 87-89.

¹³³ HUNGR, Pavel. Srovnávací právo: právní kultury. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 44.

¹³⁴ KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991, s. 262. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>.

¹³⁵ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 89-91.

islámského práva, ačkoliv je s těmito pojmy často zacházeno jako se synonymy. Za islámské právo lze spíše považovat *fiqh*, tedy souhrn norem vzniklých díky činnosti právní vědy.¹³⁶ Úvodní podkapitolou jsou také identifikovány zásadní odlišnosti od systémů kontinentálního a angloamerického práva. Dále jsou stručně zmíněny historické okolnosti vedoucí ke vzniku islámského práva.

První stěžejní část této kapitoly se věnuje základním a zároveň nejvýraznějším charakteristikám a principům islámského práva¹³⁷ s poukazem na rozdílnosti oproti našemu právu. Tyto atributy lze považovat za stěžejní pro pochopení základů islámského práva a jeho hodnotových východisek. Práce také seznamuje s hlavními právními školami a s pojmy *idžtihádu* a *taqlídu*.

Ve druhé hlavní části kapitoly se práce zabývá prameny islámského práva. U primárních pramenů se pak také zabývá teorií o “verších zrušujících a zrušených“, neboť pochopení této tematiky dává blíže nahlédnout do složitosti výkladu primárních pramenů. Jednoduše nelze vzít jednotlivý verš Koránu a vykládat jej pouze za pomoci jazykového výkladu bez znalosti této teorie, protože tímto způsobem by došlo pouze ke zjednodušujícím a pravděpodobně i mylným závěrům. Při výkladu je nutné verš zasadit do kontextu a vypořádat se rovněž se spornými místy Koránu a *sunny*.

K tomu, aby islámské právo překlenulo svou neměnnost, disponuje celou řadou výkladových metod o kterých je také pojednáno. Ačkoliv mohou některé metody či principy připomínat principy známé našemu právu (například analogie (*qijás*) a „zákaz překvapivých rozhodnutí“), jedná se o jedinečné výkladové metody, jež jsou vlastní islámskému právu. Interpretace se však vždy musí pohybovat v intencích daných primárními prameny. Jak bylo naznačeno, lze se setkat s rozličnými názory mezi učenými hlavních škol, a dokonce i uvnitř nich, neboť chybí sjednocující autorita. Tu sice částečně nahradila shoda všech učenců o dané otázce, ale té je vzhledem k pestrosti výkladů těžké dosáhnout.

¹³⁶ Vzhledem k zažitému chápání pojmu práva v naší právní kultuře jsou i v této práci pojmy zaměňovány.

¹³⁷ Lze rozlišovat i další charakteristiky, viz POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 29-31.

2 Islámské právo jako (ne)kompatibilní s českým právem

2.1 Ústavní zakotvení náboženské svobody

Na ústavní úrovni je náboženská svoboda zakotvena v čl. 15 a v čl. 16 Listiny základních práv a svobod¹³⁸. Článek 15 Listiny ve svém odstavci 1 stanovuje: „*Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. Každý má právo změnit své náboženství nebo víru anebo být bez náboženského vyznání.*“¹³⁹ Listinou je garantována nejprve vnitřní náboženská svoboda, tzv. *forum internum*, která představuje oblast vnitřní autonomie jednotlivce ohledně svobody myšlení, zastávání určitých názorů, a vyznávání víry.

Vnitřní náboženská svoboda je svou povahou absolutní, nedotknutelnou sférou jednotlivce, což znamená, že ji nelze nijak omezit, a to ani zákonem.¹⁴⁰ Je nepřípustné, aby stát do této vnitřní oblasti jakkoliv zasahoval, ať už snahou o její změnu, natož diktováním jejího obsahu. Stejně tak je nepřípustný zásah třetích osob.¹⁴¹ *Forum internum* zahrnuje mimo jiné¹⁴² též právo svobodně si vybrat určité náboženské vyznání a právo nebýt nucen vstoupit do náboženského společenství nebo z něj naopak vystoupit.¹⁴³

Od vnitřní náboženské svobody je nutné odlišit svobodu projevat ji ve vnějším světě (*forum externum*). Na rozdíl od vnitřní náboženské svobody podléhá její vyjádření ve veřejném prostoru určitým omezením, které stanovuje Listina.¹⁴⁴ Článek 16 Listiny tak na jedné straně garantuje právo svobodně projevat své náboženství, a to individuálně i v kolektivu, soukromě i veřejně, přičemž výslovně jmenovanými projevy *fori externi* jsou bohoslužba, vyučování, náboženské úkony nebo zachovávání obřadu,¹⁴⁵ pod který lze zařadit další projevy spojené s náboženstvím jako stravovací pravidla (v případě islámského náboženského vyznání *halal*) a pravidla oblékání (v případě islámského náboženského vyznání typicky hidžáb,

¹³⁸ Dále též pouze „Listina“.

¹³⁹ Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁰ MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 280-281.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 283.

¹⁴² Do *fori interni* je dle čl. 15 odst. 2 Listiny začleněna také svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby. Čl. 15 odst. 3 Listiny zahrnuje také výhradu svědomí nebo náboženského vyznání u výkonu vojenské služby.

¹⁴³ MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 288.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 313.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 315.

tedy „šátek“¹⁴⁶. Na straně druhé zakotvuje podmínky pro omezení tohoto výkonu. Svou povahou tak právo na projevení své víry navenek není absolutní. Obdobnému režimu omezení podléhají také církve a náboženské společnosti.¹⁴⁷ Důvodem pro omezení je vyvažování těchto projevů náboženské svobody vzhledem k dalším lidským právům a společenským zájmům, jak je zakotveno v čl. 16 odst. 4 Listiny.

2.1.1. Meze náboženské svobody

Podmínky, za kterých lze přistoupit k omezení svobody projevit náboženské vyznání a které je nutné splnit kumulativně, lze řadit do tří skupin.¹⁴⁸

V první řadě omezení podléhá testu legality, který vyžaduje, aby omezení bylo stanoveno výlučně zákonem. Případné omezení nelze stanovit předpisy nižší právní síly, natož individuálním aktem aplikace práva.¹⁴⁹

Dále se uplatňuje test legitimacy, podle kterého musí omezení směřovat k ochraně určitých legitimních cílů. Jinými slovy omezení nesmí být bezdůvodné, ale vždy musí sledovat naplnění určitého zájmu. Těmito zájmy jsou veřejná bezpečnost¹⁵⁰, ochrana veřejného pořádku¹⁵¹, zdraví¹⁵² nebo morálky¹⁵³ a ochrana práv a svobod druhých^{154, 155}.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 317.

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 268.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 328.

¹⁴⁹ KRŮŽ, Jakub. Autonomie církví. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 54.

¹⁵⁰ Viz např. § 5 písm. f) zákona č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).

¹⁵¹ Z důvodu ochrany veřejného pořádku lze omezit například polygamii. Další důvody viz § 5 písm. a) až d) zákona o církvích a náboženských společnostech.

¹⁵² Z důvodu ochrany veřejného zdraví lze omezit náboženské zvyklosti, které zasahují do zdraví konkrétních jedinců, jakož i projevy náboženství, které ohrožují zdraví obecně. Jako příklad zásahu s dopady na zdraví jedince lze uvést například obřízku u chlapců, která by byla provedena neodborně (MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 334), a též obřízku u dívek, která skýtá řadu zdravotních komplikací. Ženská obřízka se dodnes provádí v některých muslimských zemích, ale také v ostatních zejména afrických zemích. Podle Světové zdravotnické organizace žije dnes více než 200 milionů dívek a žen, které ji podstoupily. (WORLD HEALTH ORGANIZATION. Female genital mutilation. Online. Dostupné z: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>.) V Evropské Unii se to týká více než půl milionu žen. Evropská Unie se proti této praxi snaží bojovat. (EVROPSKÝ PARLAMENT. Ženská obřízka: Kde se praktikuje a proč? Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20200206STO72031/zenska-obrizka-kde-se-praktikuje-a-proc>.)

¹⁵³ Jako důvod pro zákaz vzniku a vyvíjení činnosti náboženského společenství ji uvádí rovněž § 5 písm. d) zákona o církvích a náboženských společnostech.

Poslední v řadě, ačkoliv neméně podstatný, je test přiměřenosti. Ten má odpovědět na otázku, zda je případné omezení v demokratické společnosti nezbytné. Blíže se tedy zkoumá vhodnost případného opatření, jeho potřebnost a též proporcionalita k dotčenému základnímu právu.¹⁵⁶

Je kladen důraz na to, že svoboda vyznání by měla dosahovat maximální úrovně a měla by být omezena pouze v případech, kdy je to nezbytné. Lze se však setkat s tím, že požadavek nezbytnosti není vždy dodržován. Evropské země mnohdy uplatňují při omezování náboženské svobody vypjatý sekularismus, který je upřednostňován před projevy náboženské svobody.¹⁵⁷

2.1.2. Konfesní neutralita státu

Z hlediska vztahu mezi státem a náboženstvím se Česká republika řadí mezi státy konfesně neutrální, světské nebo též sekulární. Oddělenost státu od náboženství je významná pro možnost uplatňování náboženské svobody, neboť předpokladem pro její uplatňování je, že se stát nebude s žádnou vírou ani ideologií ztotožňovat.¹⁵⁸

Princip konfesní neutrality státu je zakotven v čl. 2 odst. 1 Listiny, který stanovuje: „*Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii, ani na náboženské vyznání.*“¹⁵⁹ Stát zůstává od náboženských společenství oddělen,

¹⁵⁴ Jedná se o případy, kdy spolu koliduje svoboda vyznání určitých jedinců, nebo o případy kolizí svobody vyznání s jinými právy a svobodami druhých (MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 338).

¹⁵⁵ KRŮŽ, Jakub. Autonomie církví. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 55-56.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 57-58.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 33-34.

¹⁵⁸ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, s. 46.

¹⁵⁹ Ústavní soud ve svém nálezu ve věci církevních restitucí z roku 2013 formuloval pro případ rozporu zákona s čl. 2 odst. Listiny tzv. test náboženské a světonázorové neutrality. Test je též tříkrokový a vypadá následovně:

1. „*Zákaz sebeidentifikace státu (pozitivní či negativní) s určitou světonázorovou a náboženskou doktrínou, která by vedla k opuštění demokratické legitimacy veřejné moci.*“
2. „*Zákaz takového výkonu veřejné moci zasahujícího negativně či pozitivně do náboženských či světonázorových otázek (konfesní neutralita), který by vedl k excesivnímu propojení státu se kterýmkoliv náboženským či světonázorovým směrem či se kteroukoliv církví a náboženskou společností.*“
3. „*Zákaz takového výkonu veřejné moci, který by zakládal neodůvodněnou nerovnost založenou výhradně na kritériu náboženství nebo světonázoru.*“

V citovaném nálezu Ústavní soud rovněž uvádí, že sekulární povahu státu nelze spojovat s přijetím ideologie sekularismu ve smyslu aktivní snahy veřejné moci o vyloučení náboženství z veřejného života. Státu náleží role garanta svobodného prostředí pro možnost výkonu náboženské svobody za současného stanovení jejich mezi čl. 16 odst. 4 Listiny. (Nález Ústavního soudu ze dne 29.5.2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13.)

což zajišťuje jejich svobodné působení. Stát je povinen respektovat a tolerovat náboženský pluralismus.¹⁶⁰

Zásada náboženské neutrality rovněž předepisuje, že stát musí přistupovat ke všem náboženstvím rovnocenně, což znamená, že nesmí diskriminovat ani zvýhodňovat žádné konkrétní náboženství. To se projevuje také v tom, že stát není oprávněn posuzovat či hodnotit správnost či legitimitu jednotlivých náboženských přesvědčení. Nemá právo upřednostňovat některá náboženství na základě posouzení jejich správnosti, stejně jako nemůže zavrhnout jiná náboženství na základě svého pohledu na jejich mylnost. Proto názory o obecném zákazu islámu, které se na veřejnosti objevily, nemohou obstát pro rozpornost s příkazem náboženské neutrality.¹⁶¹

Na základě článku 3 odst. 1 Listiny jsou základní práva a svobody zaručené všem bez ohledu na jejich víru a náboženství.

2.2 Náboženská svoboda z pohledu islámského práva

Jak již bylo uvedeno v první kapitole, jedním z nejvýraznějších znaků islámského práva je jeho sepětí s náboženstvím. Z toho vychází i pojetí náboženské svobody, která je chápána zcela odlišně od nás, resp. od západních zemí.

Většinu islámských zemích lze označit jako konfesní, a to tzv. netolerantní. Jedná se o státy, ve kterých dochází k jejich identifikaci s náboženstvím.¹⁶² Sekularismus, který je u nás výchozím principem pro určení vztahu mezi státem a náboženstvím, je islámem odmítán. Z hlediska islámského práva neexistuje oddělení státu a náboženské společnosti. Znamená to, že státem je upřednostňováno pouze islámské náboženství, zatímco jiná náboženství jsou vyloučena¹⁶³. V těchto zemích se tak lze setkat například se zákazem křesťanských kostelů.¹⁶⁴

Tento postoj ke svobodě náboženského vyznání má významné konsekvence nejen pro osoby vyznávající jiné náboženství či osoby bez víry, ale též pro samotné muslimy. Pokud by si muslim chtěl zvolit konverzi k jinému náboženství, dopustí se trestného činu proti Bohu.

¹⁶⁰ MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 276-279.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Zboj. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, s. 41.

¹⁶³ Tamtéž.

¹⁶⁴ KŘÍŽ, Jakub. Autonomie církví. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 33.

Trestem za přestup na jinou víru je smrt.¹⁶⁵ Odpadlíkům pak mohou být poskytnuty tři dny na rozmyšlenou, zda se navrátí k islámu.¹⁶⁶ Hanafijská právní škola v případě ženy odpadlíka říká, že se má žena pouze uvěznit, a to do té doby než opět přijme islámskou víru.¹⁶⁷ Jestliže se tedy osoba narodí muslimem, nemá právo svou příslušnost k víře změnit, leda by se stala odpadlíkem.

Existuje též liberální pohled odmítající tento trest, který nachází podklad ve verši 2:256 Koránu, který stanovuje: „*Nebudiž žádného donucování v náboženství!*“, a trest smrti je tak podle tohoto pohledu s Koránem v rozporu. Stále se však prosazuje i tradiční názor, který oproti tomu liberálnímu stále propaguje trest smrti stejně tak, jako se uplatňoval v raných obdobích islámu.¹⁶⁸ Proto se i v současné době lze setkat se zeměmi, kde je tento trest součástí zákonů.¹⁶⁹

V zemích, kde se *šaría* neprosazuje zcela striktně, mohou být odpadlíci potrestáni i jinak, např. nuceným rozvodem či ztrátou rodičovských práv. Zároveň by byli rovněž vystaveni sankcím ze strany komunity, policie i rodiny, které mohou znamenat hrozbu fyzického útoku.¹⁷⁰

Pokud jde o osoby s jiným náboženským vyznáním nebo o osoby bez víry, tyto jsou islámskou naukou označovány souhrnně jako *káfír* (nevěřící). Islámské právo mezi nimi rozlišuje tzv. "lid knihy," což zahrnuje židy a křesťany, a pak až ostatní.¹⁷¹ Příslušníkům náboženství mající své svaté knihy bylo dovoleno zachovat své náboženské přesvědčení za předpokladu, že se poddají vládě muslimů a že budou platit daň z hlavy a z pozemků. Měli

¹⁶⁵ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 64

¹⁶⁶ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 153.

¹⁶⁷ FIŠER, Adam. Odpadlictví a islám. Online. Dingir. Roč. 2007, č. 3, s. 92. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir307.pdf>.

¹⁶⁸ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 64-65.

¹⁶⁹ Například Afghánistán, Nigérie, Saudská Arábie, Brunej. (VILLA, Virginia. Countries with apostasy laws as of 2019. Online. PEW RESEARCH CENTER. 2022. Dostupné z: https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/01/25/four-in-ten-countries-and-territories-worldwide-had-blasphemy-laws-in-2019-2/ft_22-01-25_blasphemylaws_04/.)

¹⁷⁰ FIŠER, Adam. Odpadlictví a islám. Online. Dingir. Roč. 2007, č. 3, s. 92-93. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir307.pdf>.

¹⁷¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 126.

také právo na ochranu života a majetku.¹⁷² Ostatní byli buď násilím donuceni ke konverzi na muslimskou víru, nebo se měli podřídit, v opačném případě byli zabiti.¹⁷³

Právo zvolit si svobodně své náboženství tedy není v islámu v podstatě obsaženo, leda by se jednalo o přestup jinověrce či bezvěrce na islámskou víru. Taková konverze je islámem přijímána.

2.3 Zákonná úprava náboženské svobody

Zákonnou úpravu týkající se náboženství lze rozdělit do dvou skupin. První skupina právních předpisů je prováděcí úpravou ústavních norem týkajících se jak individuální, tak kolektivní náboženské svobody. Jde tak o předpisy specializované výhradně na oblast náboženského práva.¹⁷⁴

Významný je zejména zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech), který svou úpravou provádí čl. 15 a čl. 16 Listiny. Svobodě náboženského vyznání se zákon věnuje stručně ve svém § 2. Podrobně se pak věnuje podmínkám výkonu kolektivní náboženské svobody a jejím omezením. Ustanovení § 5 stanovuje, že „[v]znikat a vyvíjet činnost nemůže církev a náboženská společnost, jejíž učení nebo činnost sleduje porušení práva nebo dosažení nějakého cíle nezákonným způsobem, ...“, a následně v písmenech a) až f) demonstrativně uvádí jednotlivé skutkové podstaty¹⁷⁵ ¹⁷⁶.

Ministerstvo kultury má možnost zahájit řízení o zrušení registrace náboženských společností, pokud by vyvíjely určitou zákonem definovanou činnost.¹⁷⁷ Zákonné podmínky pro kolektivní výkon náboženské svobody se vztahují i na neregistrované církve a náboženská společenství. Ty sice nemohou být sankcionovány jako registrované právnické osoby, avšak je možné

¹⁷² KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 237.

¹⁷³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 125.

¹⁷⁴ TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, s. 84-86.

¹⁷⁵ Jde například o popírání či omezování práv jiných osob, porušování právních předpisů nebo, jak je uvedeno pod písm. d), závažné porušování veřejné mravnosti, pořádku či zdraví. Nakonec v písm. f) uvádí skutkovou podstatu utajování učení náboženské společnosti, nebo utajování vazeb náboženské společnosti na své zahraniční složky. Zde lze jako legitimní důvod pro omezení označit veřejnou bezpečnost.

¹⁷⁶ MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 329-330.

¹⁷⁷ Ustanovení § 22 odst. 1 písm. c) zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

případně uplatnit individuální trestní odpovědnost vůči těm, kteří se podílejí na činnostech odporujících v tomto smyslu zákonu.¹⁷⁸

V těchto zákonem stanovených případech je tedy možné náboženskou svobodu omezit. Je totiž povinností státu ochrana jeho demokratického charakteru a též ochrana občanů před nebezpečnými náboženskými skupinami.¹⁷⁹ K omezení náboženské svobody je však nutné přistupovat restriktivně s přihlédnutím k čl. 4 odst. 4 Listiny, který říká, že „[p]ři používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu.“

Druhou skupinu tvoří velké množství právních předpisů, které upravují jiná právní odvětví, avšak obsahují též normy související s náboženstvím. Mezi tyto předpisy lze z oblasti práva veřejného jmenovat například zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody¹⁸⁰, zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon¹⁸¹ či zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání¹⁸². Z oblasti práva soukromého je nejdůležitějším právním předpisem zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který upravuje například možnost uzavření církevního sňatku.

Rozdělení na právo veřejné a právo soukromé bude touto prací respektováno v další části, přičemž nejprve se práce bude podrobněji zabývat vybranými oblastmi práva soukromého.

2.3.2 Soukromé právo

Základní zásadou soukromého práva je zásada legální licence, která je zakotvená v čl. 2 odst. 3 Listiny a v čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky a která výslovně dovoluje chování *praeter legem*. V tomto smyslu se muslimové mohou chovat zcela dle svého náboženského přesvědčení, neboť jak již bylo popsáno v první kapitole, islámské právo upravuje i široký

¹⁷⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

¹⁷⁹ CHOCHOLÁČ, Aleš. Zákon o církvích a náboženských společnostech: Komentář. Komentář k § 5. Online. Wolters Kluwer, 2020. Dostupné z: aspi.cz.

¹⁸⁰ Například § 20 odst. 4 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů upravuje náboženská práva vězňů.

¹⁸¹ Ustanovení § 15 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů se týká vyučování náboženství.

¹⁸² Ustanovení § 5f zákona č. 359/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů obsahuje podmínky pro rituální porážky zvířat pro potřeby církví a náboženských společností.

okruh otázek, které naše legální úprava neřeší. Platí, že pokud takové chování podle pravidel *šarie* není zakázáno, pak je dovoleno.

Ze zásady legální licence vychází důraz na autonomii vůle jednotlivců, která se projevuje tím, že soukromé právo ponechává osobám soukromého práva prostor pro uplatnění svobodné vůle při uspořádání vzájemných práv a povinností. To je umožněno dispozitivním charakterem norem soukromého práva. Autonomie vůle však nemůže být bezbřehá, a proto je omezena v ustanovení § 1 odst. 2 občanského zákoníku, který výslovně zakazuje ujednání, která by byla v rozporu s dobrými mravy, veřejným pořádkem, statusovým právem a s právem na ochranu osobnosti. Odchýlit se též nelze od norem, jejichž porušení je sankcionováno absolutní neplatností podle § 588 občanského zákoníku. V oblasti práva rodinného a absolutních majetkových práv je pak dispozitivní úprava obsažena výjimečně. Pro všechny osoby soukromého práva platí zásada rovného postavení osob, která spolu se zásadou autonomie vůle odlišuje oblast práva soukromého od veřejného.

Je zřejmé, že nejvýrazněji se islámské právo může uplatňovat v oblasti práva závazkového, které ponechává autonomii vůle nejširší prostor, přičemž je třeba brát v úvahu uvedené limity autonomie vůle. Základní charakteristice islámského závazkového práva a vybraným otázkám ohledně kompatibility se práce dále věnuje v samostatné podkapitole. Vzhledem k charakteru norem ostatních oblastí soukromého práva se bude islámské právo dostávat do rozporu s českým právem častěji. Řešení takového rozporu však nemusí být vždy jednoznačné, jak bude ukázáno na příkladu z práva rodinného. Nejvýznamnější oblasti, ve kterých se dodnes projevuje klasické islámské právo je právo rodinné a právo dědické. Proto se jejich aspekty bude práce dále zabývat podrobněji.

2.3.1.1. Postavení ženy v islámském právu

Otázka postavení žen bývá často diskutovaná s ohledem na jejich znevýhodněné postavení vůči mužům. Lze říci, že úprava, která ve své době znamenala přínos například v podobě zrušení některých praktik, jako je zabíjení novorozených dívek v dobách hladu a sucha, se postupem času stala až příliš tradiční. To je zapříčiněno jednoznačným zakotvením v koránských textech, které však reflektovaly obvyklou společenskou praxi té doby. Jelikož je

Korán primárním pramenem islámského práva, tak i v současné době odolávají otázky právního postavení žen a jejich vztahu k mužům větším změnám.¹⁸³

Právní postavení žen vychází zejména z verše 4:34 ze súry Ženy, který říká: „*Muži zaujímají postavení nad ženami proto, že Bůh dal přednost jednom před druhými, a proto, že muži dávají z majetků svých. A ctnostné ženy jsou pokorně oddány a střeží skryté kvůli tomu, co Bůh nařídil střežit. A ty, jejichž neposlušnosti se obáváte, varujte a vykažte jim místa na spaní a bijte je! Jestliže vás jsou však poslušny, nevyhledávejte proti nim důvody! A Bůh věru je vznešený, veliký*“¹⁸⁴.

Tento verš zcela jasně stanovuje obecné nadřazené postavení mužů nad ženami, které je odůvodněné i tím, že muž ženě poskytuje hmotné zabezpečení. Jeden z výkladů k tomuto verši uvádí, že Bůh upřednostňuje muže pro jejich přirozené nadání od přírody, neboť oplývají zdravým rozumem, vůdčími schopnostmi a větší silou¹⁸⁵. Tento rozdílný přístup podle muslimů vychází z psychických i biologických odlišností žen a jejich nerespektování by bylo v rozporu s přirozeným vývojem lidského rodu¹⁸⁶.

Nerovné postavení žen se promítá v úpravě některých jejich práv a povinností. Například ženám vystupujícím jako svědkyně náleží v oblasti dědického a procesního práva méně práv. Taktéž v oblasti rodinného práva jsou v nerovném postavení vůči mužům, což vyplývá ze shora uvedeného verše. Naproti tomu trestní právo je v některých případech vůči ženám mírnější. V majetkovém a závazkovém právu je pak žena muži rovna.¹⁸⁷ V oblasti povinností vůči Bohu zaujímá taktéž víceméně rovné postavení.¹⁸⁸

Jak již bylo zmíněno, nevýhodné postavení mají ženy při dědění a svědectví. V těchto případech se uplatňuje výkladové pravidlo, které ženu považuje za ekvivalent poloviny muže. V případě dědění Korán stanovuje: „*A Bůh vám stanoví o dětech vašich toto: synovi podíl*

¹⁸³ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. *Islám: ideál a skutečnost*. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 132-134.

¹⁸⁴ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha: Academia, 2000, s. 526.

¹⁸⁵ HOEVELS, Fritz Erik a Josef OTÁHAL. *JAYAGÖPÁL. Islám: historicko-kritická studie*. Praha: Naše vojsko, 2017, s. 267.

¹⁸⁶ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. *Islám: ideál a skutečnost*. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 130.

¹⁸⁷ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. *Šaria: úvod do islámského práva*. Praha: Grada, 2012, s. 122.

¹⁸⁸ KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu. Páté vydání*. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 123.

rovný podílu dvou dcer...“¹⁸⁹, obdobně v případě svědectví: „Vy, kteří věříte, dáváte-li úvěr dlužníkovi na lhůtu stanovenou, zapište to! ... A žádejte svědectví dvou svědků z mužů vašich, a nemáte-li dva muže, pak vezměte jednoho muže a dvě ženy z těch, které uznáte za vhodné svědkyně; aby, kdyby jedna z nich se zmylila, druhá jí mohla připomenout...“ Z verše týkajícího se svědectví byla právní vědou vyvozena i další podrobnější pravidla. Příkladem těchto pravidel je, že pokud ženy nejsou brány za plnohodnotné svědky, nemohou mít přístup k úřadu soudce. Také výkupné z krevní msty činí polovinu oproti mužům. Další pravidlo říká, že žena může vystupovat jako svědkyně sama, avšak jen ve věcech, které se svou povahou týkají výhradně žen, například v otázkách porodu.¹⁹⁰

Další aspekt znevýhodněného postavení muslimských žen spočívá v jejich omezených možnostech účasti na společenském dění. To je jim umožněno až v pozdějším věku, zhruba po dosažení padesáti let, kdy přestávají být vnímány jako „sexuálně nebezpečné“ a nemusí tedy podléhat společenskému dohledu. V této době žena získává větší svobodu pohybu a může být také účastna věcí veřejných.¹⁹¹

Jako symbol nerovného postavení žen může být z našeho pohledu vnímána nutnost nosit patřičný oděv. Téma zahalování žen patří mezi jedno z nejvíce diskutovaných témat, ke kterému v současné době existuje bohatá judikatura. Diferencuje se přitom, zda se jedná o nošení muslimského šátku ve školách, ať už ze stran studentek¹⁹² či učitelek¹⁹³, nebo zda jde o nošení náboženských symbolů na pracovišti¹⁹⁴ nebo na veřejnosti¹⁹⁵. Přístup evropských zemí k řešení těchto otázek je různý, avšak podle Evropského soudu pro lidská práva je nepřijatelné, aby došlo ke zvýhodnění jednoho náboženství.¹⁹⁶ Případ nošení muslimského šátku ve škole byl řešen též českými soudy a bude se jím zabývat samostatná kapitola.

¹⁸⁹ HRBEK, Ivan. Korán. Praha: Academia, 2000, s. 522.

¹⁹⁰ HOEVELS, Fritz Erik a Josef OTÁHAL. JAYAGÖPÄL. Islám: historicko-kritická studie. Praha: Naše vojsko, 2017, s. 265-266.

¹⁹¹ KŘÍKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 141-142.

¹⁹² Například Rozsudek ESLP Dogru proti Francii ze dne 4.12.2008, stížnost č. 27058/05.

¹⁹³ Například Rozhodnutí ESLP o nepřijatelnosti Dahlab proti Švýcarsku ze dne 15.2.2001, stížnost č. 42393/98.

¹⁹⁴ Například Rozsudek ESLP Eweida a další proti Spojenému království ze dne 15.1.2013, stížnosti č. 48420/10, 36516/10 a 59842/10.

¹⁹⁵ Například Rozsudek velkého senátu ESLP S.A.S. proti Francii ze dne 1.7.2014, stížnost č. 43835/11.

¹⁹⁶ MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, s. 329-352.

Nerovné postavení žen je z pohledu našeho práva v rozporu s ústavním zakotvením rovnosti lidí obecně podle čl. 1 Listiny a též rovnosti mezi pohlavími podle čl. 3 odst. 1 Listiny jako základního principu českého právního řádu. V tomto smyslu nemůže být islámské právo kompatibilní s právem českým, aniž by nedošlo k zásadní reformě v interpretaci primárních pramenů islámského práva¹⁹⁷.

2.3.1.2. Islámské manželství

Na manželství islám pohlíží jako na bohulibý stav, který vede ke společenskému užitku celé obce. Vede totiž k založení rodiny, která je jejím stavebním kamenem. Naopak zůstat svobodným je u mužů chápáno jako neetické, u žen jako zakázané (*harám*), neboť nesplní roli matek.¹⁹⁸

Islámský sňatek lze definovat jako smlouvu uzavřenou mezi ženichem a zákonným zástupcem (*walí*) nevěsty, po jejímž uzavření je žena pro muže fyzicky dostupná.¹⁹⁹ Za ženu jedná buď její otec, případně jiný mužský příbuzný či soud.²⁰⁰

Nejdůležitější součástí manželské smlouvy je ujednání o výši daru (*mahr*), který má ženich povinnost vyplatit přímo nevěstě. Existují dvě formy *mahr*, které je možné sjednat, a to předběžný, který je vyplácen před svatbou, a dodatečný, který se vyplatí v případě rozvodu.²⁰¹

Mahr tak slouží nejen jako zdroj informací o společenském postavení ženicha, ale též jako sociální pojistka ženy v případě ovdovění nebo v případě rozvodu, kde představuje ochranu před svévolným rozvodem.^{202,203}

¹⁹⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 64.

¹⁹⁸ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 142-143.

¹⁹⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 140.

²⁰⁰ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 128.

²⁰¹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 127-128.

²⁰² MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 238-239.

²⁰³ Bývalo však běžnou praxí, že se povinnost vyplatit manželce po rozvodu dodatečný *mahr* obcházela tím, že se muž namísto rozvodu oženil s další ženou. Na první ženu byl pak činěn nátlak, aby o rozvod požádala sama a ztratila tak nárok na jeho vyplacení. (KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 147).

Mezi další podmínky uzavření manželství patří přítomnost dvou plnoletých svědků, přičemž alespoň jedním ze svědků musí být muž. V případě svědka ženy se uplatní pravidlo o počítání ženy za polovinu muže a musí tak být přítomny dvě ženy. Také je vyžadováno přednesení svatební formule, které mohou za nastávající manžele vyslovit pověřené osoby.²⁰⁴ Výslovný projev vůle ženy o tom, že vstupuje do manželství, *šaría* nevyžaduje.

Rovněž nesmí existovat překážky, které by bránily uzavření manželství. Mezi tyto překážky patří příbuzenství po krvi či po mléce, kdy *šaría* zakazuje, aby si muž vzal svou kojnou či její dceru. Další překážkou je jiné náboženské vyznání muže a ženy. Muslim si může vzít ženu z "lidu Knihy", tedy křesťanku či židovku, nikoliv však ateistku. Ta by se nejprve musela stát muslimkou. Muslimka je omezena pouze na muže muslima.²⁰⁵

Věkový limit pro vstup do manželství islámské právo nestanovuje.²⁰⁶ Hanafijská právní škola stanovila věk dvanáct let u chlapců a devět let u dívek.²⁰⁷ Nezletilou nevěstu (nedovršila patnáct let) je možné provdat i proti její vůli. Manželství sice může nevěsta zrušit, ale až po dosažení dospělosti.²⁰⁸

Muslim může uzavřít nanejvýš čtyři manželství, tedy může mít maximálně čtyři manželky. Polygynie je umožněna za podmínky, že všechny ženy je muž schopen uživit a že se k nim bude chovat stejně spravedlivě. Většina islámských zemí v současné době omezuje mnohoženství dalšími podmínkami, např. souhlasem první ženy, nicméně až na výjimku Turecka a Tuniska je stále legální.^{209,210}

Nabízí se otázka, zda by bylo možné již existující polygammní manželství uznat v České republice, případně, zda by u nás mohlo být uzavřeno a také jak se vypořádat s možným nízkým věkem manželů.

²⁰⁴ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s.70.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 71-72.

²⁰⁶ KŘÍKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 143.

²⁰⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s.71.

²⁰⁸ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 128.

²⁰⁹ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 73.

²¹⁰ Polygammní svazky jsou v současné době nejvíce rozšířené v zemích západní a střední Afriky. Muslimové v Africe žijí v polygammních svazcích v průměru z 25 %. Naproti tomu v Afghánistánu, Pákistánu, Bangladéši, Íránu a Egyptě je méně než 1 % muslimských mužů, kteří žijí s více než jednou manželkou. (KRAMER, Stephanie. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. Online. PEW RESEARCH CENTER. 2020. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions/>.)

Ačkoliv je polygamní manželství v mnoha zemích legální, přičemž osoby by byly způsobilé k uzavření polygamního sňatku podle právního řádu své domovské země, byl by takový svazek v rozporu se zásadou monogamie, která je součástí českého právního řádu²¹¹. Z toho důvodu by byla použita výhrada veřejného pořádku podle § 4 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, na základě které je třeba odmítnout použití ustanovení cizího právního řádu, které by bylo svými účinky ve zjevném rozporu s principy českého právního řádu. České soudy by tedy polygamní manželství neuznaly a ze stejného důvodu by český úřad odmítl osoby oddat.²¹²

Další otázkou je, jak by to bylo v případě manželství, kde je sice svazek monogamní, ale manželce by bylo méně než šestnáct let. Občanský zákoník stanovuje jako podmínku pro vstup do manželství dosažení zletilosti, tedy dovršení věku osmnácti let, ve výjimečných případech může soud povolit vstup do manželství v dovršených šestnácti letech za předpokladu, že pro to existují důležité důvody²¹³. Takovým důležitým důvodem by mohlo být těhotenství nebo již narozené dítě. Věkovou hranici šestnácti let je nutné chápat také jako součást českého veřejného pořádku. Z toho důvodu by v případě, že by manželka nedovršila ani věku šestnácti let, bylo rovněž třeba užít výhradu veřejného pořádku a takové manželství neuznat.²¹⁴

Související otázkou je rovněž, zda lze za účelem společného soužití rodiny vydat povolení k dlouhodobému pobytu polygamní manželce, za předpokladu, že je její manžel nositelem oprávnění na sloučení rodiny.²¹⁵ Podmínky pro povolení k dlouhodobému pobytu za účelem společného soužití rodiny na našem území jsou upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, a to konkrétně v ustanovení § 42a,²¹⁶ které stanovuje nepřipustnost vydání povolení k dlouhodobému pobytu pro polygamní manželku v případě, že na našem území již manžel s jednou ze svých

²¹¹ Srov. § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²¹² PAUKNEROVÁ, Monika. Výhrada veřejného pořádku. In KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Brno: Doplněk, 2015, s. 191, 194.

²¹³ Viz § 672, § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²¹⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. Výhrada veřejného pořádku. In KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Brno: Doplněk, 2015, s. 194.

²¹⁵ Jedná se především o manžela, který má povolený pobyt na našem území, viz § 42a odst. 1 písm. a) zákona o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁶ Zákonná úprava zde vychází ze Směrnice Rady 2003/86/ES ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny, která ve svém čl. 4 odst. 4 stanovuje, že: „V případě polygamního manželství, pokud již osoba usilující o sloučení rodiny má manžela žijícího s ním na území členského státu, nepovolí dotyčný členský stát sloučení rodiny dalšího manžela.“

manželek pobývá.^{217,218} Taková žádost o vydání povolení k trvalému pobytu by byla v souladu s § 75 odst. 1 písm. b) zákona o pobytu cizinců zamítnuta. Ze zákonné úpravy tedy vyplývá, že za účelem sloučení rodiny může na našem území s manželem pobývat jen jedna z jeho manželek, přičemž je lhostejno která z nich to bude. I zde se tedy promítá trvání na zásadě monogamního manželství jako jedné ze základních zásad českého právního řádu.

2.3.1.3. Práva a povinnosti manželů

Obsah práv a povinností manželů a jejich rozdělení mezi nimi vychází z patriarchálního modelu společnosti. Jak již bylo uvedeno, hlavním účelem manželství je založení rodiny.²¹⁹

Základním předpokladem pro úspěšné manželství je tedy fyzická způsobilost obou manželů k intimnímu životu.²²⁰ Proto se islámské právo podrobně věnuje i právu na intimní styk mezi manželi. Primární prameny práva zakotvují povinnost manželky poskytnout sexuální styk svému manželovi téměř kdykoliv. Manželovo oprávnění lze odvodit například z verše 2:223 Koránu, který stanovuje „*Ženy vaše jsou pro vás polem; vcházejte tedy na pole své, odkud chcete...!*“ Žena nemá právo sexuální styk odmítnout, leda by pro to existovaly oprávněné, přirozené důvody. Takovými důvody jsou například menstruace, nemoc či stav po porodu.²²¹ Pokud by žena odmítla sexuální styk z jiného důvodu, má muž právo neposkytnout ženě výživné a potrestat ji fyzicky.²²² V případě, že by žena byla mužem silně mlácena, může opustit obydlí, aniž by byla považována za neposlušnou.²²³

Z pohledu českého práva je oprávnění muže bít svou ženu protiprávní. Žena by se v soukromoprávní rovině mohla u soudu žalobou domáhat ochrany ve smyslu zvláštních

²¹⁷ Viz § 42a odst. 8 zákona o pobytu cizinců a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁸ Shodné pravidlo se uplatňuje též pro sloučení rodiny podle zákona č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů, který v § 13 odst. 4 stanovuje nemožnost udělení azylu za účelem sloučení rodiny polygamní manželce, pokud již manžel azylant žije na území ČR s jinou z manželek. Analogicky zákon o azylu v § 14b stanovuje nemožnost udělení doplňkové ochrany za účelem sloučení rodiny. (CHMELÍČKOVÁ, Nataša a VOTOČKOVÁ, Veronika. Zákon o azylu: Praktický komentář. Komentář k § 13 a k §14b. Online. Wolters Kluwer, 2019. Dostupné z: aspi.cz).

²¹⁹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 131.

²²⁰ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, s. 140.

²²¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 147-148.

²²² POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 131.

²²³ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 152.

ustanovení občanského zákoníku proti domácímu násilí^{224,225}. V extrémním případě by takové jednání bylo ve veřejnoprávní rovině postižitelné podle § 199 trestního zákoníku, který se týká týrání osoby ve společném obydlí.

Možnost opuštění domu, resp. vycházení ženy ven z domu je dalším tématem manželských práv a povinností. V islámské společnosti se očekává, že většinu času žena stráví doma a opustí jej pouze v nezbytných případech za předpokladu, že k tomu svolí manžel. Pokud se žena pohybuje mimo domov, má být doprovázena mužským příbuzným (*mahram*), který jí má chránit a zároveň dohlížet na to, aby se žena chovala ctnostně. Zpravidla jednou za měsíc smí žena navštěvovat své příbuzné. Manžel má právo na informace o tom, kde se žena pohybuje.²²⁶ V případě, kdy by manželka neplnila své povinnosti, má manžel právo zakázat jí vycházet z domu a má také právo omezit jí kontakt s příbuznými.²²⁷ Pokud je žena neposlušná a navzdory zákazu domov opustí, má manžel oprávnění pozastavit jí plnění výživného.^{228,229}

Naopak mezi povinnosti manžela patří kromě zmíněné vyživovací povinnosti, také povinnost zabezpečit rodinné bydlení, výslovně má také povinnost opatřit manželce šatstvo. Obdobu společného jmění manželů islámské právo nezná. V případě nesplnění povinností má manželka právo neposkytnout sexuální styk a odmítnout poslušnost.²³⁰

Rozdělení práv a povinností vůči dětem odpovídá islámskému chápání role muže a ženy v manželství. Islámské právo rozlišuje dvě hlavní oblasti práv a povinností rodičů vůči dětem. První oblastí je faktická péče o dítě. Ta náleží přednostně matce, která se má o dítě starat

²²⁴ Podle ustanovení § 751 až 753 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

²²⁵ V souvislosti s domácím násilím byl v květnu roku 2023 předložen vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí. Tato novelizace má přinést definici domácího násilí, která dosud chyběla, což vedlo k nejednotné praxi. Vládní návrh mimo jiné stanovuje, že se k domácímu násilí musí přihlížet v případě rozhodování o svěření dítěte do péče po rozvodu. (Tisková zpráva: Vládní návrh zákona o domácím násilí zlepší ochranu obětí. Online. Vláda České republiky. 2023. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-vladni-navrh-zakona-o-domacim-nasilii-zlepsi-ochranu-obeti-205280/#>.)

²²⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 152.

²²⁷ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 131.

²²⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 152.

²²⁹ Netřeba dodávat, že ani oprávnění manžela zakázat své ženě vycházet z domu není s českým právem souladné. Omezování svobody pohybu by bylo hodnoceno jako porušení základního lidského práva zakotveného v čl. 14 Listiny.

²³⁰ Tamtéž, s. 152-153.

a dbát o jeho fyzický, rozumový a mravní vývoj. V tomto směru jsou na matku kladeny určité požadavky spojené s povinností vychovat z dítěte dobrého muslima. Matka tak musí být pro dítě dobrým příkladem. Nesmí se dopustit jednání, které by bylo hodnoceno jako těžký trestný čin a také má řádně plnit své náboženské povinnosti. Pokud by však matka byla křesťankou či Židovkou, má zajistit, že dítě bude vychovááno v souladu s islámskou vírou, kterou dítě zdědilo po otci. Zároveň nesmí dítě učit o své víře či být spatřena při modlitbě podle svého vyznání a podobně. Péče o dítě jí náleží však pouze do věku pěti až sedmi let, neboť v této době je již dítě schopno vnímat rozdíly v náboženství. Šáfiovská a hanbalovská právní škola však právo matky nemuslimky na péči o dítě odmítá.²³¹

Druhou oblastí práv a povinností je právo rozhodovat o klíčových aspektech života dítěte. Tato náleží výhradně otci, který je rovněž zákonným zástupcem dítěte. Má tak právo rozhodovat např. o tom, jakou školu bude dítě navštěvovat, či zda podstoupí operaci nebo nikoliv.²³² Otec má vůči dětem vyživovací povinnost, která u chlapců trvá do doby, než jsou schopni se sami živit, a u dívek do doby, než se provdají.²³³

2.3.1.4. Rozvod a svěření dětí do péče po rozvodu

Rozvod je vedle úmrtí, odpadnutí od víry jednoho z manželů, vykoupení se z manželství či prohlášení soudu o neplatnosti sňatku, jedním ze způsobů zániku manželství.²³⁴ Podobně jako v jiných otázkách rodinného práva se i zde projevuje méně výhodné postavení ženy.²³⁵

Islámské právo rozlišuje několik druhů rozvodu.²³⁶ Nejčastěji však dochází k rozvodu tzv. zapuzením (*talaq*), které je jednostranným právním jednáním manžela.²³⁷ Rozvod je tak v podstatě aktem libovůle manžela, neboť jej islámské právo nespojuje s nutností

²³¹ Tamtéž, s. 148-150.

²³² Tamtéž, s. 148.

²³³ Tamtéž, s. 151.

²³⁴ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 128.

²³⁵ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 122.

²³⁶ Kromě rozvodu *talaq*, o kterém je v této podkapitole blíže pojednáno, zná islámské právo také rozvod dohodou *chul*, kdy manželka vrátí *mahr* a za to manžel vysloví zapuzení, či *mubara*, kdy se manželka vzdá svých majetkových nároků. Oba tyto rozvody předpokládají součinnost manžela, který může a nemusí následně vyslovit zapuzení. Dále existuje i rozvod prostřednictvím soudního rozhodnutí (*tafriq*, rozšiřující možnost rozvodu i pro ženy), který je v této podkapitole též stručně zmíněn. (BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 183, 201-202).

²³⁷ Tamtéž, s. 130.

odůvodnění.²³⁸ Na druhou stranu je rozvod chápán jako zavrženíhodné jednání (*makrúh*)²³⁹ a záleží tak na míře náboženského přesvědčení manžela a jeho svědomí.²⁴⁰

Podle stupně dovolenosti islámské právo rozlišuje tzv. ideální zapuzení (*talaq as-sunna*) a zavrženíhodné zapuzení (*talaq al-bida*). V rámci *talaq as-sunna* se rozlišují dva typy. Prvním typem je *talaq ahsan*, který spočívá v tom, že manžel jedenkrát ústně²⁴¹ pronese zapuzovací formulí („Zapuzuji tě.“) v době, kdy žena nemá menstruaci. Rozvod nabude účinnosti až poté, co uplyne čekací doba (*idda*). *Idda* trvá tři měsíční cykly ženy, u těhotné do porodu. Po dobu trvání *iddy* má manžel stále vyživovací povinnost, manželka má zakázáno se během této doby znovu provdat. Během této doby je rozvod odvolatelný, buď opět ústně, anebo sexuálním stykem s manželkou.²⁴² *Idda* má význam též v oblasti dědického práva, kde manželku chrání před situací, kdy by ji manžel v očekávání své smrti zapudil. V rámci trvání této doby zůstává manželka, i přes akt zapuzení, stále legitimním dědicem manžela.²⁴³ Druhým typem ideálního zapuzení je *talaq hasan*, které manžel provede tak, že zapuzovací formulí pronese celkem třikrát ve třech po sobě jdoucích měsících, vždy v době, kdy žena nemá menstruaci. Prvním vyslovením zapuzení začne běžet *idda*, po třetím již není možné vzít rozvod zpět a stává se neodvolatelným.²⁴⁴

Dalším druhem rozvodu *talaq* je zavrženíhodné zapuzení (*talaq al-bida*). Manžel zde pronese zapuzovací formulí třikrát ihned po sobě, čímž dojde k rozvodu. Tento rozvod je neodvolatelný. Ačkoliv je tento způsob rozvodu platný, je považován za zavrženíhodné

²³⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 158.

²³⁹ KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002. s. 147.

²⁴⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 158.

²⁴¹ Kromě ústní formy zapuzení je přípustná též jeho písemná forma. V souvislosti s rozvojem moderních technologií se objevila otázka, zda se lze rozvést prostřednictvím e-mailu, sms zprávy či zprávy na sociální síti. Islámští učenci dospěli k závěru, že taková forma rozvodu je obdobná jako klasická písemná forma, a proto je přípustná. Dodávají však, že pokud by byl rozvod proveden sice z manželova účtu, avšak prostřednictvím hackerského útoku, nelze jej považovat za platný. (OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 81).

²⁴² BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 166-168.

²⁴³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 131.

²⁴⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 168.

jednání.²⁴⁵ Z toho důvodu nebyl v praxi příliš využíván.²⁴⁶ Též v současné době jej řada islámských zemí zakazuje.²⁴⁷

Žena má sice rovněž právo na rozvod, avšak jen za předpokladu existence stanovených důvodů (například špatné zacházení s ní či s dětmi, impotence manžela), které musí prokázat soudu. Z důvodu složitosti prokazování tvrzených skutečností je ženě spíše doporučeno, aby se rozvedla prostřednictvím dohody s manželem.²⁴⁸ Podle druhu dohody se pak žena buď musí vzdát všech finančních nároků, a nebo se vykoupit²⁴⁹, či poskytnout manželovi jiné protiplnění.²⁵⁰

Jak již bylo uvedeno, v oblasti faktické péče o dítě náleží ženě přednostní právo v době, kdy je dítě malé. V případě rozvodu by tedy bylo dítě svěřeno do péče matky. Tato péče je omezena časově a následně by dítě mělo být svěřeno do péče otce. V případě, že by tato změna znamenala útrapy pro dítě, by se mělo ponechat v péči matky. Rozdílná situace nastává, pokud by se žena chtěla znovu provdat. V takovém případě právo na péči o dítě pozbývá. Pro ženu to znamená, že si musí zvolit mezi uzavřením nového manželství nebo právem na výchovu dítěte. Muž v tomto směru nijak omezen není a nová manželství může bez důsledku v podobě ztráty práv k dítěti uzavírat.²⁵¹

Pro český soud je při rozhodování o svěřeni dítěte do péče²⁵² předním hlediskem zájem dítěte.²⁵³ Je zřejmé, že by mohlo nastat více situací, které by s islámským právem byly v rozporu. Soud by například mohl svěřit dítě do výhradní péče matky, která se znovu provdala a ztratila tak dle *šarie* práva k dítěti, nebo matce nemuslimce, kdy by z pohledu muslimského otce byla ohrožena výchova dítěte jako řádného muslima. Soud má

²⁴⁵ Tamtéž.

²⁴⁶ MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, s. 245.

²⁴⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 81.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 175.

²⁴⁹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 130.

²⁵⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 176.

²⁵¹ Tamtéž, s. 232-234.

²⁵² Obecným kritériem pro stanovení pravomoci soudu ve věcech týkajících se péče o nezletilé je místo obvyklého pobytu dítěte. Použitelným právem by v případě pravomoci českého soudu bylo *lex fori*, tedy české hmotné právo. Srov. § 57 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

²⁵³ Podle § 907 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

při rozhodování o svěřeni dítěte do péče brát v úvahu celou řadu kritérií²⁵⁴ a mimo to má dle Ústavního soudu povinnost „...zohlednit rovněž další relevantní skutečnosti, odrážející specifické okolnosti případu.“²⁵⁵ Je otázkou, do jaké míry by české soudy přistoupily k zohlednění specifík fungování rodiny podle islámského práva. Obecně je toto téma zvláště citlivé, neboť vyhocené spory o dítě by mohly vyústit až v jeho únos²⁵⁶.

Další související otázkou v případě rozvodu manželství je mimo jiné také vyživovací povinnost mezi bývalými manželi. Pokud by manželství bylo polygammí, pak by jej, jak bylo uvedeno, naše právní úprava posoudila jako zdánlivé. Nelze však bez dalšího uzavřít, že by v takovém případě rozvedené ženě jednoznačně nebyl přiznán nárok na výživné. V této otázce odkazuje zákon o mezinárodním právu soukromém²⁵⁷ na přímo použitelný předpis Evropské Unie. Důvodová zpráva k Haagskému protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnost uvádí: „Aby bylo možné dovolávat se veřejného pořádku, tedy nestačí, aby rodinné vztahy, na nichž je založen nárok z výživného, byly samy o sobě v rozporu s veřejným pořádkem státu, v němž má sídlo soud, ale bude nezbytné, aby jako nevhodná byla vnímána samotná skutečnost, že jedna osoba je nucena platit výživné jiné osobě na základě takového vztahu.“²⁵⁸ Soud by v tomto případě měl zhodnotit, zda lze přiznat určitý účinek polygammího manželství. Konkrétně zda lze uznat právo ženy na přiznání výživného, a to přestože manželství z pohledu našeho práva neexistuje, neboť se takový účinek nejeví jako nepřipustný.

2.3.1.5. Islámské dědické právo

Dědické právo je podobně jako rodinné právo oblastí islámského práva, ve kterém přetrvává původní úprava, jež dodnes odolává případné modernizaci.²⁵⁹ Ve většině islámských zemích se tak v současném právu stále uplatňují pravidla *šaríi*.²⁶⁰ Rovněž v dědickém právu

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Viz bod 22 nálezu Ústavního soudu ze dne 3.5.2022, sp. zn. Pl. ÚS 3065/21.

²⁵⁶ TOPINKA, Daniel; JANKŮ, Tomáš a KLIMENT, Pavel. Práce s muslimskou rodinou a dítětem v režimu sociálněprávní ochrany dětí. Online. Ostrava: SocioFactor s.r.o, 2015. s. 46. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Prace_s_muslimskou_rodinou_a_ditetem_v_rezimu_sociale-pravni_ochrany_deti.pdf/ab2b7ce8-b5d0-424a-4098-b6d3d61063b8.

²⁵⁷ Viz § 47 odst. 3 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

²⁵⁸ BONOMI, Andrea. Protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti: Důvodová zpráva. Online. Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2009. s. 37. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/347381af-5af2-4158-a529-4775da34a9b4.pdf>.

²⁵⁹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 133.

²⁶⁰ VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 522.

je příčinou nemožnosti prosazení větších změn jednoznačné zakotvení jeho norem v primárních pramenech islámského práva.²⁶¹ Přestože koránská úprava ve své době podobně jako v oblasti rodinného práva znamenala pro ženy zlepšení jejich postavení tím, že jim bylo přiznáno právo dědit,²⁶² v současné době se i zde promítá jejich nerovné postavení.

Jak již bylo uvedeno v podkapitole týkající se postavení žen, v dědickém právu se uplatňuje pravidlo, které ženu počítá za polovinu muže. Znamená to, že v případě dědění je podle Koránu podíl dvou dcer roven podílu syna. Ohledně výpočtů dědických podílů Korán dále ve verši 4:11 súry Ženy dále stanovuje: „...*a je-li dcer více než dvě, patří jim dvě třetiny toho, co zůstavil. A jestliže je dcera pouze sama, tedy jí patří polovina. A rodičům jeho: každému z nich jedna šestina toho, co zůstavil, jestliže měl mužského potomka. Jestliže neměl mužského potomka, pak po něm dědí jeho rodiče, přičemž matce jeho patří jedna třetina. A jestliže měl bratry, pak matce náleží jedna šestina toho, co zůstane po vyplacení odkazů a uhrazení dluhu.*“²⁶³ Tímto však pravidla pro počítání dědických podílů nejsou vyčerpána.²⁶⁴

Vzhledem ke složitosti systému počítání dědických podílů se v právní vědě vytvořilo speciální odvětví zabývající se pouze povinnými podíly (*'ilm al-farā'id*). Vzhledem k existenci různých směrů islámského práva, o kterých blíže pojednává první kapitola, se i zde lze setkat s rozdílnými výklady vedoucími k jinému způsobu vypořádání dědictví.²⁶⁵

²⁶¹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 132.

²⁶² OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 10. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf.

²⁶³ HRBEK, Ivan. Korán. Praha: Academia, 2000, s. 522.

²⁶⁴ Verš 4:12 súry Ženy je druhým stěžejním veršem obsahující úpravu dědického práva a pravidla pro výpočet dědických podílů, který stanovuje: „*Vám náleží polovina z toho, co zůstavily manželky vaše, jestliže neměly mužského potomka. A jestliže měly mužského potomka, patří vám z toho, co zůstavily, jedna čtvrtina poté, když byly vyplaceny odkazy a uhrazeny dluhy jejich. A manželkám patří jedna čtvrtina toho, co zůstavíte, jestliže nemáte mužského potomka. A jestliže máte mužského potomka, pak patří manželkám jedna osmina toho, co jste zůstavili po vyplacení odkazů a po uhrazení dluhů. Jestliže muž nebo žena zanechají dědictví po boční linii a mají bratra nebo sestru, pak každému z obou patří jedna šestina. A je-li jich více, pak jsou podílníky na jedné třetině po vyplacení odkazů a po uhrazení dluhů aniž se tím někomu uškodí. A toto je ustanovení od Boha a Bůh je vševědoucí, blahovolný.*“

²⁶⁵ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 92-93. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

Vždy je nejprve nutné splnit základní předpoklady pro existenci dědění. Prvním předpokladem je smrt zůstavitele. V případě, že je osoba nezvěštná, se předpokládá, že žije, dokud neuplyne určitá doba, po níž ji soud prohlásí za mrtvou.^{266,267}

Druhým předpokladem je existence pozůstalosti. Předmětem dědění jsou věci ve vlastnictví zůstavitele. Může se jednat o věc movitou či nemovitou. Zahrnuty jsou rovněž pohledávky a dluhy.²⁶⁸ Je možné dědit též nároky, jako je například právo na odškodnění za trestný čin.²⁶⁹

K vypořádání dědictví dochází vždy bez ohledu na výši jeho hodnoty. Nejdříve se z pozůstalostního majetku uhradí náklady na pohřeb ve výši odpovídající místním zvyklostem. Následně jsou vypořádány dluhy zůstavitele. Za účelem stanovení pořadí, v jakém mají být dluhy uhrazeny, se věřitelé rozdělují do tří skupin podle doby vzniku závazku. První skupinu tvoří věřitelé, jejichž závazky vznikly v době, kdy byl zůstavitel zdravý, a tito jsou vypořádáni jako první.²⁷⁰ Do této skupiny závazků by patřil i nevyplacený *mahr* manželky.²⁷¹ Druhé skupině věřitelů vznikly závazky v době začínající nemoci zůstavitele. Poslední skupinu, která je jako poslední vypořádána, tvoří věřitelé, jejichž závazky vznikly v době smrtelné nemoci zůstavitele.²⁷² Pokud dluhy převyšují aktiva pozůstalosti majetek se rozdělí mezi věřitele poměrně.²⁷³

Třetím předpokladem je existence způsobilého dědice. Jednou z hlavních myšlenek islámského dědického práva je utužení rodiny jakožto základního kamene islámské

²⁶⁶ Délka této doby se liší podle právních škol.

²⁶⁷ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 82.

²⁶⁸ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 95. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁶⁹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 133.

²⁷⁰ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 95. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁷¹ MUSLIM, Sahih a SIDDIQUI, Abdul Hamid. KITAB AL-FARA'ID. Online. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iiu.edu.my/deed/hadith/muslim/011_smt.html.

²⁷² BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 95. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁷³ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 133.

společnosti.²⁷⁴ Islámské právo tedy stanovuje možné dědice na základě příbuzenského poměru.²⁷⁵ Dědicem se může osoba stát na základě pokrevního pouta, nebo v důsledku uzavření manželství za předpokladu trvajících manželství k okamžiku smrti. Islámské právo rovněž zná institut *nascitura*, tedy dosud nenarozeného dítěte, které je způsobilé dědit v případě, že se narodí živé.²⁷⁶

Z dědění jsou určité osoby vyloučeny. Dědic se stane nezpůsobilým k dědění, pokud způsobí smrt zůstavitele.^{277,278} Další osobou, která není oprávněna dědit, je osoba, která vyznává náboženství odlišné od islámu.²⁷⁹ Zde se uplatní zásada islámského práva podle které platí, že muslim nedědí po nemuslimovi a naopak nemuslim nedědí po muslimovi. Výchozí myšlenkou je, že nemá docházet k umenšování majetku muslimské obce, ale naopak k jeho zvětšování. Proto se některé výklady přiklání k možnosti dědění po nemuslimovi (šité, část druhů Proroka). Rozdílnost v náboženství se posuzuje k okamžiku smrti zůstavitele.²⁸⁰

Tuto překážku není možné následně odstranit. Pokud by osoba, původně nemuslimského vyznání, konvertovala po smrti zůstavitele muslima k islámu, nejenže by tím nenabyla způsobilost po něm dědit, ale nadto by pozbyla oprávnění dědit po svých nemuslimských příbuzných.²⁸¹ V opačném případě, tedy když osoba odpadne od islámu, ztrácí právo na dědictví zcela. To znamená, že nemůže dědit nejen po muslimovi, ale ani po nemuslimovi.²⁸² V případě manželství, kdy je žena nemuslimka, je toto omezení

²⁷⁴ MUSLIM, Sahih a SIDDIQUI, Abdul Hamid. KITAB AL-FARA'ID. Online. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iiu.edu.my/deed/hadith/muslim/011_smt.html.

²⁷⁵ Výjimku představuje vztah přátelství, díky kterému může být založeno právo dědit.

²⁷⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 94. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁷⁷ V případě úmyslného zabití se právní věda shoduje, že taková osoba je z dědění vyloučena vždy. V případě neúmyslného zabití jednotlivé právní školy zastávají různé výklady.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 98.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 96.

²⁸⁰ Tamtéž, s. 97.

²⁸¹ OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 11. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf.

²⁸² BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 98. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

řešeno tím, že ji manžel za „dědice“ povolá závětí. Závětí ale může pořídít maximálně o třetině svého majetku.²⁸³

Konečně poslední překážka dědění, která se však týká pouze nemuslimů, spočívá v tom, že osoba žijící v neislámské zemi nemůže dědit majetek osoby žijící v islámské zemi a naopak.^{284,285} Mezi muslimy vzdálenost místa bydliště vzájemnému dědění nebrání.

Z pohledu českého práva lze říci, že základní zásada islámského dědického práva, kdy po muslimovi může dědit pouze muslim, dokonce přestože se jedná o manžele, je diskriminující²⁸⁶, a též je v rozporu se základní zásadou českého dědického práva, a to zásadou rovnosti²⁸⁷.

2.3.1.6. Testamentární odkaz

Dříve než dojde k rozdělení pozůstalosti mezi „zákonné“ dědice, musí být kromě dluhů vyrovnány též případné testamentární odkazy. Pořízení závětí se v islámském právu omezuje pouze na odkazy (*wasájá*), případně je možné závětí jmenovat jejího vykonavatele²⁸⁸.

Učinění závětí podléhá stejně jako ostatní lidská jednání podrobné klasifikaci podle islámské kategorizace lidských činů. Většina učenců se shoduje na tom, že vyhotovení závětí je z hlediska kategorizace lidských činů považováno za čin doporučený²⁸⁹. Za doporučenou se závěť považuje též v případě, kdy zůstavitel řádně nedodržel své náboženské povinnosti rituálního charakteru. Pak může odkázání majetku islámské nadaci působit jako určitá forma

²⁸³ OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 11. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 11.

²⁸⁵ V současnosti se toto pravidlo aplikuje pouze za situace, kdy v neislámské zemi není muslimovi umožněno dědit po svých příbuzných. Příkladem islámských zemí aplikujících toto pravidlo je Egypt, Sýrie, Kuvajt. (BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 96. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁸⁶ VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 525.

²⁸⁷ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 112. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁸⁸ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 136.

²⁸⁹ Poslední vůle podle islámského práva. Online. E-Islam. 2016. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/posledni-vule-podle-islamskeho-prava/>.

zakoupení odpuštění.²⁹⁰ Za povinnou se závěť považuje v situaci, kdy má zůstavitel vrátit věci, které má ve svém držení.²⁹¹ V případě, kdy jde o vyrovnání dluhu, usmíření někoho nebo obdobnou situaci, se vyhotovení závěti blíží též činu povinnému. Naopak pokud je pozůstalostní jmění velmi malé, není dle názoru učenců vhodné snižovat již tak malý podíl dědiců o další třetinu.²⁹² Za zavrženíhodnou závěť se považuje odkaz osobě prostopášné, zvrhlé či nemorální.²⁹³

Odkaz je závětní dar, který nabývá účinnosti smrtí zůstavitele. Odkazem je zůstavitel oprávněn pro případ své smrti odkázat odkazovníkovi určitou věc movitou i nemovitou, nebo užívací právo.²⁹⁴

Odkaz musí splnit několik podmínek. Předně musí být platný, tedy předmět odkazu nesmí být zničen před smrtí zůstavitele, musí se jednat o dovolený předmět (například ne alkohol).²⁹⁵ Odkazovník musí přežít zůstavitele.²⁹⁶ Další podmínkou je, že jeho hodnota nesmí přesáhnout třetinu pozůstalostního jmění.²⁹⁷ Islámské právo zde vychází z myšlenky, že člověk není absolutním pánem svého vyprodukovaného bohatství, nýbrž jeho správcem a proto není oprávněn převádět jej na ostatní podle své libovůle.²⁹⁸ Důvodem tohoto omezení je také podpora rodiny, neboť jeho smyslem je zajistit, že zákonní dědici nezůstanou nezaopatřeni a majetek nezíská osoba, která není členem rodiny.²⁹⁹ Zůstavitel tedy může závěti pořídit maximálně o třetině svého majetku. Poslední podmínkou je, že odkaz nesmí být učiněn ve prospěch zákonného dědice. Pokud by odkaz přesáhl třetinu pozůstalosti nebo by byl

²⁹⁰ VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 518.

²⁹¹ Tamtéž, s. 517.

²⁹² Poslední vůle podle islámského práva. Online. E-Islam. 2016. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/posledni-vule-podle-islamskeho-prava/>.

²⁹³ VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 518.

²⁹⁴ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 101-102. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 105.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 103.

²⁹⁸ MUSLIM, Sahih a SIDDIQUI, Abdul Hamid. KITAB AL-FARA'ID. Online. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iiu.edu.my/deed/hadith/muslim/011_smt.html.

²⁹⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 104. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

učiněn ve prospěch zákonného dědice, přesto může být vykonán za předpokladu, že je možné získat souhlas všech ostatních zákonných dědiců.³⁰⁰

Odkaz je možné učinit ve prospěch muslima i nemuslima.³⁰¹ V tomto smyslu tedy islámské právo umožňuje prolomit zásadu, že nemuslim nemůže dědit po muslimovi.³⁰² Odkazovník je oprávněn odkaz přijmout nebo odmítnout.³⁰³

V islámském právu neexistuje závěť v námi známé podobě. Závěti nelze povolat určitou osobu za dědice, ale pouze za odkazovníka. Testovací svoboda je tedy značně limitována. Normy islámského dědického práva tak kolidují s dalším klíčovým principem českého dědického práva spočívající ve svobodné vůli zůstavitele stanovit své dědice.³⁰⁴

2.3.1.7. Dědění podle primárních pramenů islámského práva

Po vypořádání odkazů dojde k rozdělení zbylé pozůstalosti. Dědice a jejich podíly stanovují primární prameny práva. V islámském dědickém právu se neuplatňuje princip univerzální sukcese³⁰⁵. Případné dluhy se vyplatí z pozůstalosti a pokud jejich hodnota převyší její hodnotu, pak dluhy na dědice nepřechází a za dluhy tak neodpovídají.³⁰⁶

Dědice lze rozdělit do tří dědických skupin.³⁰⁷ První skupina zahrnuje dědice, kteří mají nárok na fixní podíly z pozůstalostního jmění a mají přednost před dalšími skupinami dědiců.³⁰⁸ Těchto osob je celkem dvanáct, z toho čtyři muži (otec, děd, bratr, manžel) a osm

³⁰⁰ OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 11. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nkr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf.

³⁰¹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s.102. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

³⁰² Tamtéž, s. 97.

³⁰³ Tamtéž, s. 102.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 112-113.

³⁰⁵ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 133.

³⁰⁶ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 108. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

³⁰⁷ MUSLIM, Sahih a SIDDIQUI, Abdul Hamid. KITAB AL-FARA'ID. Online. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iium.edu.my/deed/hadith/muslim/011_smt.html.

³⁰⁸ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 134.

žen (manželka či manželky, svobodná dcera, synova dcera, matka, babička, vlastní sestra, polorodá sestra z otcovy strany, polorodá sestra z matčiny strany).³⁰⁹

Při stanovení podílů se uplatňuje již zmíněné pravidlo o počítání ženy za polovinu muže. Rovněž platí pravidlo, že bližší příbuzní vylučují vzdálenější příbuzné (např. syn vyloučí vnuka). Vyloučit však nikdy nelze otce, matku, manžela či manželku, a dceru.³¹⁰ Například manželka má nárok na jednu čtvrtinu z pozůstalostního jmění (polovinu toho, co manžel), ale pouze za předpokladu, že manželství zůstalo bez dětí (případně nenarodí-li se vnuk či vnučka ze synovy strany), jinak by jí náležela pouze jedna osmina. U polygamiího manželství se tento podíl stejnoměrně rozdělí mezi všechny manželky.³¹¹ Dcera má nárok na jednu polovinu, pokud je sama, pokud je jich více, tak mají dohromady nárok na dvě třetiny. Pokud ale existuje i syn, dědí dcera až ve třetí skupině a synovi náleží dvojnásobek toho, co dostane dcera, či více dcer.³¹² Jestliže je syn sám, pak dostane vše (podíl samotné dcery činí polovinu a užije se pravidlo o násobení podílu).³¹³

Poté, co dědicové z první skupiny obdrží vypočtené podíly, rozdělí se zbytek jmění příbuzným ve druhé skupině. Do druhé skupiny dědiců patří v zásadě zbylí mužští příbuzní. Patří sem zejména syn, vnuk, bratr, strýc.³¹⁴

Poslední třetí skupinu dědiců tvoří ostatní příbuzní, kteří jsou se zůstavitelem v příbuzenském vztahu přes ženskou linii. Do této skupiny patří například syn dcery, dcera dcery, děd z matčiny strany. Tato skupina dědiců však dědí pouze výjimečně za předpokladu, že pozůstalost není rozdělena mezi první dvě skupiny dědiců.³¹⁵

Vypočítání přesných podílů není jednoduchou záležitostí. Může se stát, že součet podílů dědiců nebude roven jedné, ale bude větší či menší než jedna. Tato situace je pak řešena

³⁰⁹ BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 109. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

³¹⁰ Tamtéž, s. 108.

³¹¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 135.

³¹² BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 108-109. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va.

³¹³ VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 520.

³¹⁴ Tamtéž, s. 110.

³¹⁵ Tamtéž, s. 111.

buď poměrným snížením příslušných podílů, nebo naopak jejich poměrným zvýšením. V otázce přípustnosti poměrného zvýšení podílů u všech dědiců se právní školy neshodnou. Málíkovská právní škola ji odmítá zcela a zbylý majetek přisuzuje státní pokladně.³¹⁶

Lze konstatovat, že na rozdíl od českého dědického práva, kde je zákon tím nejslabším dědickým titulem a uplatní se podpůrně, je v islámském právu dědění na základě „zákona“, respektive primárních pramenů práva, považováno za závazné. Rozporné se zásadou rovnosti uplatňovanou v českém dědickém právu je kromě rozlišování osob podle příslušnosti k náboženství rovněž rozlišování osob na základě pohlaví, a s tím související stanovení polovičních podílů ženám, nebo odsunutí dědické skupiny zbylých žen až za skupinu zbylých mužů.

Ve věcech dědických odkazuje zákon o mezinárodním právu soukromém³¹⁷ na přímo použitelné nařízení o dědictví³¹⁸. Podle čl. 4 nařízení o dědictví je dána pravomoc českých soudů k projednání dědictví, pokud měl zůstavitel v době smrti obvyklý pobyt v České republice. Rozhodným právem podle kterého bude soud rozhodovat je podle čl. 21 nařízení o dědictví obecně právo státu obvyklého pobytu. Článek 22 nařízení umožňuje zůstaviteli zvolit si pro rozhodování o dědictví právo státu své státní příslušnosti. Podle čl. 20 se právo určené podle nařízení použije i v případě, že se bude jednat o právo nečlenské země Evropské Unie. Zůstavitel by v případě, že je státním příslušníkem islámské země mohl na základě práva volby zvolit právo své domovské islámské země.

Český soud by byl pak postaven před rozhodování, zda a v jaké konkrétní otázce případně použít výhradu veřejného pořádku³¹⁹. Tuto výhradu je ale nutné používat restriktivně. Jako konkrétní příklad, který by mohl být českým soudem rozhodován, lze opětovně uvést manželku z polygamiího manželství a její dědické nároky. Jak již bylo uvedeno, na polygamií manželku české právo nahlíží jako na neexistující. Z uvedeného výkladu vyplývá, že podle pravidel islámského práva by polygamií manželce náležel podíl, o který by se dělila s ostatními manželkami rovným dílem. Pokud by v této otázce český soud uplatnil

³¹⁶ OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 12. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nker.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf.

³¹⁷ Viz § 73a zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

³¹⁸ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření dědického osvědčení (nařízení o dědictví).

³¹⁹ Článek 35 nařízení o dědictví.

výhradu veřejného pořádku a polygamní manželce podíl dle islámského práva nepřiznal, dopustil by se nespravedlivého zacházení s polygamní manželkou. Obdobně jako v otázce možné přípustnosti přiznání výživného pro rozvedenou polygamní manželku, by se ani zde nejevil účinek islámského práva vycházející z existence polygamního manželství jako natolik nesnesitelný, aby nebylo možné jej připustit.³²⁰

2.3.1.8. Islámské závazkové právo

Pro islámské závazkové právo je příznačná jeho limitace morálními principy, které stanovuje *šaría*. Ta zakazuje zejména neodůvodněné obohacení, aleatorní smlouvy, lichvu a úroky.

Nejběžnějším způsobem vzniku závazku je smlouva (*aqd*).³²¹ Islámské závazkové právo obsahuje různé smluvní typy, některé z nich jsou specifické, zatímco jiné se podobají smluvním typům kontinentálního práva. Klíčovou pozici v závazkovém právu zaujímá smlouva o koupi (*baj*) a prodeji (*širá*), neboť funguje jako základ pro formulování řady dalších typů smluv.³²² Smlouva je uzavřena, pokud je za přítomnosti obou smluvních stran učiněna nabídka a dojde k její akceptaci.³²³

Zvláštní důraz je kladen na dobrou víru a na smluvní jistotu v tom smyslu, že povinnosti smluvních stran musí být stanoveny zcela jasně. Předmět smlouvy musí být dovolený, zakázáno je například obchodování s alkoholem či vepřovým masem. Změny smlouvy v zásadě nejsou přípustné, neboť smlouva je zákonem mezi stranami.³²⁴

Zákon o mezinárodním právu soukromém odkazuje³²⁵ ve své úpravě závazkových práv na nařízení Řím I³²⁶, které u smluvních závazků dává možnost stranám závazku v čl. 3 odst. 1 zvolit si rozhodné právo, kterým se bude smlouva řídit. Takto stanovené právo se aplikuje,

³²⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. Výhrada veřejného pořádku. In KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Brno: Doplněk, 2015, s. 194.

³²¹ POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 144.

³²² Tamtéž, s. 148.

³²³ Tamtéž, s. 144.

³²⁴ KUBALOVÁ, Marcela. PROBLEMATIKA OBCHODNÍCH SMLUV SE ZEMĚMI NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ. Online. 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/problematika-obchodnich-smluv-se-zememi-na-strednim-vychode>.

³²⁵ Viz § 84 zákona č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém.

³²⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

přestože není právem některého z členských států. Lze si tedy zvolit právo i jiné než členské země a podřídít tak smluvní závazek právu *šaría*, resp. právu některé z islámských zemí³²⁷.

Určitým limitem je, že smluvní strany nemohou vyloučit použití kogentních ustanovení země, ve které se nachází všechny významné prvky, ačkoliv si zvolily právo jiného státu.³²⁸ Pokud by se tedy všechny významné prvky nacházely v České republice, pak by se strany závazku nemohly vyhnout kogentním ustanovením českého práva.³²⁹

2.3.3 Veřejné právo

Pro úpravu veřejného práva je typické, že jeho normy jsou kogentní. To znamená, že není možné se chovat jinak, než stanovuje norma. Autonomii vůle osob kogentní normy neumožňují. Smyslem a účelem kogentních norem je zajištění ochrany základních hodnot společnosti a veřejného pořádku.

V případě, kdy islámské právo stanovuje pravidlo chování, které odporuje české úpravě veřejného práva, nelze jednání podle takového odlišného pravidla schválit. Vzhledem k rozsahu práce zde bude stručně zmíněna pouze oblast trestního práva.

Šariatské trestní právo rozlišuje dvě hlavní kategorie trestných činů, a to trestné činy proti Bohu a trestné činy proti lidem. Do první skupiny patří například trestné činy cizoložství, pití alkoholu, odpadlictví nebo krádež a jsou postihovány tělesnými tresty *hadd*, které se odlišují intenzitou tělesné újmy způsobenou odsouzenému (např. useknutí ruky, ukamenování, výprask holí).³³⁰ Druhou skupinu tvoří trestné činy, které jsou namířeny proti jiné osobě či jejímu majetku, jsou jimi vražda, ublížení na zdraví a poškození cizí věci.³³¹ Trestání těchto činů má soukromoprávní charakter³³² a uplatňuje se zde princip krevní msty, který znamená

³²⁷ SCHEU, Harald Christian. Koncepce právního pluralismu jako součást menšinového práva. Online. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. 2015, roč. 2013, č. 1, s. 37. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/605/Iuridica_1_2013_04_Scheu1.pdf.

³²⁸ Viz čl. 3 odst. 3 nařízení Řím I.

³²⁹ MAISNER, Martin. Strategie volby práva ve vztazích s mezinárodním prvkem. Online. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/strategie-volby-prava-ve-vztazich-s-mezinarodnim-prvkem>.

³³⁰ OSINA, Petr. Základy islámského práva. 2. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 111.

³³¹ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 134.

³³² POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaría: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, s. 152.

buď rovnocennou odvetu nebo vykoupení se prostřednictvím poskytnutí finanční kompenzace.³³³

Veškeré tělesné tresty, které islámské právo obsahuje, jsou v přímém rozporu s ústavním principem zakotveným v čl. 7 odst. 2 Listiny, který stanovuje, že *“[n]ikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.”* Z pohledu našeho práva je protiprávní též soukromé provádění trestů v souladu s principem krevní msty.

2.3.4 Rozhodování českých soudů ve vztahu k islámu

Ve vztahu k islámu se české soudy zabývaly již několika případy. Pro bližší zkoumání byly vybrány dva mediálně známé případy.³³⁴ V první řadě se bude tato podkapitola zabývat rozhodováním českých soudů v otázce možnosti omezení nošení muslimských šátků ze stran studentek. Druhý případ, kterému bude v této podkapitole věnována pozornost, se týká odsouzení bývalého muslimského duchovního z důvodu podpory terorismu.

V případě týkajícího se nošení muslimského šátku ve škole byla žalobkyní muslimská studentka původem ze Somálska. Odtud utekla, neboť jí jako svobodné matce od její rodiny hrozila smrt ukamenováním, protože se odmítla provdat za muže z ozbrojených milic Al Shabab. Muslimka se u nás rozhodla studovat na Střední zdravotnické škole, avšak již první den studií zanechala kvůli tomu, že podle jejích slov byla ředitelkou vyzvána k tomu, aby si sundala šátek. K tomuto incidentu se vyjádřila veřejná ochránkyně práv, podle které došlo k nepřímé diskriminaci kvůli náboženskému vyznání. Studentka poté podala žalobu, v níž požadovala omluvu spolu se slibem, že se podobný případ nebude opakovat, a náhradu nemajetkové újmy.³³⁵

³³³ KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, s. 134.

³³⁴ Rovněž mediálně známým je případ týkající se vydání kontroverzní knihy „Základy tauhídu – islámský koncept Boha“. Více viz například na https://www.lidovky.cz/domov/soud-byl-v-kauze-sireni-radikalni-islamske-knihy-jednostranny-pripad-je-na-zacatku.A170425_175030_ln_domov_rsa.

³³⁵ BARTOŇ, Daniel. Hidžáby na střední zdravotnické škole: o náboženské svobodě bez náboženské svobody. Online. 2017. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2017/03/hidzaby-na-stredni-zdravotnicke-skole-o.html>.

Prvostupňový obvodní soud se ve svém rozhodnutí³³⁶ vyhnul otázkám náboženské svobody a diskriminace. Rozhodnutí, kterým žalobu zamítl, bylo odůvodněno tím, že se žalobkyně vůbec nestala studentkou školy.

Městský soud se ve svém rozsudku³³⁷ neztotožnil s názorem, že by se žalobkyně nestala studentkou, neboť do školy nastoupila a účastnila se výuky. Žalobu sice rovněž zamítl, avšak z jiných důvodů. K otázce možné diskriminace soud ve svém odůvodnění uvedl, že „[n]epovolení výjimky nošení muslimského šátku jako pokrývky hlavy (...) není přímou ani nepřímou diskriminací na základě náboženského vyznání. V případě žalobkyně nedošlo k rozdílnému zacházení ve srovnání s ostatními studenty (všichni bez pokrývky hlavy), nebyla ani nijak znevýhodněna, bez pokrývky hlavy mohla studovat.“ Z tohoto vyjádření je patrné, že se dle názoru městského soudu soud první instance dostatečně nevypořádal s tím, že muslimský šátek není jen obyčejnou pokrývkou hlavy, ale je třeba jej posuzovat jako projev náboženství.

Dále se soud zabýval otázkou kolize mezi právem na projev náboženského vyznání na jedné straně a právem nebýt tomuto projevu vystaven a nemuset se zabývat jeho významem, resp. být bez vyznání na straně druhé. K tomu soud uvádí, že „[p]ovinná tolerance náboženských symbolů nemá v České republice zákonný podklad, je daná pouze opakem práva na náboženskou svobodu.“

Soud též vyslovil názor, že školy nemají být vystavovány náboženským symbolům, aby mohly zůstat neutrálním prostředím, ve kterém je možné se svobodně rozvíjet.³³⁸

Soud se tedy v odůvodnění přiklonil k ochraně práva být bez náboženského vyznání jako ústavně zaručeného práva. Zároveň k tomu uvedl, že ČR je laickým státem a dochází tedy k oddělení státních institucí od institucí náboženských.

Nejvyšší soud rozhodl naopak ve prospěch studentky. Ve svém rozhodnutí³³⁹ dospěl k závěru, že zákaz nošení hidžábu při teoretické výuce není dostatečně odůvodněn legitimním cílem, kterým bylo dodržování společenského chování.

³³⁶ Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27.01.2017, sp. zn. 17 C 61/2016.

³³⁷ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19.09.2017, sp. zn. 12 Co 130/2017.

³³⁸ V kontextu tohoto případu je zřejmé, že jsou míněny školy veřejné.

Podle Nejvyššího soudu došlo k nepřímé diskriminaci v přístupu ke vzdělání. Uvedl, že co se týče otázky diskriminace, kdy nošení pokrývky nošení hlavy bylo zakázáno všem studentům bez rozdílu, je třeba brát v úvahu, zda takový neutrální požadavek nedopadá na určitou skupinu silněji. V tomto případě zákaz nošení pokrývky hlavy dopadá na muslimskou studentku tíživěji, neboť jí zakazuje projevat své náboženské přesvědčení ve srovnání s ostatními studenty, kterých se zákaz nosit pokrývky hlavy nedotkl v oblasti jejich náboženského přesvědčení. Soud proto zhodnotil, že v případě muslimské studentky došlo k nepřímé diskriminaci.

K otázce střetu mezi právem na projev náboženského vyznání a právem nebýt těmto projevům na půdě veřejné školy vystaven Nejvyšší soud dospěl k opačnému názoru než soud odvolací. Podle něj nelze usuzovat, že právo nevyznávat žádné náboženství by mělo převážet nad právem vyznávat náboženství a vyjadřovat jej veřejně. Nejvyšší soud k tomu uvedl, že „...*Česká republika musí akceptovat a tolerovat náboženský pluralismus, tzn. především nesmí diskriminovat či naopak bezdůvodně zvýhodňovat některý z náboženských směrů.*“ Nejvyšší soud dále apeloval na toleranci jakožto občanskou ctnost a zdůraznil, že je úkolem státu toleranci střežit. K tomu dále poznamenal, že stát má vytvořit podmínky pro harmonické soužití osob, ať už zastávají jakékoliv náboženství či světonázor, a to třeba i protichůdné.

Roli školy chápe dovolací soud odlišně od soudu odvolacího. Podle něj projevy náboženského přesvědčení do škol naopak patří, neboť se tak studenti učí respektovat práva druhých a zároveň je podporována jejich názorová snášenlivost. Shodně se soudem odvolacím pak Nejvyšší soud poukázal na to, že náš stát je postaven na principu laického státu a že stát má zůstat oddělen od náboženských vyznání.

Rozhodnutí odvolacího soudu bylo tedy zrušeno a věc byla vrácena soudu obvodnímu, aby posoudil nárok na přiměřené zadostiučinění vzhledem k formulaci textu požadované omluvy a k výši náhrady nemajetkové újmy. Než bylo o věci znovu rozhodnuto soudem první instance, došlo ke zpětvzetí žaloby ze strany studentky a řízení tak bylo zastaveno. K Ústavnímu soudu se případ nedostal.

³³⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp.zn 25 Cdo 348/2019.

Nejvyšší soud také nevzal v úvahu judikaturu Evropského soudu pro lidská práva³⁴⁰, který dovodil, že omezení nošení náboženských oděvů ve školách je v souladu s principem sekularismu a lze jej odůvodnit legitimním cílem ochrany práv a svobod druhých. ESLP také konstatoval, že nošení islámské pokrývky hlavy není možné sloučit s poselstvím tolerance, respektování druhých a především rovnosti mužů a žen a nediskriminace.

S ohledem na toto rozhodnutí nelze názor odvolacího soudu o tom, že škola má zůstat neutrálním prostorem pro vývoj dětí a má zůstat oproštěná od jakýchkoliv projevů náboženství, považovat za zcela nesprávný. Otázkou zůstává, jak by tato problematika byla posouzena Ústavním soudem.

Druhý případ se týká bývalého pražského muslimského duchovního, který byl odsouzen za spáchání zločinu financování terorismu a zločinu teroristického útoku ve formě pomoci. Městský soud v Praze rozsudkem³⁴¹ schválil dohodu o vině a trestu a obžalovaného odsoudil k souhrnnému trestu odnětí svobody v trvání čtrnáct a půl roku.

Uvedených trestných činů se dopustil tím, že poskytl peníze, které vybíral na území České a Slovenské republiky od muslimské komunity, představitelům teroristické organizace, která bojovala proti syrské vládě. Jednalo se o salafisticko-džihádistickou teroristickou organizaci an-Nusrá, spojenou s al-Kádiou, jejímž cílem bylo svrhnout syrskou vládu a prosadit v zemi právo *šaría*. Původně se sám chtěl ozbrojeného konfliktu zúčastnit, avšak dohodl se na tom, že prospěšnější organizaci bude, když bude v České a Slovenské republice dále pořádat sbírky pro financování léčby zraněných bojovníků a že bude získávat zájemce o vstup do organizace. Podporoval též svého bratra v tom, aby se mohl stát členem teroristické organizace, absolvovat výcvik a bojovat. Ten se následně stal velitelem jednotky a při bojích byl syrskou armádou zabit.

K osobě odsouzeného je třeba uvést, že se narodil palestinským rodičům v Praze, studoval zde diplomatické styky. Poté odjel studovat do Saudské Arábie, aby se stal muslimským duchovním.³⁴² Po návratu do ČR působil jako přední představitel muslimské obce v Praze a v rámci svého působení se věnoval přednáškové činnosti a byl též spoluzakladatelem

³⁴⁰ Rozsudek velkého senátu ESLP Leyla Şahin proti Turecku ESLP ze dne 10. 11. 2005, stížnost č. 44774/98.

³⁴¹ Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.04.2021, sp. zn. 43 T 1/2021.

³⁴² LHOŤAN, Lukáš. Islám a islamismus v České republice. V Pstruží: Lukáš Lhoťan, 2011, s. 75-76.

a členem Islámské komise pro rodinu³⁴³, která plnila funkci islámského soudu v oblasti rodinného práva.³⁴⁴

Je zřejmé, že odsouzený muslimský duchovní byl příznivcem radikální podoby islámu. Je otázkou, nakolik jeho působení v muslimské obci mohlo ovlivnit české a slovenské muslimy. Zároveň tento případ dává seznat, že vzdělávání muslimských duchovních by mělo probíhat v evropských zemích, aby se zamezilo nežádoucímu zahraničnímu vlivu. Tento přístup zvolilo Rakousko ve svém novém zákonu o islámu z roku 2015, kterému je věnována následující kapitola.

Shrnutí

Druhá kapitola se zaměřuje na vybrané otázky týkající se kompatibility českého právního řádu s právem islámským. Kapitola je strukturována do tří hlavních částí, které zkoumají vybrané oblasti z pohledu islámského práva a rovněž z pohledu českého práva.

V úvodní části se tato kapitola nejprve věnuje ústavnímu zakotvení náboženské svobody. Významná je diferenciacie mezi vnitřní dimenzí náboženské svobody a jejími vnějšími projevy. Zatímco vnitřní autonomie jedince je nedotknutelná, neplatí totéž pro její projevy ve vnějším světě. Svou povahou tak právo na projevování svého náboženského přesvědčení ve vnějším světě není absolutní. Může za stanovených podmínek podléhat omezením z důvodů, které předvídá Listina základních práv a svobod. Současně je zdůrazněno, že přístup státu k různým náboženstvím by měl být neutrální, což znamená, že stát by neměl preferovat ani diskriminovat žádné konkrétní náboženské vyznání.

Dále se práce v této části zabývá přístupem islámského práva k otázce náboženské svobody a poukazuje na to, že islámské právo nedisponuje rovnocenným přístupem k různým náboženstvím, nýbrž vždy upřednostňuje pouze to islámské. To je však logickým důsledkem propojenosti práva a náboženství, jak o tom bylo pojednáno v první kapitole.

Druhá část této kapitoly se zabývá zákonnou úpravou, která se týká náboženského vyznání. Poukazuje na značné množství právních předpisů, které obsahují úpravu dílčích otázek

³⁴³ V době psaní této práce internetové stránky Islámské komise pro rodinu i.kr.sunna.cz nebo islamskakomise.cz nejsou funkční. Vzhledem k fungování komise, kdy komise byla kromě Shehadeha tvořena jen jedním dalším muslimským duchovním se lze domnívat, že její činnost je v současnosti pozastavena.

³⁴⁴ LHOŤAN, Lukáš. Britský muslim by chtěl v Česku zavést islámské právo. Online. Reflex. 2013. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/52181/britsky-muslim-by-chtel-v-cesku-zavest-islamske-pravo.html>.

týkajících se práva náboženské svobody. Speciálním předpisem je zákon o církvích a náboženských společnostech, který upravuje práva a povinnosti v oblasti kolektivní náboženské svobody a stanovuje limity pro činnost církví a náboženských společností.

Nejvíce pozornosti je dále věnováno oblasti soukromého práva, ve které se práce snaží identifikovat některé sporné otázky ohledně kompatibility. Jsou představeny základy islámského rodinného práva, které se dotýkají každodenního života muslimské rodiny. Rovněž se zde práce zabývá islámským dědickým právem. Jedná se o oblasti islámského práva, které dodnes vzdorují významnějším reformám. Vybraným otázkám se práce věnuje z pohledu českého práva a poskytuje tak závěry ohledně možné kompatibility. Nejprve je však pojednáno o nerovném postavení žen v islámském právu, které se promítá do rodinného i dědického práva, a které je vnímáno jako jedna z nejproblematictějších oblastí z hlediska kompatibility.

Stručně práce pojednává o islámském závazkovém právu a jeho stěžejních zásadách. V této oblasti je díky uplatnění principu autonomie vůle v českém závazkovém právu možné dosáhnout nejširší kompatibility islámského a českého práva. V tomto smyslu je umožněno pluralitní působení islámského práva, resp. práva vybrané islámské země. I zde však existují určité limity, na které text práce poukazuje.

Oblastí práva veřejného se práce zabývá pouze ve stručnosti. Je zřejmé, že zde o možné kompatibilitě nelze uvažovat vzhledem k nedostatečné ochraně lidských práv v islámském právu.

Poslední část této kapitoly zkoumá dva případy týkající se islámu, které se staly předmětem rozhodování českých soudů. První případ ukazuje, že u nás není dosaženo konsensu ohledně řešení otázky nošení náboženských symbolů ve školách. V obecnějším kontextu se naskytá otázka, jakou konkrétní podobu má mít sekulární charakter našeho státu. Je zřejmé, že oba soudy ve svých rozhodnutích vychází z principu laického, resp. sekulárního státu, avšak na konkrétní podobě projevu tohoto principu v prostoru veřejných škol se neshodují.

Druhý případ ilustruje, že vzdělávání muslimských duchovních na saúdskoarabských univerzitách může mít za následek ovlivňování směrem k rigidnímu výkladu primárních pramenů islámského práva. To je však nežádoucí kvůli tomu, že pak nelze dosáhnout přibližování výkladu islámského práva směrem k liberálním hodnotám naší společnosti.

V souvislosti s tímto případem je také otázkou, zda by Česká republika měla připustit působení tzv. *šaría* soudů, které by rozhodovaly v souladu se *šariou*, typicky ve věcech rodinného práva.

3 Rakouský zákon o islámu

3.1 Zákon z roku 1912

Náboženská svoboda byla v Rakousku-Uhersku zaručena Základním zákonem o všeobecných právech státních občanů č. 142 ř. z. ze dne 21. prosince 1867³⁴⁵, který ve svém článku 14 stanovil, že „[ú]plná svobody víry a svědomí každému jest pojištěna.“³⁴⁶

Ve svém článku 15 dále Základní zákon stanovil, že každá církev a náboženská společnost, která byla státem uznána, mají právo na kolektivní výkon své náboženské praxe na veřejnosti. Zaručoval také nezávislost ve vnitřních záležitostech uznaných náboženských společenství. Článek také stanovil podřízenost těchto společností pozitivnímu státnímu právu. Článek 16 přiznával také přívržencům náboženského vyznání, které nebylo dosud státem uznané, právo na provozování náboženství. To bylo umožněno za podmínky, že takový výkon náboženství zůstane v soukromí a nedostane se do rozporu se zákonem a není ani morálně urážlivý.

Základní zákon sice ve svém článku 15 stanovil základní práva a povinnosti zákonem uznaným církvím a náboženským společnostem, ale podmínky pro získání státního uznání specifikovány nebyly. Vztah mezi státem a církvemi byl tak založen na principu uznání, avšak spolu se Základním zákonem nebyla přijata prováděcí úprava, která by upravila postup pro získání státního uznání. Zákon o uznání, který tyto podmínky stanovil, byl přijat až o několik let později v roce 1874.³⁴⁷

Zákon č. 68/1874 ř. z. o zákonném uznání společností náboženských³⁴⁸ se stal první právní úpravou těchto podmínek v Rakousku-Uhersku a stal se tak základem pro dosažení právního uznání dosud neuznaných církví. Na základě tohoto zákona bylo uznáno několik církví a náboženských společností. Mezi prvními uznanými církvemi byly Starokatolická církev

³⁴⁵ Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder – StGG (RGBl. Nr. 142/1867); překlad vybraných ustanovení do českého jazyka je dostupný z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/142-1867.htm>.

³⁴⁶ Citováno podle překladu do českého jazyka dostupného z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/142-1867.htm>.

³⁴⁷ HOFHANSEL, Claus. Recognition Regimes for Religious Minorities in Europe: Institutional Change and Reproduction. Online. Journal of Church and State. 2015, roč. 57, č. 1, s. 90-118. ISSN 0021-969X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jcs/cst030>.

³⁴⁸ Gesetz vom 20. Mai 1874, betreffend die gesetzliche Anerkennung von Religionsgesellschaften (RGBl. Nr. 68/1874); překlad do českého jazyka je dostupný z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/68-1874.htm>.

a Evangelická církev bratrská³⁴⁹, následně došlo k uznání např. židovské náboženské společnosti. Uznání islámského náboženského vyznání v té době vzhledem k mizivému počtu muslimů v monarchii nepřicházelo v úvahu.³⁵⁰

V roce 1878 Rakousko-Uhersko obsadilo a začalo spravovat území Bosny a Hercegoviny. V roce 1908 došlo k úplnému připojení jejího území k monarchii. Okupací Bosny získalo Rakousko-Uhersko početnou muslimskou menšinu.³⁵¹ Nastala tak nová situace, se kterou se monarchie musela vyrovnat.

K uznání islámu jako náboženské společnosti ale nemohlo dojít postupem podle zákona z roku 1874. Ve svém § 1 zákon stanovil dvě podmínky, jež bylo zapotřebí splnit. První podmínka říká, „že jejich učení o víře, jejich služby Boží, jejich zřízení a zvolené jméno neobsahují ničeho proti zákonu nebo co do mravnosti závadného“.³⁵² Tato podmínka nebyla splněna, neboť islámské náboženství obsahuje prvky, jež byly v rozporu s právní úpravou Rakouské říše, jako například možnost polygamie nebo nezpůsobilost nevěřícího svědčit proti muslimovi. Náboženským normám nemohla být dána přednost před platným státním právem. Druhá podmínka ukládala zřídit alespoň jednu náboženskou obec, která by byla trvalého charakteru.³⁵³ Jinými slovy zákon předpokládal organizační struktury, jaké byly známy u tradičních křesťanských církví. Vzhledem k tomu, že islám takové struktury postrádal, nebylo možné vyhovět ani tomuto zákonnému požadavku.³⁵⁴

Aby však Rakousko-Uhersko prokázalo, že jedná zcela nestranně vůči muslimskému společenství, stejně jako vůči všem ostatním náboženským skupinám, byl vypracován zvláštní, samostatný zákon. Došlo tak k přijetí prvního zákona týkajícího se uznání islámu, a to zákona č. 159/1912 ř. z., kterým se přívrženci islámu podle hanafijského ritu uznávají

³⁴⁹ TRETERA, Rajmund Jiří. Stát a církve v České republice. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 33.

³⁵⁰ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 66.

³⁵¹ HOFHANSEL, Claus. Recognition Regimes for Religious Minorities in Europe: Institutional Change and Reproduction. Online. Journal of Church and State. 2015, roč. 57, č. 1, s. 90-118. ISSN 0021-969X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jcs/cst030>.

³⁵² Citováno podle překladu do českého jazyka dostupného z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/68-1874.htm>.

³⁵³ HENNER, Kamil. Uznání islámu v Rakousku. Online. Právník. 1912, roč. 51, s. 804-805. Dostupné z: <http://librinostri.catholica.cz/download/UznaislVRak1912.pdf>.

³⁵⁴ HOFHANSEL, Claus. Recognition Regimes for Religious Minorities in Europe: Institutional Change and Reproduction. Online. Journal of Church and State. 2015, roč. 57, č. 1, s. 90-118. ISSN 0021-969X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jcs/cst030>.

za náboženskou společnost.^{355,356} Článek první zmiňuje zákonné uznání výslovně pro přívržence islámu podle hanafijské právní školy. Důvodem bylo, že na území Bosny a Hercegoviny byl islám vyznáván výhradně podle učení tohoto madhabu.³⁵⁷ Tímto článkem byla také vymezena místní působnost, a to na království a země zastoupené na říšské radě, což znamená že se úprava vztahovala též na české země.³⁵⁸ Zákon o islámu z roku 1912 byl na českém území uplatňován i po kapitulaci Rakouska-Uherska na konci první světové války. Vzniklá Československá republika totiž zákonem č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého³⁵⁹ recipovala rakousko-uherské právní předpisy do svého právního řádu. Ke zrušení zákona o islámu z roku 1912 na našem území došlo až v období komunismu v roce 1949.³⁶⁰

Dále byl zákon o islámu z roku 1912 stručný, neboť jej tvořilo pouze 8 paragrafů a článek druhý, který pověřil pravomocí k provedení zákona příslušné ministry.

Podle § 1 měla být podrobná úprava vnějších právních vztahů muslimů upravena nařízením až poté, co vznikla a existovala alespoň jedna muslimská náboženská obec. Toto nařízení mělo respektovat principy samosprávy a sebeurčení obce. Současně se zachovával dozor ze strany státu.³⁶¹ Dále bylo již před ustavením první náboženské obce umožněno zřizovat nadace pro náboženské účely islámu.³⁶² Ustanovení § 2 připouštělo možnost povolát

³⁵⁵ Gesetz vom 15. Juli 1912, betreffend die Anerkennung der Anhänger des Islams nach hanefitischem Ritus als Religionsgesellschaft (RGBl. Nr. 159/1912); překlad do českého jazyka je dostupný z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/159-12.htm>.

³⁵⁶ Na území Uherska došlo k uznání islámské náboženské společnosti prostřednictvím tzv. „článku 17“ o oficiálním uznání islámu z roku 1916. Ten však neobsahoval omezení na hanafijskou právní školu, ale uznával islám jako takový. KROPÁČEK, Luboš. Počátky muslimských menšin ve střední Evropě. Online. Historická sociologie. 2017, roč. 2011, č. 1, s. 33. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/23363525.2017.104>.

³⁵⁷ HENNER, Kamil. Uznání islámu v Rakousku. Online. Právník. 1912, roč. 51, s. 804, 854. Dostupné z: <http://librinostri.catholica.cz/download/UznaislVRak1912.pdf>.

³⁵⁸ BALÍK, Stanislav. Uznání islámu v Předlitavsku v roce 1912. Online. Ekonom. 2018. Dostupné z: <https://pravniciradce.ekonom.cz/c1-66281980-uznani-islam-v-predlitavsku-v-roce-1912>.

³⁵⁹ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého ve svém článku 2 stanovil, že „[v]šecky dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.“

³⁶⁰ A to zákonem č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, který v ustanovení § 14 výslovně stanovil, že „[v]šechny předpisy, které upravují právní poměry církví a náboženských společností, se zrušují.“

³⁶¹ HENNER, Kamil. Uznání islámu v Rakousku. Online. Právník. 1912, roč. 51, s. 855. Dostupné z: <http://librinostri.catholica.cz/download/UznaislVRak1912.pdf>.

³⁶² Tamtéž, s. 854.

náboženské zřízení z Bosny a Hercegoviny, neboť pro rakouské muslimy by bylo náročné zabezpečit vytvoření institucí nezbytných pro vzdělávání náboženských zřizenců.³⁶³

Následující tři ustanovení se zabývala otázkami státního dozoru. Ustanovení § 3 upravilo dozorní pravomoc vlády, která mohla zakázat pořádání plánované bohoslužby v případě, že by byl zjištěn rozpor s veřejným zájmem. V ustanovení § 4 byl obsažen příkaz odvolat duchovního, který byl uznán vinným ze spáchání zločinu či z určených trestných činů. Konečně § 5 stanovil, že státní správa má dohlížet nad tím, aby náboženská obec a její duchovní dodržovali zákony a svou činnost vykonávali pouze v mezích své působnosti, v opačném případě jim mohla být uložena pokuta.

Zákon v § 6 dále zaručoval stejnou zákonnou ochranu, jakou měli ostatní státem uznané náboženské společnosti ve věcech výkonu náboženství a ochrany duchovních. Dále zakotvil, že učení islámu a jeho zvyky byly také chráněny, avšak pouze v rozsahu, ve kterém neodporovaly státním zákonům. Historický zákonodárce zde vzal na vědomí existenci prvků islámu, které byly svým obsahem v přímém rozporu se zákony (již zmíněná polygamie, ale např. také *šariatské* trestní právo), a proto ohledně těchto prvků státní ochranu nepřiznal.

Ustanovení § 7 určilo, že vedení matrik ohledně uzavření manželství a úmrtí měly obstarávat státní úřady. Podle § 8 mohly být k záležitostem vedení matrik nařízením povoláni k součinnosti duchovní islámu. Ve svém druhém odstavci § 7 stanovil, že náboženské závazky v manželství zůstávají zákonem nedotčeny. Ačkoliv to zde zákon výslovně nezmínil, byla pro platnost uzavření manželství vyžadována obligatorní forma civilního sňatku. Manželské právo podléhalo státní úpravě a též soudnictví ve věcech manželských bylo vyhrazeno státním soudům.³⁶⁴

Zákon o uznání z roku 1912 se stal vůbec první úpravou zabývající se islámským náboženstvím v Evropě.³⁶⁵ Přestože zákon uznal muslimy jako náboženskou společnost,

³⁶³ Tamtéž, s. 853.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 857-858.

³⁶⁵ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 67.

nebyla vytvořena žádná oficiální náboženská instituce. Teprve až v roce 1979 došlo k uznání první organizace, a to Islámské náboženské společnosti v Rakousku (IGGiÖ).³⁶⁶

V roce 1987 rakouský Ústavní soud potvrdil, že zákon z roku 1912 je stále platným právem³⁶⁷ a současně dospěl k závěru, že omezení uznání pouze pro vyznavače hanafijské právní školy již není ospravedlnitelné. Podle něj by otázka členství měla být rozhodnuta samotným náboženským společenstvím, nikoliv určena státem.³⁶⁸ Ústavní soud tak sice poskytl řešení otázky ohledně nemožnosti omezovat uznání jen pro určitý směr islámu, avšak začalo být zřejmé, že zákon z roku 1912 přestává vyhovovat aktuálním potřebám Rakouska. Ve srovnání se zákony, které se týkají ostatních uznaných náboženských společností, zákon neupravoval otázky týkající se například poskytování duchovních služeb v sociálních zařízeních nebo státních svátků.³⁶⁹ Také byl vázán na historické události ke kterým došlo v Bosně a Hercegovině a obsahoval tak ustanovení³⁷⁰, která již nebylo možné aplikovat. S ohledem na tyto nedostatky a na rostoucí počet muslimů v zemi se stalo nezbytným přijetí nové právní úpravy, která by lépe odrážela současný stav muslimské obce v Rakousku.³⁷¹

3.2 Nový zákon o islámu z roku 2015

Nový Spolkový zákon o vnějších právních vztazích islámských náboženských společností – zákon o islámu 2015³⁷² vstoupil v platnost 31. března 2015 a nahradil tak více jak sto let starou úpravu zákona z roku 1912.

Zákon tvoří dohromady šest oddílů. Ve svém prvním oddíle řeší otázky spojené s právním statutem. Zákon v § 1 uznává islámské náboženské společnosti v Rakousku, které

³⁶⁶ TRAUNMÜLLER, Karin. Stavba mešit a modliteben v Rakousku. Online. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2016, č. 1, s. 107.

³⁶⁷ Nález rakouského Ústavního soudu (VfGH) ze dne 10.12.1987, sp. zn. G146/87, G147/87, č. sbírky 11574.

³⁶⁸ SCHEU, Harald Christian. The Austrian Islam Law between Religion and Security. Online. Security Theory and Practice. 2021, roč. 2021, č. 3, s. 22. Dostupné z: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2021/10/The-Austrian-Islam-Law-between-Religion-and-Security.pdf>.

³⁶⁹ SCHEU, Harald Christian. Nový rakouský zákon o islámu jako vzor pro úpravu vztahů evropské sekulární společnosti a muslimských komunit? Online. Jurisprudence. 2016, roč. 2016, č. 5, s. 29. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/novy-rakousky-zakon-o-islam-jako-vzor-pro-upravu-vztahu-evropske-sekularni-spolecnosti-a-muslimskych-komunit.m-201.html>.

³⁷⁰ Konkrétně § 2 a § 8.

³⁷¹ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 68.

³⁷² Bundesgesetz über die äußeren Rechtsverhältnisse islamischer Religionsgesellschaften – Islamgesetz 2015 (BGBl. I Nr. 39/2015). překlad původního znění do českého jazyka je dostupný z: <http://specp.prf.cuni.cz/photos/PDF/Islamgesetz-2015-DE-CZ.pdf>.

tak získávají status veřejnoprávní korporace. Dále zaručuje autonomii ve vnitřních záležitostech a právo na výkon náboženské praxe na veřejnosti. Ustanovení § 2 odst. 2 navazuje na § 6 zákona z roku 1912, když zakotvuje přednost státního práva před náboženskými normami. V souladu se zásadou oddělení státu od náboženství je rozlišováno mezi státním právem, které je závazné pro všechny občany a vnitrokonfesním právem, které platí pouze uvnitř náboženské komunity, a proto nikdo nemůže odmítnout dodržovat obecné zákony, například platit daně nebo úroky s odvoláním na náboženské důvody³⁷³.

Pro získání právní subjektivity podle zákona je podle § 3 odst. 1 nutné vydání nařízení spolkového kancléře. Spolkový kancléř má podle § 5 také pravomoc odeprít udělení právní subjektivity v případě, že je to potřebné pro ochranu veřejné bezpečnosti, veřejného pořádku, zdraví a morálky a pro ochranu práv a svobod druhých, nebo v případě, že žadatel vyzývá k protiprávním činnostem, a nebo nesplní zákonné podmínky pro udělení. Kancléři náleží také právo odejmout již získanou právní subjektivitu v obdobných případech.³⁷⁴

Podmínky pro získání právní subjektivity konkretizuje § 4, podle kterého náboženská společnost musí mít trvalou existenci a být hospodářsky soběstačná. Podmínkou je také nutnost existence pozitivního postoje ke státu a společnosti. Ten je vysvětlován jako uznání pluralitního právního státu včetně jeho základního uspořádání a zohlednění zájmů celé společnosti. Možným způsobem prokázání pozitivního vztahu je zejména jeho vyjádření náboženskou společností v její ústavě a také vedení výuky v souladu se státní občanskou výchovou³⁷⁵.

³⁷³ Vysvětlující zpráva k vládnímu návrhu zákona o islámu 2015. s. 1-2. Dostupné také z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXV/I/446/fname_377359.pdf.

³⁷⁴ Případ týkající se zrušení právní subjektivity byl již řešen. V roce 2018 byla odebrána právní subjektivita Arabské kulturní obci (AKÖ) poté, co bylo zjištěno, že se dopouští aktivit, které lze spojovat se salafismem. Proto Úřad pro vzdělávání a kulturu vydal rozhodnutí o odebrání právní subjektivity, které bylo odůvodněno tím, že došlo k ohrožení práv třetích osob, veřejné bezpečnosti a pořádku a k narušení základního pozitivního vztahu ke státu. Toto rozhodnutí bylo v roce 2019 zrušeno Vídeňským správním soudem a prohlášeno za nezákonné, neboť Úřad měl nejprve poskytnout lhůtu k nápravě, což neučinil. Po podání mimořádného opravného prostředku ze strany Úřadu byla věc projednána znovu. Soud na základě informací poskytnutých IGGiÖ shledal, že formální požadavky na uznání právní subjektivity jsou splněny, a proto potvrdil dřívější výrok o tom, že původní rozhodnutí Úřadu bylo nezákonné. Podrobnější přezkum informací však nebyl soudem ani Úřadem učiněn. (KANZLEI DR. RIHS. Arabische Kultusgemeinde Österreich – rechtswidriger Bescheid des Kultusamts vom Verwaltungsgericht Wien aufgehoben. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.rihs.law/religionsrecht/arabische-kultusgemeinde-oesterreich-rechtswidriger-bescheid-des-kultusamts-vom-verwaltungsgericht-wien-aufgehoben/>).

³⁷⁵ Vysvětlující zpráva k vládnímu návrhu zákona o islámu 2015. s. 3. Dostupné také z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXV/I/446/fname_377359.pdf.

Druhý oddíl se zabývá strukturou a také povinnostmi muslimských náboženských společností. Ustanovení § 6 stanovuje kritéria ohledně obsahu ústav náboženských společností. Mezi tato kritéria patří například požadavek na rozeznatelnost názvu či na předložení textu Koránu a prezentaci nauky, která se musí odlišovat od ostatních zákonem uznaných náboženských společností, to vše v německém jazyce.

V odstavci 2 je obsaženo omezení pro získávání finančních prostředků pro svou činnost, které musí pocházet výhradně z domácích zdrojů. Cílem tohoto ustanovení je snížit zahraniční vlivy na podobu islámu v Rakousku. Dotace ze zahraničí jsou akceptovatelné za předpokladu, že se nejedná o pravidelné nebo trvalé financování, což znamená že jednorázové dary jsou přípustné^{376,377}. Toto ustanovení vyvolalo otázky ohledně nerovného zacházení s islámskými náboženskými společnostmi, neboť u jiných náboženských společností tento požadavek v zákoně vyjádřen není.³⁷⁸ Otázkou ústavnosti tohoto ustanovení se již zabýval rakouský Ústavní soud. Ústavní stížnost podal turecký imám, který byl ze země vyhoštěn z důvodu zákazu zahraničního financování. Ústavní soud ve svém nálezu z roku 2019³⁷⁹ dospěl k závěru, že ustanovení §6 odst. 2 nezasahuje nepřiměřeným způsobem do vnitřních záležitostí islámských náboženských společností, když zakazuje jejich financování ze zahraničí. Naopak je tím podpořena jejich nezávislost vůči vlivu jiných zemí a jejich institucím, která je ve veřejném zájmu. Ústavní soud posuzoval také soulad § 6 odst. 2 s čl. 9 EÚLP a vyhodnotil, že zákonné omezení financování bylo v zájmu zachování autonomie islámských náboženských společností nezbytné a že zároveň nedošlo k porušení zákazu diskriminace ve smyslu čl. 14 EÚLP.

Mezi další povinnosti, které stanovuje § 7, patří zejména předložení ústavy a jejich případných změn spolkovému kancléři. Ustanovení § 8 upravuje práva a povinnosti jednotlivých náboženských obcí, které spolu vytváří islámské náboženské společenství, a prohlašuje je také za veřejnoprávní korporace.

³⁷⁶ Tamtéž, s.4.

³⁷⁷ V nálezu z roku 2019, o kterém je pojednáno dále, Ústavní soud vyjádřil, že co se týče jednorázových darů, nesmí mít účinek ve smyslu omezování autonomie islámských náboženských společností.

³⁷⁸ SCHEU, Harald Christian. Nový rakouský zákon o islámu jako vzor pro úpravu vztahů evropské sekulární společnosti a muslimských komunit? Online. Jurisprudence. 2016, roč. 2016, č. 5, s. 30. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/novy-rakousky-zakon-o-islam-jako-vzor-pro-upravu-vztahu-evropske-sekularni-spolecnosti-a-muslimskych-komunit.m-201.html>.

³⁷⁹ Nález rakouského Ústavního soudu (VfGH) ze dne 13.03.2019, sp. zn. E3830/2018 ua, č. sbírky 20321.

Ve svém třetím oddíle zákon zakotvuje práva a povinnosti týkající se „Islámského náboženského společenství v Rakousku“ a obdobně ve čtvrtém oddíle zákona pro „Islámské alevitské náboženské společnosti v Rakousku“. Zakotveno je např. právo na péči o své členy, kteří jsou členy armády, nacházejí se ve vazbě, nebo působí ve veřejných nemocnicích či podobných zařízeních. Dále zákon stanovuje právo na výrobu masných výrobků postupem, který odpovídá náboženskému přesvědčení. Je třeba též respektovat náboženské přesvědčení při stravování členů náboženské společnosti v armádě, veřejné škole a podobně. Zákon také garantuje státní ochranu v době konání náboženských svátků a zakazuje konání hlučných akcí v blízkosti bohoslužebných budov. Zakotveno je také právo na zřizování trvalých hřbitovů. Mezi povinnostmi je stanoven příkaz odvolat funkcionáře, který by byl odsouzen ze spáchání úmyslného trestného činu na dobu delší než 1 rok anebo by svým jednáním narušoval veřejnou bezpečnost či pořádek.

V pátém oddíle se zákon zabývá vzájemnou spoluprací náboženských společností a státu. Ustanovení § 23 vyžaduje pro platnost ústav náboženských společností jejich schválení spolkovým kancléřem. V ustanovení § 24 je stanovena povinnost státu zajistit teologické vzdělání na Univerzitě ve Vídni. Cílem je odstranit nesoulad mezi činností teologů, kteří získali své vzdělání v zahraničí, a životní realitou věřících v Rakousku. Studium má být otevřené pro všechny zájemce a vědecko-teologické vzdělání má být za rovnocenných podmínek přístupné mužům i ženám. Studijní obory by měly předávat znalosti, které jsou rovněž součástí vzdělání v uznávaných islámských institucích (arabština, nauka o Koránu a o hadíthech, životopis proroka, etika, vnitrocírkevní právo, islámské dějiny a filozofie), aby bylo vzdělání uznáno jak v islámském světě, tak v rámci místních komunit. Důraz má být kladen také na dovednosti, které jsou relevantní pro profesní kariéru v Rakousku.³⁸⁰ Vzájemná informační povinnost náboženských společností a státu o událostech týkajících se tohoto zákona je stanovena v § 25. Z hlediska zájmu na zachování veřejné bezpečnosti, pořádku, zdraví, národní bezpečnosti a práv a svobod druhých je důležité ustanovení § 27, které umožňuje zakázat konání náboženských shromáždění a akcí, které by představovaly přímé ohrožení těchto zájmů. Na základě ustanovení § 30 může státní úřad uložit adekvátní pokutu a uplatnit i jiná opatření stanovená zákonem za účelem výkonu úředních rozhodnutí.

³⁸⁰ Vysvětlující zpráva k vládnímu návrhu zákona o islámu 2015. s. 9-10. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXV/I/446/fname_377359.pdf.

V posledním šestém oddíle jsou obsažena závěrečná ustanovení upravující mimo jiné vstup nového zákona v účinnost za současného zrušení účinnosti zákona z roku 1912.

3.2.1 Novela z roku 2020

V roce 2020 dospěla vláda k názoru, že zkušenosti ukázaly, že v některých oblastech neposkytovala právní úprava dostatečný základ pro účinné provádění určitých ustanovení. Proto byla vypracována novela, která tyto nedostatky měla odstranit. Novelu přijala Národní rada Rakouska dne 7. července 2021, vyhlášena byla dne 26. července 2021.³⁸¹ Za její hlavní cíle bylo označeno usnadnění uzavírání mešit v případě porušení zákona a také zvýšení transparentnosti financování.³⁸²

Novela přidává další odstavec k § 5, který umožňuje spolkovému kancléři odejmout právní subjektivitu náboženské společnosti okamžitě, tedy bez nutnosti předchozí výzvy k odstranění závadného stavu. Toto je odůvodněno potřebou mít efektivní nástroj pro situace, které by vyžadovaly bezodkladně reagovat v případě nutnosti zajištění ochrany zájmům vypočtených v odst. 1 § 5 (např. z důvodu zachování veřejné bezpečnosti a veřejného pořádku). Důraz je kladen na nezbytnost a na pečlivé zvážení přiměřenosti takového rozhodnutí.^{383,384}

Novela dále rozšiřuje § 7 o dva odstavce. V odstavci 4 ukládá povinnost pravidelně předkládat podrobné informace o účetnictví za účelem přezkumu dodržení zákazu zahraničního financování (§6 odst. 2). Vložený odstavec 5 stanovuje povinnost vést seznam všech institucí a jejich funkcionářů, aby bylo zcela jasné, které konkrétní instituce a kteří funkcionáři jsou součástí náboženských společností.³⁸⁵

³⁸¹ Bundesgesetz, mit dem das Bundesgesetz über die Rechtspersönlichkeit von religiösen Bekenntnisgemeinschaften und das Islamgesetz 2015 geändert werden. (BGBl. I Nr. 146/2021).

³⁸² Neu im Verfassungsausschuss: Novelle zum Islamgesetz soll mehr Transparenz bringen. Online. 2021. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2021/pk0627#XXVII_I_00850.

³⁸³ Vysvětlující zpráva k novele zákona o islámu 2015. s. 4. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/ME/85/imfname_858136.pdf.

³⁸⁴ Lze se domnívat, že rozšířením pravomoci pro odnětí právní subjektivity náboženské obce novela reaguje na dřívější případ zrušení právní subjektivity AKÖ. Pokud by v současné době došlo ke zjištění aktivit spojených s radikálním islámem, mohlo by dojít k odejmutí právní subjektivity na základě tohoto odstavce. Samozřejmě za předpokladu splnění podmínek pro jeho aplikaci.

³⁸⁵ Vysvětlující zpráva k novele zákona o islámu 2015. s. 5. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/ME/85/imfname_858136.pdf.

Z původního § 24 byla vyškrtnuto výslovné uvedení Univerzity ve Vídni, protože by se teologická studia neměla omezovat pouze na tuto univerzitu.

Posledním novelizovaným ustanovením je § 30, který se týká výkonu úředních rozhodnutí, který doznal výrazného zpřesnění, co se týče určení výše pokuty. Stanovuje nově také možnost propadnutí finančních prostředků, které byly získány v rozporu s již zmiňovaným § 6 odst. 2.

3.3 Porovnání nového a starého zákona

Nový zákon o islámu představuje mnohem podrobnější úpravu než zákon z roku 1912, přičemž navazuje na jeho základní principy. Byl vypracován s ohledem na potřeby a výzvy soudobé společnosti v Rakousku. Obsahuje tak nejen posílení náboženských svobod na straně jedné, ale taktéž ochranu před nežádoucím vlivem cizích států na straně druhé.

Mezi nejvýraznější ustanovení obsahující ochranné prvky patří § 6 odst. 2 týkající se financování a § 24 týkající se teologického vzdělávání. Zákazem získávání financí ze zahraničí bylo sledováno zejména izolování radikálních uskupení od finančních zdrojů. Spolu s tím, aby muslimská komunita v Rakousku nebyla závislá na duchovních vysílaných ze zahraničí, vznikla potřeba umožnit vzdělávání budoucím muslimským duchovním přímo v zemi. To má zajistit, že náboženské učení bude hlásáno s respektem k principům demokratického právního státu a k platnému rakouskému právu.³⁸⁶ Mezi výrazný ochranný prvek, který přinesla novela, lze označit také okamžité zrušení právní subjektivity. To je ale přípustné až jako nejzazší možnost po důkladném zvážení naléhavosti takového rozhodnutí.

Nový zákon o islámu zároveň zakotvuje podřízenost islámu rakouskému právu, čímž se po vzoru zákona z roku 1912 vypořádává s prvky islámu, které by s tímto právem byly neslučitelné. Taktéž ponechává dozor státu nad náboženskými společnostmi, který je s ohledem na kontext společenského vývoje oproti staré úpravě posílen.

Celkově lze shrnout, že zákon z roku 2015 klade důraz na zakotvení „rakouské“ podoby islámu více než zákon z roku 1912. Zákon bývá také označován za vzor právní úpravy

³⁸⁶ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 71-72.

týkající se muslimů pro ostatní evropské země, neboť poskytuje právní základ pro islám, který je kompatibilní s principem sekularismu a hodnotami demokratického právního státu³⁸⁷. Rakousko tak v podstatě využilo charakteristického znaku islámu spočívající v jeho heterogenitě, když podporuje vytvoření jeho domácí verze.

3.4 Pohled muslimů na nový zákon

Z hlediska islámského práva je v případě rakouského zákona o islámu nadřazováno právo lidské před právem *šaría*, tedy právem božským. Je toto pro muslimy přípustné?

V širším kontextu tato otázka souvisí s tradičním islámským viděním světa. Svět je rozdělován na dvě oblasti, a to „území islámu“ (*dár al-islám*) a „území války“ (*dár al-harb*). Na „území islámu“ nebo také „území míru“ se život islámské obce plně podřizuje islámskému právu, které je uplatňováno díky islámské vládě nad tímto územím. Za „území války“ se označuje území, které není pod islámskou vládou a je potenciálně možné vést zde válku a rozšiřovat tak „území islámu“.³⁸⁸ Původní islámská nauka se nevěnovala situaci, kdy by se muslimové stali menšinou na území války³⁸⁹, neboť se na tomto území neměli muslimové vůbec usazovat.³⁹⁰

Časem se však ukázalo, že takovýto duální pohled na svět je neudržitelný, neboť z různých důvodů dochází k migraci muslimských obyvatel na území Evropy. Muslimové se tedy nachází na území, ve kterém se neuplatňuje právo *šaría* a ve kterém se musí podříditi zákonům dané země. V souvislosti s tím někteří muslimové včetně radikálů začali „území války“ označovat nově za „území misijního činnosti“ (*dár ad-da'wa*), na kterém je naopak doporučeno se usazovat a vyvíjet islamizační úsilí³⁹¹. Tento pohled však nereprezentuje celou muslimskou obec. Společenská realita naznačuje, že v současnosti většina muslimů přijímá

³⁸⁷ SCHEU, Harald Christian. Nový rakouský zákon o islámu jako vzor pro úpravu vztahů evropské sekulární společnosti a muslimských komunit? Online. Jurisprudence. 2016, roč. 2016, č. 5, s. 32. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/novy-rakousky-zakon-o-islamu-jako-vzor-pro-upravu-vztahu-evropske-sekularni-spolecnosti-a-muslimskych-komunit.m-201.html>.

³⁸⁸ MÜLLER, Zdeněk. Islám: historie a současnost. Praha: Svoboda, 1997, s. 59, 71-72.

³⁸⁹ Tamtéž.

³⁹⁰ KROPÁČEK, Luboš. Počátky muslimských menšin ve střední Evropě. Online. Historická sociologie. 2017, roč. 2011, č. 1, s. 28. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/23363525.2017.104>.

³⁹¹ Tamtéž.

demokratické uspořádání státu naprosto pragmaticky³⁹². S tím se pojí také dodržování zákonů země, ve které žijí.

V souvislosti s rakouskými muslimy a jejich pohledem na dodržování nového zákona o islámu je třeba uvést, že IGGiÖ i alevitská obec se k dodržování rakouské ústavy a zákonů zavázaly ve svých ústavách³⁹³, což je také podmínkou pro získání právní subjektivity podle § 4 nového zákona o islámu.

Neznamená to však, že by s novým zákonem všichni členové muslimské obce bezvýhradně souhlasili. Zejména IGGiÖ zákon kritizovala za to, že s muslimy zachází diskriminačně, když omezuje možnost zahraničního financování. Jak již bylo uvedeno, touto otázkou se zabýval rakouský Ústavní soud, který shledal že k diskriminaci tímto ustanovením nedošlo. Co se týče novely, která v podstatě přinesla zpřísnění zákona, vyjádřilo IGGiÖ svůj nesouhlas s jejím zněním. Konkrétně uvedlo, že novela „...zásadně odporuje původní myšlence islámského zákona, který měl podporovat domov muslimů v Rakousku a jejich společenské přijetí, a ukazuje, že islámský zákon již není vnímán jako čistý náboženský zákon, ale spíše jako bezpečnostní právo.“³⁹⁴ Prezident IGGiÖ se v prosinci roku 2023 vyjádřil v tom smyslu, že chce prosadit změny přijaté novely zákona o islámu z roku 2021.³⁹⁵

3.5 Vzor pro Českou republiku?

Co se týče možného využití nového rakouského zákona o islámu jako vzoru pro úpravu muslimských komunit v ČR, lze říci, že představuje cenný inspirační zdroj.

³⁹² FLEKOVÁ, Klára. Kdysi u nás platil pokrokový zákon o islámu. Dnes je Česko zemí islamofobů; rozhovor s Lubošem Kropáčkem. Online. Hlidacipes.org. 2018. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/kdysi-u-nas-platil-pokrokovy-zakon-o-islamu-dnes-je-cesko-zemi-islamofobu-i-kvuli-socialnim-sitim/>.

³⁹³ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 70.

³⁹⁴ Překlad autorky. Původní znění: „...konterkariert grundsätzlich den Ursprungsgedanken des Islamgesetzes, die Beheimatung der Musliminnen und Muslime in Österreich sowie deren gesellschaftliche Akzeptanz zu fördern und zeigt, dass das Islamgesetz mittlerweile nicht mehr als reines Religionsgesetz, sondern vielmehr als Sicherheitsgesetz gesehen wird.“ viz IGGÖ. NOVELLIERUNG DES ISLAMGESETZES. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.derislam.at/2021/07/07/novellierung-des-islamgesetzes/>.

³⁹⁵ ZIMMERMANN, Maria. Das Oberhaupt von Österreichs Muslimen macht sich Sorgen um die Jugend und will eine Ausbildung für islamische Seelsorger. Online. Salzburger Nachrichten. 2023. Dostupné z: <https://www.derislam.at/2023/12/09/praesident-vural-im-interview-mit-den-salzbuerger-nachrichten-es-ist-falsch-unter-dem-deckmantel-des-notwendigen-kampfs-gegen-antisemitismus-rassismus-gegen-muslimen-zu-betreiben/>.

Současná právní úprava, kterou představuje zákon č. 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností, zahrnuje právní rámec pro fungování všech náboženských obcí a církví na našem území. Přijetí samostatného zákona o islámu se tak nyní jeví jako nadbytečné, to též s ohledem na malý počet muslimů na našem území.³⁹⁶

Pokud by však nastala situace výrazného zvýšení počtu muslimů v ČR, což do budoucna nelze vyloučit, bylo by možné uvažovat též o samostatné právní úpravě. Pak lze říci, že by bylo vhodné jít cestou Rakouska. Stejně tak jako Rakousko podpořilo svou podobu islámu, by bylo možné přijmout zákonnou úpravu, která by umožnila podpořit českou podobu islámu.

Vzhledem k současnému problému narůstající radikalizace některých muslimských komunit v Evropě se nabízí úvaha o tom, zda by nebylo přínosné začlenit již dnes do stávající právní úpravy období ochranných ustanovení rakouského zákona o islámu z roku 2015.

Nejvýznamnější ustanovení, která chrání rakouskou muslimskou komunitu před možnou radikalizací, se týkají zamezení vlivu cizích zemí. Ten je možný především poskytováním finančních prostředků a také působením vyslaných duchovních. Proto ustanovení o zamezení zahraničního financování muslimských komunit spolu s výchovou vlastních duchovních představují cestu, jak se do značné míry vymanit ze zahraničního vlivu. Vzhledem k tomu, že ČR nedisponuje dostatečnou kapacitou pro možné vzdělávání muslimských duchovních, jeví se jako zajímavá perspektiva možná spolupráce s rakouskými univerzitami.³⁹⁷

³⁹⁶ BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 74-75.

³⁹⁷ Tamtéž, s. 75-76.

Závěr

Hlavním cílem této práce byla otázka týkající se kompatibility islámského a českého práva, která s ohledem na rostoucí muslimskou populaci v Evropě nabývá na významu.

V první kapitole práce představila islámské právo, jeho hlavní charakteristiky a pojmy, s účelem poskytnout nezbytné informace pro základní orientaci v této problematice. Detailněji byla zmíněna různorodost islámského práva a její příčiny, aby práce zdůraznila, že islámské právo nelze vnímat jako jeden celistvý celek, ale že existují jeho různé směry. Příčinu této heterogenity islámského práva lze spatřovat v absenci sjednocující autority, což umožňuje existenci různých výkladů. Kapitola se též věnovala primárním pramenům islámského práva a jejich interpretací, přičemž v této souvislosti upozornila na to, že bez hlubší znalosti historického kontextu a teorie o „verších zrušených a zrušujících“, nelze za použití prostého jazykového výkladu dospět ke správným výkladům primárních pramenů. Proto tato práce vycházela z výkladů poskytnutých použitou odbornou literaturou.

Ve druhé kapitole bylo provedeno zkoumání vybraných oblastí, jak z pohledu islámského práva, tak z pohledu práva českého, aby bylo možné dospět k závěru ohledně jejich možné kompatibility. Vzhledem k rozsahu práce však není obsažena analýza ostatních právních oblastí jako například práva finančního nebo zbylých oblastí práva majetkového. Tyto lze navrhnout k dalšímu zkoumání kompatibility mezi islámským a českým právem.

První vybranou oblastí byla otázka náboženské svobody. Práce se zde nejprve zabývala zakotvením náboženské svobody na ústavní úrovni a následně též na úrovni zákonné. Základním ústavním principem je nejen zaručení svobody náboženského vyznání, ale též svobody své náboženské vyznání změnit. Přístup islámského práva je zcela opačný, což je dáno jeho sepětím s náboženstvím. Proto upřednostňuje náboženství islámské a za případnou změnu náboženského vyznání stanovuje trest za odpadlictví. Zároveň islámské právo postrádá rovnocenný přístup k osobám jiného vyznání či bez vyznání. Proto lze jednoznačně uzavřít, že v této oblasti kompatibility nenastává.

Práce dále zkoumala otázku kompatibility zvláště v oblasti práva soukromého a práva veřejného. V oblasti práva soukromého lze obecně o kompatibilitě českého a islámského práva uvažovat v případech, které nenarazí na korektivy autonomie vůle obsažené v občanském zákoníku.

Pro bližší zkoumání pak byla vybrána oblast rodinného, dědického a závazkového práva. Nejprve ale práce upozornila na nerovné postavení žen v islámském právu, které je v přímém rozporu se zásadou rovnosti, jež je českým právem zakotvena na ústavní úrovni. Nerovné postavení žen se promítá do celé oblasti islámského rodinného a též dědického práva, a proto lze uzavřít, že zde kompatibilita s českým právem nenastává. Nelze však jednoznačně uzavřít, že by některé účinky islámského rodinného práva nemohly být českým právem hodnoceny jako přípustné. To ukázal příklad týkající se případné možnosti přiznání výživného či přiznání dědického nároku pro rozvedenou ženu z polygamního manželství, přestože institut polygamního manželství není s českým právem kompatibilní.

V oblasti práva závazkového české právo umožňuje smluvním stranám podřídít závazek právu islámskému a dává tak prostor pro dosažení kompatibility s právem islámským. Limity pro tuto kompatibilitu představují kogentní ustanovení českého práva v případě, že by se všechny významné prvky závazku nacházely v České republice.

V oblasti práva veřejného práce představila základy islámského trestního práva a jednoznačně dospěla k závěru jeho neslučitelnosti s právem českým.

V poslední části této kapitoly práce prezentovala dva vybrané případy týkající se islámu, které byly rozhodovány českými soudy. Případ týkající se rozhodování soudů ve věci přípustnosti nošení náboženských symbolů ve školách ukázal, že v českém právním prostředí existuje značná názorová diverzita v přístupu k řešení této otázky. Jak odvolací, tak dovolací soud ve svých odůvodněních zmínily sekulární charakter našeho státu, avšak z důvodu odlišného vnímání tohoto pojmu dospěly k opačným výsledkům. Rozdílnost těchto rozhodnutí byla dána rovněž odlišným pojetím tolerance ve vztahu k nošení náboženských symbolů. Zatímco Městský soud argumentoval neexistující povinností tolerance k nošení náboženských symbolů ve školách, Nejvyšší soud naopak vyzdvihl toleranci jako občanskou ctnost. Zcela odlišně oba soudy chápaly také funkci škol jako veřejných institucí. Lze říci, že rozhodování o otázkách týkajících se náboženské svobody vyžaduje citlivý přístup o to více, o co v naší společnosti chybí širší diskuse a shoda o těchto otázkách. Nelze též opominout, že rozhodování soudů má vliv na formování budoucího přístupu našeho státu k islámskému náboženství.

Druhý případ demonstroval, že je velmi vhodné podporovat, aby vzdělávání muslimských duchovních probíhalo na území Evropy. Ukázal také, že skutečnost, že se jedinec chová zcela

dle svého náboženského přesvědčení neznamena, že jeho projevy budou právem chráněny. V případě, že se vnější projevy náboženského přesvědčení dostanou do rozporu s právem, pak náboženská svoboda nikdy nemůže sloužit jako argument pro schvalování nezákonného jednání. Tento případ také otevřel téma působení Islámské komise pro rodinu, která měla zastávat funkci *šaría* soudu v České republice. Je překvapující, že působení této komise bylo ze strany státu v podstatě mlčky schváleno. Pokud by stát dovolil působení *šaría* soudů ve věcech rodinného práva, pak by v podstatě umožnil pluralitní působení islámského práva na svém území. Vzhledem k tomu, že islámské právo zatím nedosáhlo potřebného standardu ochrany lidských práv, lze uzavřít, že jeho případné působení v takovém rozsahu není možné připustit.

Poslední třetí kapitola se zabývala rakouskou právní úpravou islámského práva. Nejprve byla představena právní úprava z roku 1912. Jejím základním principem byla podřízenost islámu rakouskému právu. Tento princip se promítl též do současného zákona o islámu z roku 2015. Rakousko se touto zákonnou úpravou snaží o vytvoření rakouské podoby islámu, tedy podoby islámu kompatibilního s hodnotami západní společnosti. Celkový přístup Rakouska k muslimské menšině lze označit za vyvážený. Na jedné straně došlo k podpoře práv této menšiny, na straně druhé nebyl opomenut bezpečnostní aspekt působení islámu v zemi a stanovení odpovídajících povinností. Pokud by tedy v souvislosti s předpokládaným vývojem islámského náboženství nastala potřeba provést novelizaci současné české právní úpravy týkající se náboženských společností, lze nový rakouský zákon o islámu z roku 2015 doporučit jako vhodný zdroj inspirace.

Seznam použitých zdrojů

1 Seznam použité literatury

BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Islámské rodinné právo se zaměřením na právo manželské. Praha: Leges, 2013, s. 263. ISBN 978-80-87576-55-7.

BLAŽEK, Jiří. Islám v rakouském právu: od Anerkennungsgesetz 1912 k Islamgesetz 2015. In: BENÁK, Jaroslav (ed.). Církev a stát 2016: Potřebujeme nový zákon o církvích (?): (Sborník z konference). Brno: Masarykova univerzita, 2016, s. 64-79. ISBN 978-80-210-8394-3. Dostupné také z: <http://spcp.prf.cuni.cz/sbornik2016.pdf>.

GERLOCH, Aleš. Teorie práva. 8. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2021, 341 s. ISBN 978-80-7380-838-9.

HILLENBRAND, Carole a JENÍKOVÁ, Jitka. Islám: historie, současnost a perspektivy. V Praze: Paseka, 2017, 301 s. ISBN 978-80-7432-685-1.

HOEVELS, Fritz Erik a Josef OTÁHAL. JAYAGÖPÄL. Islám: historicko-kritická studie. Praha: Naše vojsko, 2017, 481 s. ISBN 978-80-206-1653-1.

HOEVELS, Fritz Erik a OTÁHAL, Josef. Islám: historicko-kritická studie. Praha: Naše vojsko, 2017, 481 s. ISBN 978-80-206-1653-1.

HRBEK, Ivan. Korán. Praha: Academia, 2000, 797 s. ISBN 80-200-0246-4.

HUNGR, Pavel. Srovnávací právo: právní kultury. Ostrava: Key Publishing, 2008, 130 s. ISBN 978-80-86575-72-8.

KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: Beck, 1995, XVI, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.

KNAPP, Viktor. Velké právní systémy: úvod do srovnávací právní vědy. Praha: Beck, 1996, XVI, 248 s. ISBN 80-7179-089-3.

KROPÁČEK, Luboš. Duchovní cesty islámu. Páté vydání. Praha: Vyšehrad, 2011, 292 s. ISBN 978-80-7021-925-6.

KŘIKAVOVÁ, Adéla; GRÜNEROVÁ, Pavla; DROZDA, Zbyněk; KÁRÁSZ, Karel; MENDEL, Miloš et al. Islám: ideál a skutečnost. 2. rozš. a aktual. vyd., 1. v nakl. Baset. Praha: Baset, 2002, 311 s. ISBN 80-86223-71-X.

KŘÍŽ, Jakub. Autonomie církví. Praha: C. H. Beck, 2017, 203 s. ISBN 978-80-7400-660-9.

LHOŤAN, Lukáš. Islám a islamismus v České republice. V Pstruži: Lukáš Lhoťan, 2011. 116 s. ISBN 978-80-904932-1-6.

MARŠÁLEK, Pavel. Příběh moderního práva. Praha: Auditorium, 2018, 304 s. ISBN 978-80-87284-66-7.

- MENDEL, Miloš. Muslimové a jejich svět: o víře, zvyklostech a smýšlení vyznavačů islámu. Praha: Dingir, 2016, 299 s. ISBN 978-80-86779-42-3.
- MOLEK, Pavel. Základní práva. Svazek druhý, Svoboda. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2019, 655 s. ISBN 978-80-7598-525-5.
- MÜLLER, Zdeněk. Islám: historie a současnost. Praha: Svoboda, 1997, 187 s. ISBN 80-205-0534-2.
- OSINA, Petr. Teorie práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2020, 238 s. ISBN 978-80-7502-461-9.
- OSINA, Petr. Základy islámského práva. Vydání druhé. Praha: Leges, 2022, 156 s. ISBN 978-80-7502-593-7.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Výhrada veřejného pořádku. In KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika a RŮŽIČKA, Květoslav. Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Brno: Doplněk, 2015, s 191-195. ISBN 978-80-7239-321-3.
- PELIKÁN, Petr. Sunna: pramen islámského práva. Praha: Vodnář, 1997, 163 s. ISBN 80-85889-13-7.
- POTMĚŠIL, Jan a KROPÁČEK, Luboš. Šaria: úvod do islámského práva. Praha: Grada, 2012, 219 s. ISBN 978-80-247-4379-0.
- TRETERA, Rajmund Jiří a HORÁK, Záboj. Konfesní právo. Praha: Leges, 2015, 414 s. ISBN 978-80-7502-118-2.
- TRETERA, Rajmund Jiří. Stát a církev v České republice. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 156 s. ISBN 80-7192-707-4.
- VEJRYCH, Jaromír a VÍTEK, Radovan. Islámské dědické právo. Právník. 2010, roč. 149, č. 5, s. 510-525.

2 Seznam použitých internetových zdrojů

- BALÍK, Stanislav. Uznání islámu v Předlitavsku v roce 1912. Online. Ekonom. 2018. Dostupné z: <https://pravniradce.ekonom.cz/c1-66281980-uznani-islam-v-predlitavsku-v-roce-1912>. [cit. 2023-11-07].
- BARTOŇ, Daniel. Hidžáby na střední zdravotnické škole: o náboženské svobodě bez náboženské svobody. Online. 2017. Dostupné z: <https://jinepravo.blogspot.com/2017/03/hidzaby-na-stredni-zdravotnicke-skole-o.html>. [cit. 2023-12-26].
- BEZOUŠKOVÁ, Lenka a BEDNÁŘ, Václav. Vypořádání dědictví podle islámského práva. Online. Acta Iuridica Olomucensia. 2011, roč. 6, č. 2, s. 91-113. ISSN 1801-0288. Dostupné z: https://www.academia.edu/6556999/Vypo%C5%99%C3%A1d%C3%A1n%C3%AD_d%

C4%9Bdictv%C3%AD_podle_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va [cit. 2023-11-07].

BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Maqásid aš-šarí'a a interpretace islámského práva. Online. 33 s. Academia.edu. Dostupné z: https://www.academia.edu/7192077/Maq%C3%A1sid_a%C5%A1_%C5%A1ar%C3%AD_a_a_interpretace_isl%C3%A1msk%C3%A9ho_pr%C3%A1va [cit. 2023-10-14].

BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Několik poznámek k sunnitským právním školám a taqlídu. Online. Právník. Roč. 2010, č. 11, 14. s. Dostupné z: https://www.academia.edu/6947697/N%C4%9Bkolik_pozn%C3%A1mek_k_sunnitsk%C3%BDm_pr%C3%A1vn%C3%ADm_%C5%A1kol%C3%A1m_a_taq%C3%ADdu. [cit. 2023-10-15].

BEZOUŠKOVÁ, Lenka. Prameny islámského práva. Online. S. 15. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2008/files/pdf/history/bezouskova_lenka.pdf. [cit. 2023-10-14].

BONOMI, Andrea. Protokol ze dne 23. listopadu 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti: Důvodová zpráva. Online. Stálý výbor Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, 2009. 43 s. ISBN 978-92-79-39252-8. Dostupné z: <https://assets.hcch.net/docs/347381af-5af2-4158-a529-4775da34a9b4.pdf>. [cit. 2023-12-26].

BURTON, John. The sources of islamic law: Islamic theories of abrogation. Edinburgh University Press, 1990. 233 s. ISBN 0-7486-0108-2. Online. Dostupné z: <http://www.hadith-studies.com/Burton-Theories-Abrogation.pdf>. [cit. 2023-10-14].

EVROPSKÝ PARLAMENT. Ženská obřízka: Kde se praktikuje a proč? Online. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/society/20200206STO72031/zenska-obrizka-kde-se-praktikuje-a-proc>. [cit. 2023-12-25].

FATOOHI, Louay. Abrogation in the Quar'an and Islamic law: A Critical Study of the Concept of "Naskh" and its Impact. Routledge, 2013. 287 s. ISBN 978-0-415-63198-3. Online. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=pM6RZidQDbkC&pg=PA273&dq=doctrine+of+naskh+and+its+modern+critics+waugh+denny&hl=cs&sa=X&ved=2ahUKEwiozIu5n7T-AhVncfEDHSrHA5oQ6AF6BAGNEAI#v=onepage&q&f=false>. [cit. 2023-10-14].

FIŠER, Adam. Odpadlictví a islám. Online. Dingir. Roč. 2007, č. 3, s. 92-95. Dostupné z: <https://www.dingir.cz/archiv/Dingir307.pdf>. [cit. 2023-12-25].

FLEKOVÁ, Klára. Kdysi u nás platil pokrokový zákon o islámu. Dnes je Česko zemí islamofobů; rozhovor s Lubošem Kropáčkem. Online. Hlidacipes.org. 2018. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/kdysi-u-nas-platil-pokrokovy-zakon-o-islam-dnes-je-cesko-zemi-islamofobu-i-kvuli-socialnim-sitim/>. [cit. 2023-12-26].

GLASSÉ, Cyril. The new encyclopedia of Islam. 2001. AltaMira Press. 534 s. ISBN 0-7591-0190-6. Online. Dostupné

z: https://www.google.cz/books/edition/The_New_Encyclopedia_of_Islam/focLrox-frUC?hl=cs&gbpv=1. [cit. 2023-10-14].

HACKETT, Conrad. 5 facts about the Muslim population in Europe. Online. PEW RESEARCH CENTER. 2017. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2017/11/29/5-facts-about-the-muslim-population-in-europe/>. [cit. 2023-12-30].

HENNER, Kamil. Uznání islámu v Rakousku. Online. Právník. 1912, roč. 51, s. 801-806, 853 - 858. Dostupné z: <http://librinostri.catholica.cz/download/UznaislVRak1912.pdf>. [cit. 2023-11-07].

HOFHANSEL, Claus. Recognition Regimes for Religious Minorities in Europe: Institutional Change and Reproduction. Online. Journal of Church and State. 2015, roč. 57, č. 1, s. 90-118. ISSN 0021-969X. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/jcs/cst030>. [cit. 2023-11-06].

CHMELÍČKOVÁ, Nataša a VOTOČKOVÁ, Veronika. Zákon o azylu: Praktický komentář. Online. Wolters Kluwer, 2019. [cit. 2024-01-24]. Dostupné z: aspi.cz.

CHOCHOLÁČ, Aleš. Zákon o církvích a náboženských společnostech: Komentář. Online. Wolters Kluwer, 2020. [cit. 2023-12-25]. Dostupné z: aspi.cz.

Idžmá' jako zdroj šari'atského zákonodárství. Online. E-ISLAM. 2011. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/idzma-jako-zdroj-sariatskeho-zakonodarstvi/>. [cit. 2023-10-14].

IGGÖ. NOVELLIERUNG DES ISLAMGESETZES. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.derislam.at/2021/07/07/novellierung-des-islamgesetzes/>. [cit. 2023-12-26].

KAMALI, Mohammad Hashim. Principles of Islamic Jurisprudence. Online. Islamic Texts Society, 1991. 417 s. Dostupné z: <https://asimiqbal2nd.files.wordpress.com/2009/06/islamic-law.pdf>. [cit. 2023-10-14].

KANZLEI DR. RIHS. Arabische Kultusgemeinde Österreich – rechtswidriger Bescheid des Kultusamts vom Verwaltungsgericht Wien aufgehoben. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.rihs.law/religionsrecht/arabische-kultusgemeinde-oesterreich-rechtswidriger-bescheid-des-kultusamts-vom-verwaltungsgericht-wien-aufgehoben/>. [cit. 2023-11-07].

KRAMER, Stephanie. Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions. Online. PEW RESEARCH CENTER. 2020. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/short-reads/2020/12/07/polygamy-is-rare-around-the-world-and-mostly-confined-to-a-few-regions/>. [cit. 2023-12-26].

KROPÁČEK, Luboš. Počátky muslimských menšin ve střední Evropě. Online. Historická sociologie. 2017, roč. 2011, č. 1, s. 23-39. ISSN 1804-0616. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/23363525.2017.104>. [cit. 2023-11-07].

KUBALOVÁ, Marcela. PROBLEMATIKA OBCHODNÍCH SMLUV SE ZEMĚMI NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ. Online. 2018. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/problematika-obchodnich-smluv-se-zememi-na-strednim-vychode>. [cit. 2023-12-26].

LHOŤAN, Lukáš. Britský muslim by chtěl v Česku zavést islámské právo. Online. Reflex. 2013. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/52181/britsky-muslim-by-chtel-v-cesku-zavest-islamske-pravo.html>. [cit. 2023-12-26].

MAISNER, Martin. Strategie volby práva ve vztazích s mezinárodním prvkem. Online. 2017. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/strategie-volby-prava-ve-vztazich-s-mezinarodnim-prvkem>. [cit. 2023-12-26].

MUSLIM, Sahih a SIDDIQUI, Abdul Hamid. KITAB AL-FARA'ID. Online. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iium.edu.my/deed/hadith/muslim/011_smt.html. [cit. 2023-11-07].

Neu im Verfassungsausschuss: Novelle zum Islamgesetz soll mehr Transparenz bringen. Online. 2021. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/aktuelles/pk/jahr_2021/pk0627#XXVII_I_00850. [cit. 2023-11-07].

OSINA, Petr. Islámské dědické právo. Online. Ad notam časopis českého notářství. 2012, roč. 18, č. 5, s. 10-13. ISSN 1211-0558. Dostupné z: https://www.nkcr.cz/data/news/ad-notam/PDF/2012_5.pdf. [cit. 2023-11-07].

Poslední vůle podle islámského práva. Online. E-Islam. 2016. Dostupné z: <https://www.e-islam.cz/posledni-vule-podle-islamskeho-prava/>. [cit. 2023-10-14].

SAYYID, Ali. Naskh – Abrogation in the Quran (1). Online. Iqra Online. 2022. Dostupné z: <https://iqraonline.net/naskh-abrogation-in-the-quran-1/>. [cit. 2023-10-14].

SCHEU, Harald Christian. Koncepce právního pluralismu jako součást menšinového práva. Online. Acta Universitatis Carolinae Iuridica. 2015, roč. 2013, č. 1, s. 29-43. ISSN 0323-0619. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/605/Iuridica_1_2013_04_Scheu1.pdf. [cit. 2023-11-07].

SCHEU, Harald Christian. Nový rakouský zákon o islámu jako vzor pro úpravu vztahů evropské sekulární společnosti a muslimských komunit? Online. Jurisprudence. 2016, roč. 2016, č. 5, s. 22-33. ISSN 1802-3843. Dostupné z: <https://www.jurisprudence.cz/cz/casopis/novy-rakousky-zakon-o-islamu-jako-vzor-pro-upravu-vztahu-evropske-sekularni-spolecnosti-a-muslimskych-komunit.m-201.html>. [cit. 2023-11-07].

SCHEU, Harald Christian. The Austrian Islam Law between Religion and Security. Online. Security Theory and Practice. 2021, roč. 2021, č. 3, s. 21-31. ISSN 2571-4589. Dostupné z: <https://veda.polac.cz/wp-content/uploads/2021/10/The-Austrian-Islam-Law-between-Religion-and-Security.pdf>. [cit. 2023-11-07].

The Fundamental Principles of Imam Malik's Fiqh: The Sixth Source: Analogy (Qiyas). Online. ZAHRAH, Muhammad Abu. International Islamic University Malaysia. Dostupné z: https://www.iium.edu.my/deed/lawbase/maliki_fiqh/usul7.html. [cit. 2023-10-14].

Tisková zpráva: Vládní návrh zákona o domácím násilí zlepší ochranu obětí. Online. Vláda České republiky. 2023. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tiskova-zprava-vladni-navrh-zakona-o-domacim-nasili-zlepsí-ochranu-obeti-205280/#>. [cit. 2023-12-26].

TOPINKA, Daniel; JANKŮ, Tomáš a KLIMENT, Pavel. Práce s muslimskou rodinou a dítětem v režimu sociálněprávní ochrany dětí. Online. Ostrava: SocioFactor s.r.o, 2015. 64 s. Dostupné z: https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Prace_s_muslimskou_rodinou_a_ditetem_v_rezimu_socialne-pravni_ochrany_deti.pdf/ab2b7ce8-b5d0-424a-4098-b6d3d61063b8. [cit. 2023-12-26].

TRAUNMÜLLER, Karin. Stavba mešit a modliteben v Rakousku. Online. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 2016, č. 1, s. 105-118. ISSN 0323-0619. [cit. 2023-11-07].

VILLA, Virginia. Countries with apostasy laws as of 2019. Online. PEW RESEARCH CENTER. 2022. Dostupné z: https://www.pewresearch.org/short-reads/2022/01/25/four-in-ten-countries-and-territories-worldwide-had-blasphemy-laws-in-2019-2/ft_22-01-25_blasphemylaws_04/. [cit. 2023-12-25].

Vysvětlující zpráva k vládnímu návrhu zákona o islámu 2015. 12 s. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXV/I/446/fname_377359.pdf. [cit. 2023-11-07].

Vysvětlující zpráva k novele zákona o islámu 2015. 7 s. Dostupné z: https://www.parlament.gv.at/dokument/XXVII/ME/85/imfname_858136.pdf. [cit. 2023-11-07].

What are the types of Naskh? Online. Sunnah Insights. 2022. Dostupné z: <https://sunnahinsights.com/what-are-the-types-of-naskh/>. [cit. 2023-10-14].

What is the Sunnah. Online. IslamOnline. Dostupné z: <https://islamonline.net/en/what-is-the-sunnah/>. [cit. 2023-10-14].

WORLD HEALTH ORGANIZATION. Female genital mutilation. Online. Dostupné z: <https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>. [cit. 2023-12-25].

ZIMMERMANN, Maria. Das Oberhaupt von Österreichs Muslimen macht sich Sorgen um die Jugend und will eine Ausbildung für islamische Seelsorger. Online. Salzburger Nachrichten. 2023. Dostupné z: <https://www.derislam.at/2023/12/09/praesident-vural-im-interview-mit-den-salzbürger-nachrichten-es-ist-falsch-unter-dem-deckmantel-des-notwendigen-kampfs-gegen-antisemitismus-rassismus-gegen-muslime-zu-betreiben/>. [cit. 2023-12-26].

3 Seznam použitých právních předpisů

Bundesgesetz über die äußeren Rechtsverhältnisse islamischer Religionsgesellschaften – Islamgesetz 2015 (BGBl. I Nr. 39/2015).

Bundesgesetz, mit dem das Bundesgesetz über die Rechtspersönlichkeit von religiösen Bekenntnisgemeinschaften und das Islamgesetz 2015 geändert werden (BGBl. I Nr. 146/2021).

Gesetz vom 15. Juli 1912, betreffend die Anerkennung der Anhänger des Islams nach hanefischem Ritus als Religionsgesellschaft (RGBl. Nr. 159/1912).

Gesetz vom 20. Mai 1874, betreffend die gesetzliche Anerkennung von Religionsgesellschaften (RGBl. Nr. 68/1874).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 650/2012 ze dne 4. července 2012 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení (nařízení o dědictví).

Staatsgrundgesetz vom 21. December 1867, über die allgemeinen Rechte der Staatsbürger für die im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder – StGG (RGBl. Nr. 142/1867).

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností. státem.

Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 359/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů.

4 Seznam použité judikatury

Nález rakouského Ústavního soudu (VfGH) ze dne 10.12.1987, sp. zn. G146/87, G147/87, č. sbírky 11574.

Nález rakouského Ústavního soudu (VfGH) ze dne 13.03.2019, sp. zn. E3830/2018 ua, č. sbírky 20321.

Nález Ústavního soudu ze dne 29.5.2013, sp. zn. Pl. ÚS 10/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 3.5.2022, sp. zn. Pl. ÚS 3065/21.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19.09.2017, sp. zn. 12 Co 130/2017.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20.04.2021, sp. zn. 43 T 1/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 348/2019.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 27.01.2017, sp. zn. 17 C 61/2016.

Rozsudek velkého senátu ESLP Leyla Şahin proti Turecku ESLP ze dne 10. 11. 2005, stížnost č. 44774/98.

5 Seznam ostatních zdrojů

Důvodová zpráva k zákonu č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.

Islám a právní systém ČR v kontextu proměn na počátku 21. století

Abstrakt

Tématem této diplomové práce je islám a český právní řád v kontextu proměn na počátku 21. století. Cílem práce je zhodnotit vzájemnou kompatibilitu islámského a českého práva.

Úvodem je poukázáno na skutečnost, že islám je nejrychleji rostoucím náboženstvím na světě. První kapitola seznamuje s islámským právem, zkoumá jeho hlavní charakteristiky a prameny. V další kapitole je provedeno srovnání vybraných právních odvětví. Práce se snaží identifikovat body konfliktu mezi islámským a českým právem a uvádí konkrétní příklady. V oblasti náboženské svobody práce dospívá k závěru, že z důvodu stanovení trestu za odpadlictví od víry a absence rovného přístupu k osobám jiného náboženského vyznání či k osobám bez vyznání, kompatibilita islámského práva s českým právem nenastává. Dále práce rovněž z obou pohledů zkoumá oblast soukromého práva, a to konkrétně právo rodinné, dědické a závazkové. V oblasti rodinného práva práce uzavírá, že z důvodu nerovného postavení žen v islámském právu kompatibilita nenastává. Rovněž islámské dědické právo je rozporné se zásadou rovnosti, a proto ani zde kompatibilita nenastává. Práce však připouští, že některé účinky islámského práva by mohly být českým právem hodnoceny jako přípustné. V oblasti závazkového práva práce uzavírá, že zde s určitými limity kompatibilita nastává. Práce zkoumá též oblast veřejného práva a dospívá k závěru, že zde je islámské právo s českým právem nekompatibilní. Práce se rovněž zabývá konkrétními případy, které byly předmětem rozhodování českých soudů. V poslední kapitole práce zkoumá rakouskou právní úpravu islámu jako možný zdroj inspirace pro případnou úpravu českých právních předpisů. Pozornost je věnována jak zákonu z roku 1912, který historicky platil též na našem území, tak novému zákonu o islámu z roku 2015, který bývá označován za vzorovou úpravu pro Evropu. Práce uzavírá, že v případě nutnosti novelizace současné české právní úpravy, představuje nový zákon o islámu z roku 2015 vhodný zdroj inspirace.

Závěr shrnuje poznatky jednotlivých kapitol a navrhuje předmět dalšího zkoumání kompatibility mezi islámským a českým právem.

Klíčová slova: Islámské právo, Kompatibilita, Islamgesetz

Islam and the legal system of the Czech republic in the context of changes at the beginning of the twenty first century

Abstract

The theme of this diploma thesis is Islam and the Czech law in the context of the changes at the beginning of the 21st century. The aim of the thesis is to evaluate the mutual compatibility of Islamic and Czech law.

The introduction points out the fact that Islam is the fastest growing religion in the world. The first chapter introduces Islamic law, investigates its main characteristics and roots. The following chapter compares the chosen legal branches. The thesis tries to identify the points of conflict between Islamic and Czech law and cites concrete examples. In the realm of religious freedom, the thesis concludes that by the reason of the determination of punishment for apostasy from faith and the absence of equal access to persons of different religious beliefs, or to persons without faith, the Islamic legal legislation is not compatible with the Czech legal legislation. The thesis also examines from both views the area of private law legislation, concretely the family law legislation, the inheritance law, and the law of obligations. In the area of family law, the thesis concludes that the Islamic legal legislation is not compatible for the reason of the unequal status of women, with Czech law. Likewise the Islamic inheritance law is inconsistent with the principle of equality, and therefore even here compatibility does not arise. The thesis however allows, that some of the effects of the Islamic law legislation could be evaluated as acceptable by the Czech legal legislation. In the realm of the contract law the thesis concludes that here, with certain limits, compatibility arises. The thesis also examines the area of public law legislation, and concludes that here the Islamic law and the Czech legal legislation are incompatible. It also examines particular cases, which were the subject of Czech court decisions. In the last chapter the thesis delves into Austrian legal regulation, as the possible inspirational source for the eventual modification of Czech legal legislation. Particular attention is devoted to the law from 1912, which was also historically valid in our territory, as well as the law about Islam from 2015. The thesis concludes that in the case of the necessity of the amending of the current Czech legislation, the new law about Islam from 2015, represents an appropriate source of inspiration.

The conclusion summarizes the findings of the individual chapters and proposes the subject for the further investigation of the compatibility of the Islamic and the Czech legal legislation.

Keywords: Islamic law, Compatibility, Islamgesetz